160. Maanantaina 2 päivänä joulukuuta 1996

kello 12

Päiväjärjestys

Ilmoituksia

Ensimmäinen käsittely

1) Hallituksen esitys kuntien valtionosuuslaiksi ja siihen liittyviksi laeiksi 5048

Hallituksen esitys 149/1996 vp
Hallintovaliokunnan mietintö 24/1996 vp

2) Hallituksen esitys laiksi luvanvaraisesta henkilöliikenteestä tiellä annetun lain muuttamisesta 5081

Hallituksen esitys 218/1996 vp
Liikennevaliokunnan mietintö 10/1996 vp

3) Hallituksen esitys laiksi työllisyyslain muuttamisesta 5088

Hallituksen esitys 210/1996 vp
Työasiainvaliokunnan mietintö 17/1996 vp

Toinen käsittely

4) Hallituksen esitys pienten lasten hoidon tukemista koskevan lainsäädännön uudistamiseksi ..... ,,

Hallituksen esitys 208/1996 vp
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö 35/1996 vp
Lakialoite 20/1995 vp, 65/1996 vp
Toivomusaloite 221, 235/1995 vp

Lähetekeskustelu

5) Hallituksen esitys eläkelaitosten vakavaraisuussäännösten uudistamisesta 5106

Hallituksen esitys 241/1996 vp

6) Valtiontilintarkastajain kertomus vuodelta 1995 5108

Kertomus 13/1996 vp

Puhetta johtaa puhemies Uosukainen.

Nimenhuudossa merkitään poissa oleviksi toinen varapuhemies Törnqvist sekä edustajat Aaltonen, Aho, Andersson C., Andersson J., Aura, Halonen, Heinonen, Huttu-Juntunen, Isohookana-Asunmaa, Jaakonsaari, Juhantalo, Jäätteenmäki, Kaarilahti, Kanerva I., Kantalainen, Komi, Korhonen R., Korkeaoja, Koski M., Koskinen H., Krohn, Kuisma, Kukkonen J., Kääriäinen, Lamminen, Lapintie, Lindqvist, Lindén, Linnainmaa, Lipponen, Luhtanen, Markkula-Kivisilta, Mönkäre, Niinistö, Norrback, Nurmi, Pehkonen, Rajamäki, Rask, Rauramo, Rehula, Rimmi, Rinne, Ryhänen, Skinnari, Tahvanainen, Tiilikainen, Tuomioja, Vartiainen, Vehkaoja, Veteläinen, Viitanen, Virtanen, Vistbacka, Vokkolainen ja Wideroos.

Nimenhuudon jälkeen ilmoittautuvat toinen varapuhemies Törnqvist sekä edustajat Kantalainen, Luhtanen, Kuisma, Rimmi, Viitanen, Rinne, Aura, Korhonen R., Vehkaoja, Ryhänen, Rask, Lindén, Rauramo, Wideroos, Vokkolainen, Rajamäki, Komi, Pehkonen, Isohookana-Asunmaa, Tiilikainen ja Koskinen H.

Ilmoitusasiat:

Lomanpyynnöt

Vapautusta eduskuntatyöstä saavat

tästä päivästä sairauden takia ed. J. Kukkonen, virkatehtävien takia edustajat C. Andersson, Huttu-Juntunen, Jaakonsaari, Linnainmaa, Lipponen, Mönkäre, Niinistö ja Tuomioja sekä yksityisasioiden takia edustajat Aho, J. Andersson, Isohookana-Asunmaa, Juhantalo, Jäätteenmäki, I. Kanerva, Komi, R. Korhonen, Korkeaoja, M. Koski, H. Koskinen, Krohn, Kääriäinen, Lapintie, Lindén, Lindqvist, Rajamäki, Rask, Rehula, Skinnari, Tahvanainen, Tiilikainen, Törnqvist, Vartiainen, Vehkaoja, Veteläinen, Vokkolainen ja Wideroos,

tämän kuun 4 päivään virkatehtävien takia edustajat Lamminen ja Pehkonen sekä

tämän kuun 5 päivään virkatehtävien takia ed. Halonen.

Päiväjärjestyksessä olevat asiat:

1) Hallituksen esitys kuntien valtionosuuslaiksi ja siihen liittyviksi laeiksi

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys 149/1996 vp
Hallintovaliokunnan mietintö 24/1996 vp

Puhemies: Käsittelyn pohjana on hallintovaliokunnan mietintö n:o 24.

Keskustelu:

Ed. Väistö: Arvoisa puhemies! Hallituksen esityksessä ehdotetaan säädettäväksi uusi kuntien valtionosuuslaki. Samalla ehdotetaan muutettavaksi lakia sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionosuudesta sekä lakia opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta sekä viittätoista muuta lakia. Kuntien valtionosuuksia hallitus ehdottaa vähennettäväksi ensi vuonna 2 500 miljoonalla markalla ja vuonna 1998 edelleen 1 300 miljoonalla markalla.

Vähennykset jakautuisivat hallinnonaloittain vuodelle 1996 myönnettyjen valtionosuuksien mukaisessa suhteessa. Ne kohdistuisivat ehdotuksen mukaan kuntiin yhtä suurina asukasta kohden. Kuntien valtionosuuslaki olisi osin sekä yleislaki että erityislaki. Se sisältäisi valtionosuuslainsäädännölle yhteiset määritelmät, menettelytapasäännökset ja siirtymäsäännökset samoin kuin säännökset valtionosuuksien verotuloihin perustuvasta tasausmenettelystä. Erityislakina kuntien valtionosuuslakiin sisältyisivät lisäksi muun muassa säännökset yleisestä valtionosuudesta ja harkinnanvaraisesta avustuksesta.

Lähtökohtana on, että valtion ja kuntien välinen kustannustenjako säilytettäisiin sellaisena, kuin se on lain tullessa voimaan ensi vuoden alusta. Näin ollen laskennallisen vertailukohdan muodostaisivat vuoden 1997 valtionosuudet niihin tehtyine muutoksineen vähennettynä vuoden 1998 valtionosuusleikkauksilla. Tehtäväkohtaisten valtionosuuksien kustannustenjaosten muutosta hallituksen esityksessä ehdotetaan seurattavaksi joka neljäs vuosi tehtävien valtion ja kuntien yhteisten selvitysten perusteella.

Kuntien verotuloihin perustuvan valtionosuuksien tasauksen tasausrajaksi hallitus edelleen esittää entistä, siis 90:tä prosenttia koko maan keskimääräisistä laskennallisista asukaskohtaisista verotuloista. Järjestelmän muutoksena aikaisempaan käytäntöön on, että kunnan valtionosuuksien vähennyksen määrälle on asetettu katoksi enintään 15 prosenttia kunnan laskennallisista verotuloista.

Hallituksen esitykseen sisältyvissä siirtymäsäännöksissä ehdotetaan säädettäviksi eräistä väliaikaisjärjestelyistä sekä uudistuksen aiheuttamien muutosten asteittaisesta voimaantulosta. Siirtymäaika olisi viisi vuotta. Tänä aikana muutoksen vaikutus olisi enintään 1 400 markkaa asukasta kohden lisäyksenä tai vähennyksenä. Siirtymäkauden jälkeisiä vaikutuksia ehdotetaan tasattavaksi tarpeen mukaan harkinnanvaraisella rahoitusavustuksella.

Sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionosuudesta annettua lakia hallitus ehdottaa muutettavaksi siten, että sosiaali- ja terveydenhuollon käyttökustannusten valtionosuuden laskentatapa muuttuisi määräytymään tehtäväkohtaisten laskennallisten kustannusten ja kunnan asukasmäärään perustuvan omarahoitusosuuden erotuksena. Kunnan omarahoitusosuus on kaikissa kunnissa yhtä suuri. Lisäksi useita valtionosuuden laskentaperusteita tarkistettaisiin.

Opetus- ja kulttuuritoimen rahoitusjärjestelmän rakenne ehdotetaan hallituksen esityksessä uudistettavaksi. Kunnan valtionosuus ehdotetaan laskettavaksi oppilaan kotikunnan maksuosuusjärjestelmän piirissä nykyään olevan koulutuksen sekä taiteen perusopetuksen, kirjaston ja kunnan kulttuuritoiminnan osalta siten, että

pääosin nykyisin perustein lasketusta kunnan valtionosuuden perusteesta vähennetään kunnan asukasmäärään perustuva rahoitusosuus. Kunnan rahoitusosuus olisi asukasta kohden kaikissa kunnissa yhtä suuri. Kunnan rahoitusosuus kattaisi kaikki ne oppilaiden kotikuntien maksuosuudet, joita kunnat ovat nykyään velvolliset suorittamaan oppilaitosten ylläpitäjille joko opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain tai muun lain nojalla. Erillisistä oppilaiden kotikuntien maksuosuusjärjestelyistä ehdotetaan samalla luovuttavaksi.

Arvoisa puhemies! Hallintovaliokunta on saanut hallituksen esityksestä lausunnot sekä sivistysvaliokunnalta että sosiaali- ja terveysvaliokunnalta. Valiokunta on lisäksi kuulut laajasti asiantuntijoita.

Hallintovaliokunta edellyttää hallituksen seuraavan tarkoin nyt tehtävän uudistuksen vaikutuksia ja kohdentumista sekä antavan pikaisesti eduskunnalle näitä koskevat tarpeelliset muutosehdotukset. Valtionosuusuudistuksen toimivuudesta ja tarkoituksenmukaisuudesta valiokunta edellyttää hallituksen antavan selvityksen eduskunnalle kahden vuoden kuluttua uudistuksen voimaantulosta. Mietinnössään hallintovaliokunta korostaa, että jatkossakin huolehditaan siitä, ettei valtion ja kuntien välistä kustannustenjakoa muuteta. Lisäksi valiokunta katsoo, että indeksitarkistukset valtionosuuksiin tulee tehdä täysimääräisinä.

Jo valtionosuusuudistuksen valmisteluvaiheessa maassamme on käyty keskustelua uudesta taajamalisästä, jolla esitetään korvattavaksi liikenteen ja erityisesti julkisen liikenteen aiheuttamia kustannuksia kunnissa, joiden taajamassa asuvan väestön määrä ylittää 40 000. Lisä maksettaisiin kunnan koko väestömäärän perusteella. Tätä keskustelua käytiin myös hallintovaliokunnassa. Esiin nousi ehdotus seutukunnittaisen joukkoliikenteen kehittämistarpeesta ja myös yksityisteiden valtionapujen palauttamisesta. Valiokunnassa nämä ehdotukset jäivät kuitenkin vähemmistöön.

Arvoisa puhemies! Hallintovaliokunta toteaa mietinnössään, että ehdotettavat kuntien valtionosuuksien määräytymisperusteet merkitsevät melkoista muutosta nykytilanteeseen. Näin ollen saattaa syntyä tilanteita, joissa harkinnanvaraisella rahoitusavustuksella tulisi mittavastikin kohentaa heikommassa asemassa olevien ja järjestelmän muutoksen sekä leikkausten toteutuksen yhteydessä suurimpiin taloudellisiin vaikeuksiin joutuvien kuntien asemaa.

Valtiontalouden tarkastusvirasto on valiokunnalle antanut lausunnon, jonka mukaan harkinnanvaraisten rahoitusavustusten määrän huomattavaa kasvattamista tulisi harkita. Edelleen valiokunta toteaa, että harkinnanvaraisten avustusten osalta tulisi harkita siirtomäärärahaan siirtymistä, jolloin järjestelmä antaisi nykyistä paremmat keinot varautua kuntien taloudessa tapahtuviin äkillisiin muutoksiin.

Hallintovaliokunta on käynyt keskustelua myös yhteisöveron tuotosta kunnille jaettavan osuuden määräytymisperusteista. Valiokunnassa todettiin, ja se on kirjattu myös mietintöön, että elinkeinorakenteessa sen jälkeen eli vuosien 1991—1992 jälkeen tapahtuneita muutoksia ei ole otettu huomioon, joten kuntien saamat veroosuudet eivät vastaa nykyistä tilannetta. Tähän liittyen valokunta hyväksyi mietintöön äänestyksen jälkeen myös ponnen, jossa edellytetään, että "hallitus selvittää pikaisesti yhteisöveron nykyistä oikeudenmukaisemmat jakoperusteet ja selvittää samalla voimalaitoskuntien osalta voimalaitosten aiheuttamat pysyväisluonteiset haitat sekä ryhtyy selvitysten edellyttämiin korjaustoimenpiteisiin". Vähemmistöön jääneet eivät katsoneet valiokunnalla olleen riittäviä edellytyksiä tämän ponnen esittämisen muun muassa siitä syystä, että valiokunta ei ollut kuullut veroasiantuntijoita edes tästä asiasta.

Arvoisa puhemies! Valtionosuusjärjestelmän uudistamista sosiaali- ja terveydenhuollon osalta valiokunta pitää lähtökohdiltaan hyväksyttävänä. Valiokunnassa todettiin, että "suoraan kunnille myönnettävä valtionosuus tekee järjestelmästä läpinäkyvän ja kuntien kesken vertailtavan ja toiminnoittain neutraalin".

Valtionosuuksilla rahoitetulla toiminnalla toteutetaan merkittävässä määrin kansalaisten perusoikeuksia. Tässä suhteessahan hallitusmuodon 15 a §:n 3 momentti uutena momenttina takaa julkisen vallan toimin jokaiselle riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut, samoin terveyden edistämiseen tähtäävät toimet. Nämä tehtävät, jotka osittain ovat tavallisen lainsäädännön varaisesti subjektiivisia oikeuksia, on käytännön toiminnassa sovitettava yhteen kunnallisen itsehallinnon kanssa.

Järjestelmän uudistamisessa syntyy väistämättä suuria kuntakohtaisia muutoksia ja ne voivat nopeina aiheuttaa suuriakin ongelmia yksittäisissä kunnissa. Tähän hallintovaliokunta kiinnitti huomiota ja totesi: "sosiaali- ja terveystoimeen myönnettävien valtionosuuksien suuruutta määrittelevien perusteiden seuranta on myös tär-

keää, jotta järjestelmä kohtelisi palvelutarve- ja olosuhdetekijöiden suhteen erilaisia kuntia yhdenvertaisesti eikä asettaisi kansalaisia perusteettomasti erilaiseen asemaan". Erityistä huomiota valiokunta kiinnitti valtionosuusperusteena olevaan 0—6-vuotiaiden ryhmään, tämän palvelukysyntään ja sen edellyttämän rahoituksen yhteensovittamiseen. Valtionosuuden määräytymisperusteita onkin näiltä osin tarkoin seurattava ja tarvittaessa pikaisesti ryhdyttävä korjaustoimenpiteisiin.

Arvoisa puhemies! Hallintovaliokunta kiinnitti huomiota myös lastensuojelun ja ulkomaalaisten ja erityisesti vaikeavammaisten hoidosta aiheutuviin poikkeuksellisen suuriin kustannuksiin ja esitti tästä perustelulausumassaan toteamuksen, että tulisi harkita tasausjärjestelmän aikaansaamista.

Toimeentulotukimenojen paisumiseen kiinnitettiin myös huomiota, ja valiokunnan mietinnössä todetaan, että "tämä on johtanut laajaan keskusteluun toimeentulotuen niin sanotun normitetun osan siirtämisestä kunnilta valtiolle".

Arvoisa puhemies! Hallituksen esityksessä opetus- ja kulttuuritoimen rahoitusjärjestelmän rakennetta ehdotetaan muutettavaksi. Valiokunta toteaa, että "uudistus antaa kunnille nykyistä paremmat mahdollisuudet toimia pitkäjänteisemmin tarkoituksenmukaisemmalla tavalla". Kunnilla on entistä vapaampi harkinta valtionosuuksien kohdentamisessa kunnan sisällä. Valiokunta korostaa kuntien velvollisuutta opetuksen järjestämisessä ja pitää tärkeänä, että kunnat panostavat koulutukseen siten, että tasapuolisesti voidaan turvata koulutuksen laatu ja myös sen saatavuus erityisesti harvaanasutuilla maaseutualueilla.

Valiokunta pitää ehdotettua rahoitusjärjestelmän rakennetta opetustoimen osalta kannatettavana. Useat valiokunnan kuulemat asiantuntijatahot olivat kuitenkin huolestuneita ylläpitäjämallin käytännön toteuttamisesta opetustoimen valtionosuuksissa. Tähän liittyen hallintovaliokunta sisällytti mietintöön perustelulausuman, jossa todetaan, että "valiokunta edellyttää, että kuntayhtymän ja yksityisen ylläpitäjän rahoituksen myöntämiseen ja maksamiseen liittyvän uuden järjestelmän toimivuutta ja myös sen tarkoituksenmukaisuutta seurataan ja että tarpeelliseksi havaittaviin lainsäädäntötoimiin ryhdytään välittömästi".

Arvoisa puhemies! Hallintovaliokunta teki hallituksen esitykseen joukon pykälämuutoksia, jotka osin aiheutuivat muun lainsäädännön kehityksestä. Valiokunnan mietintöön sisältyy myös vastalause pykäläehdotuksineen, ja tämä vastalause tullaan varmaan myöhemmissä puheenvuoroissa esittelemään.

Ed. Kantalainen merkitään läsnä olevaksi.

Ed. T. P o h j o l a : Arvoisa rouva puhemies! Kuntien valtionosuusjärjestelmää selkeytetään ja tehtäväkohtaisia valtionosuuksien määräytymisperusteita muutetaan niin, että valtionosuudet kohdentuisivat kuntien kesken oikeudenmukaisesti. Tavoitteena on luoda uusi perusta valtion ja kuntien väliselle kustannusten jaolle. Tämä toteutetaan sisällyttämällä vuosina 93—96 tehtyjen valtionosuusleikkausten vaikutus valtionosuusperusteisiin: vuosille 97—98 suunnitellut valtionosuusleikkaukset huomioidaan. Siirtymäsäännöksillä on tarkoitus varmistaa, etteivät järjestelmän muutokset aiheuttaisi yhdellekään kunnalle ylipääsemättömiä sopeuttamisvaikeuksia. Muutoksen tavoitteena on, että järjestelmä kannustaisi kuntia järkevään ja pitkäjänteiseen taloudenhoitoon kunnan lakisääteisten tehtävien hoidossa.

Hallintovaliokunta edellyttää, että "hallitus seuraa tarkoin valtionosuusuudistuksen vaikutuksia ja kohdentumista sekä antaa tarvittaessa pikaisesti eduskunnalle näitä koskevat muutosehdotukset". Edelleen vaadimme, että "hallitus antaa eduskunnalle kahden vuoden kuluttua valtionosuusuudistuksen voimaantulosta selvityksen sen toimivuudesta ja tarkoituksenmukaisuudesta".

Uutena lisänä valtionosuusperusteisiin esitetään kaupungistumisesta johtuvat tekijät. Julkisen liikenteen aiheuttamia kustannuksia esitetään korvattavaksi yleiseen valtionosuuteen sisällytettävällä taajamalisällä. Siihen ovat oikeutettuja kunnat, joiden taajamissa asuvan väestön määrä ylittää 40 000. Lisää maksetaan kunnan koko väestömäärän perusteella.

Uuteen järjestelmään siirryttäessä on tarkoitus välttää kohtuuttoman suuret kuntakohtaiset muutokset toteuttamalla viiden vuoden siirtymäkausi. Muutokset toteutetaan niin, että vuosina 97—98 valtionosuudet lisääntyvät tai laskevat enintään 200 markkaa asukasta kohti vuodessa. Siirtymäkauden jälkeen muutoksista mahdollisesti aiheutuvat sopeuttamisvaikeudet tasataan harkinnanvaraisella rahoitusavustuksella.

Valiokunta toteaa, että ehdotukset perustei-

den muutoksista yhdessä kuntien valtionosuuksien leikkausten kanssa merkitsevät nykytasoon verrattuna huomattavia menetyksiä useille kunnille. Sen vuoksi menetyksiä tulee tasata harkinnanvaraisilla rahoitusavustuksilla, jotka kohdennetaan ensisijaisesti heikoimmassa asemassa oleville ja järjestelmän muutoksen johdosta suurimpiin taloudellisiin vaikeuksiin joutuville kunnille. Valtiontalouden tarkastusviraston lausuntoon viitaten valiokunta katsookin, että harkinnanvaraista avustusta on lisättävä mutta sitä ei saa rahoittaa yleistä valtionosuutta vähentämällä.

Lisäksi valiokunnassa totesimme, että yhteisöveron tuotosta kunnille jaettava osuus määräytyy vuosilta 91—92 laskettujen jakoperusteiden mukaisesti. Elinkeinorakenteessa on sen jälkeen tapahtunut suuria muutoksia, joita ei ole otettu huomioon, joten kuntien saamat veroosuudet eivät vastaa nykyistä tilannetta.

Esimerkiksi käynee Kempeleen kunta. Kunnassa toimii kansainvälisesti arvostettu pulssimittareita tuottava Polar Electro, jonka maksamasta verosta Kempeleen kunta saa verotuottoa 0,0002 prosenttia ja Helsingin kaupunki yli 28 prosenttia. Toisaalta ns. voimalaitoskuntien voimalaitoksista saama kiinteistövero lasketaan kokonaisuutena kunnan tuloksi verotuloihin perustuvassa tasausmenettelyssä. Tämä johtaa epäoikeudenmukaiseen lopputulokseen, koska voimalaitosrakentaminen aiheuttaa pysyviä yhdyskuntahaittoja, joista kunnille aiheutuu jatkuvia lisäkustannuksia. Oulun läänissä näitä kuntia ovat muun muassa Vaala, Utajärvi, Muhos, Ylikiiminki ja Yli-Ii.

Valiokunta edellyttää ponnessaan, että "hallitus selvittää pikaisesti yhteisöveron nykyistä oikeudenmukaisemmat jakoperusteet ja selvittää samalla voimalaitoskuntien osalta voimalaitosten aiheuttamat pysyväisluonteiset haitat sekä ryhtyy selvitysten edellyttämiin korjaustoimenpiteisiin".

Valtionosuuksilla rahoitetulla toiminnalla toteutetaan merkittävässä määrin kansalaisten perusoikeuksia. Julkisen vallan tehtävänä on myös perheen ja muiden lapsen huolenpidosta vastaavien tukeminen lapsen hyvinvoinnin ja kasvun turvaamiseksi. Palvelut eroavat eri kunnissa, mutta se ei saa johtaa kansalaisten yhdenvertaisuuden kannalta kohtuuttomiin eroihin. Pidämme erittäin tärkeänä, että "myös sosiaali- ja terveydenhuollon osalta seurataan jatkuvasti valtionosuusuudistuksen vaikutuksia palvelujen tuotantoon erityisesti kehitysvammahuollon, mielenterveystyön ja päihdehuollon alalla ja ryhdytään välittömästi tarvittaviin toimenpiteisiin muutosten aikaansaamiseksi". Tämä on erittäin tärkeää, koska arvion mukaan esimerkiksi Oulussa jopa joka kymmenennen neuvolaikäisen lapsen perheessä on joitakin hänen psyko-sosiaalista kehitystään vaarantavia tekijöitä, kuten mielenterveys- tai päihdeongelmia tai perheväkivaltaa.

Lapset ja nuoret omaksuvat entistä nuorempina vanhemmiltaan aikuisten riskikäyttäytymisen muotoja, kuten tupakointia sekä päihteiden ja huumeiden käyttöä. Onneksi tähän on kiinnitetty erityistä huomiota myös sosiaali- ja terveysministeriön nelivuotissuunnitelmassa, jonka tärkeimmäksi painopisteeksi on asetettu lasten ja nuorten syrjäytymisen estäminen.

Väestömäärään perustuva valtionosuusjärjestelmä reagoi hitaasti ja jälkikäteen kunnan väestön lisääntymiseen ja vähenemiseen. Muuttotappio- ja muuttovoittokuntien erityisiin ongelmiin on kiinnitettävä riittävää huomiota. Samalla on löydettävä keinoja, joilla voidaan hillitä muuttoliikkeen voimistumista.

Edellä esitettyjen ongelmien estämiseksi valiokunta esittää, että sosiaali- ja terveyshuollon kustannusten jakoperusteet selvitetään joka toinen vuosi eikä hallituksen esittämällä tavalla eli joka neljäs vuosi.

Lisäksi edellytämme, että "hallitus antaa vuoden 1997 aikana esityksen lastensuojelusta sekä ulkomaalaisten ja erityisen vaikeavammaisten hoidosta aiheutuvien poikkeuksellisen suurten kustannusten tasausjärjestelmästä".

Toimeentulotukimenojen paisuminen on johtanut laajaan keskusteluun tuen ns. normitetun osan siirtämisestä kunnilta valtiolle. Päätös asiasta on tehtävä pikaisesti. Useilla paikkakunnilla on käynnissä kokeilu, jossa toimeentulotuen ns. normiosuus maksetaan Kelan kautta. Näiden kokeilujen tulokset on otettava huomioon päätöksiä tehtäessä. Palvelujärjestelmä on olemassa kansalaisten tarpeiden tyydyttämiseksi sekä heidän työ- ja elinolojensa parantamiseksi. Valtionosuusjärjestelmä on osa kansalaisnäkökulmaa. Rahoitusjärjestelmässä on ensisijaisesti huomioitava käyttäjän eli kansalaisen tarpeet.

Hallituksen esityksen mukaan opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain mukainen rahoitus ehdotetaan myönnettäväksi ja maksettavaksi nykyisestä poiketen kaikilta osin toiminnan järjestämisestä vastaavalle laitoksen ylläpitäjälle. Suuri erimielisyys koko valtionosuus-

järjestelmän muutoksessa oli siitä, siirretäänkö valtionosuus oppilaitosten ylläpitäjille vai ei. Valiokunta päätyi hallituksen esitykseen. Useat kuulemamme asiantuntijat esittivät huolestumisensa siitä, miten ylläpitäjämalli käytännössä toteutetaan. On pelätty, että järjestelmällä luovutaan nykyisestä selkeästä käytännössä, jonka mukaan valtionosuudet kaikilla tehtäväalueilla on myönnetty pääsääntöisesti kunnille. Epäillään, että järjestelmän muutos heikentää kuntien itsehallinnollista oikeutta sopia yhdessä ylläpitämiensä oppilaitosten kustannusten jakamisesta, mikä voi johtaa jopa kuntayhtymien purkautumisiin. On epäilty, että jatkossa ei olisi mahdollista vertailla kuntien kustannuksia ja avustuksia opetus- ja kulttuuritoimeen.

Valiokunta sai opetusministeriöltä selvityksen, jonka mukaan oppilaitoksilta tullaan kysymään oppilasmäärät kotikuntakohtaisina ja kunnille toimitetaan raportit. Valiokunnan tietoon saatettiin myös, että valtionosuuden myöntäminen ja maksaminen suoraan ylläpitäjille ei tule vähentämään kuntien osuutta koulutuksessa.

Asiantuntijalausuntojen ristiriitaisuuksien vuoksi "valiokunta edellyttää, että kuntayhtymän ja yksityisen ylläpitäjän rahoituksen myöntämiseen ja maksamiseen liittyvän uuden järjestelmän toimivuutta ja myös sen tarkoituksenmukaisuutta seurataan ja että tarpeellisiksi havaittaviin lainsäädäntötoimiin ryhdytään välittömästi".

Hallituksen esityksen mukaan yksikköhintoja on tarkoitus tarkistaa joka neljäs vuosi. Valiokunnassa pidimme ensiarvoisen tärkeänä, että yksikköhinnoilla on oltava opetusalalla toimintaa ohjaava vaikutus ja sen takia niitä tulee tarkistaa joka toinen vuosi.

Valiokunta kiinnittää huomiota myös ammattikorkeakoulujen yksikköhintojen porrastamiseen.

Sairaalakoulujen osalta ehdotettu valtionosuusuudistus tarkoittaisi, että luovuttaisiin nykyisestä laskutusmahdollisuudesta, jolloin sairaalakoulut joutuisivat neuvottelemaan erikseen jokaisen koulun oppilaan kotikunnan kanssa ja yksittäisten oppilaiden kohdalla jouduttaisiin mahdollisesti menemään osin maksusitoumuskäytäntöön. Sairaalakouluissa oppilasvaihtuvuus on suuri ja oppilaat tulevat usean kunnan alueelta. Samankin koulun sisällä opetusryhmissä on hyvin erityyppisiä potilaita, joiden sairaus ja erityistarpeet asettavat opetukselle erityisvaatimuksia.

Varsinaisen opetustyön ohella erityisesti psykiatrian ja lasten neurologian erikoisalojen potilaiden tutkimukseen ja hoitoon liittyy paljon kouludiagnostista työtä, neuvotteluja sekä keskussairaalahenkilökunnan että lapsen tai nuoren kotikunnan opettajien ja muun opetustoimen henkilöstön kanssa. Riittävä tietojen ja kokemusten välittäminen ja yhteinen suunnittelu on usein ehdoton edellytys lapsen ja nuoren selviytymiselle sairaalahoidon jälkeen. Tärkeää on myös yksilöllinen pitempiaikainen jälkiseuranta ja konsultointi sekä erityisesti ongelmien ennaltaehkäisy. Edellä esitetystä johtuen valiokunta ehdottaa, että "lakiehdotukseen kirjataan sairaalaopetusta järjestävälle kunnalle laskutusoikeus todellisten kulujen mukaan".

Arvoisa puhemies! Jatkossa on erityisen tärkeää seurata kuntien valtionosuusuudistuksen ja -leikkauksien vaikutuksia yksittäisiin kuntiin ja on pikaisesti ryhdyttävä tarvittaviin toimenpiteisiin riskikuntien auttamiseksi.

Edustajat Luhtanen ja Kuisma merkitään läsnä oleviksi.

Ed. A i t t o n i e m i (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ed. Pohjola mainitsi eräistä keskeisistä kysymyksistä tässä asiassa, nimenomaan oppilaitosten ns. ylläpitäjämallista ja toisaalta kotikuntakorvauksista.

Eräs esimerkki Pirkanmaalta: Ikaalisten kunnalta jää saamatta aikaisempaan verrattuna 18 miljoonaa markkaa valtionosuuksia. Se on aika suuri summa 8 000 asukkaan kunnassa. Tämä tietysti merkitsee sitä, kun nämä ylläpitäjämallit muuttuvat, että eivät yksinomaan tulot vähene vaan myös menot taikka niiden pitäisi vähentyä kunnalla vastaavasti. Nyt ei kuitenkaan tapahdu sillä tavalla, vaan eräistä systeemeistä johtuen ei käy niin, vaikka esimerkiksi äsken mainitsemistani syistä kuntien valtionosuudet vähenevät 13 miljoonaa markkaa, niin menot saattavat vähentyä vain 6—7 miljoonaa markkaa, niin kuin Ikaalisten kunnassa nyt — yllättävää kyllä — tapahtuu ja näin ollen kunnat ajautuvat todella suuriin taloudellisiin vaikeuksiin.

Tietenkin on väärin, jos on ollut tällä tavalla, että kuntien menot ovat olleet suhteessa vähäisemmät kuin valtiolta niitä varten saadut tulot, mutta kuitenkin uudistus aiheuttaa tällaisen yllättävän tilanteen. Siinä mielessä on mielenkiintoista nähdä, miten tämä harkinnanvarainen

avustus suhtautuu tällaisiin kuntiin, joissa tulee Ikaalisten kaupungin mukaisia systeemeitä. Tämä ei ole niin yksinkertainen asia. Tämä on vähän jokaisessa kunnassa erilainen, ja jokaista kuntaa pitäisi myöskin harkita silloin harkinnanvaraisessa avustuksessa kuin räätälityönä yksityiskohtaisesti.

Edustajat Rimmi ja Viitanen merkitään läsnä oleviksi.

Ed. M a n n i n e n : Arvoisa rouva puhemies! Kunnat vastaavat kahdesta kolmasosasta yhteiskuntamme hyvinvointipalveluita. Siksi kuntien toimintakyky ja sen säilyttäminen on koko hyvinvointiyhteiskuntamme tulevaisuuden kohtalonkysymys. Valtaosa kuntien vastuulla olevista tehtävistä muodostuu kansalaisille elintärkeistä koulu-, sosiaali- ja terveydenhuollon palveluista. Kansalaisnäkökulma korostui entisestään viime vuoden elokuun alusta voimaan tulleen perusoikeusuudistuksen myötä. Sehän edellyttää, että jokaiselle turvataan riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut sekä oikeus maksuttomaan perusopetukseen asuinpaikasta ja varallisuudesta riippumatta.

Valtionosuusjärjestelmän tarkoituksena on ja tulee olla tasoittaa kuntien verotulopohjassa olevia eroja sekä erilaisista toimintaolosuhteista ja palvelutarpeista aiheutuvia kustannuseroja. Vain siten on mahdollista toteuttaa kansalaisten perusoikeudet ja yhdenvertaisuus peruspalvelujen suhteen kaikkialla maassa.

Hallituksen esitys kuntien valtionosuuslaiksi ei täytä näitä edellytyksiä. Lakiin sisältyy järjestelmämuutoksen ohella myös 2 500 miljoonan markan valtionosuusleikkaus vuodelle 1997 ja 1 300 miljoonan markan leikkaus vuodelle 1998. Kuitenkin on huomattava, että varsinainen sammon ryöstöhän tapahtui jo kuluvana vuonna, kun hallitus leikkasi valtionosuuksia 3 800 miljoonaa markkaa. Yhteensä leikkaukset ovat 7 600 miljoonaa markkaa. (Ed. Dromberg: Paljonko Ahon hallitus leikkasi?) Mielestämme lakiesityksiin sisältyvät ja kuluvana vuonna toteutetut leikkaukset yhdessä esitettävän järjestelmämuutoksen kanssa vaarantavat lukuisten kuntien mahdollisuudet vastata niille asetettuihin palveluvelvoitteisiin. Näissä kunnissa ei toteudu myöskään kansalaisten yhdenvertaisuus ja oikeus saada riittävät palvelut.

Valtionosuusuudistus lisää alueellista ja kuntien välistä eriarvoisuutta. Lakiesityksen perusteluista ilmenee, että suurimmat menettäjät maakunnittain ovat Lappi: 874 markkaa asukasta kohden; Kainuu 365 markkaa per asukas; Keski-Suomi: 171 markkaa per asukas; ja Uusimaa: 159 markkaa per asukas. Eniten lisää valtionosuutta saa Pirkanmaa: 409 markkaa per asukas; Häme: 223 markkaa; ja Varsinais-Suomi: 165 markkaa per asukas. Tilasto antaa kuitenkin väärän kuvan nykytilanteesta. Suurin muutos, kuten edellä totesin, sammonryöstö, tapahtui jo kuluvana vuonna, jolloin lähes kaikki Pohjois- ja Itä-Suomen kunnat jo menettivät maksimimäärän järjestelmämuutoksessa eli 200 markkaa per asukas. Sen sijaan Uusimaa voitti lähes 200 markkaa per asukas. Näin ollen todellisuudessa monien muiden menetys oli noin 200 markkaa edellä lueteltuja suurempi, kun sen sijaan Uusimaa todellisuudessa hiukan voittaa tässä uudistusrevohkassa. (Ed. Dromberg: Ei pidä paikkaansa!)

Lakiesityksessä tehdään vertailut vuoden 96 tilanteeseen, mikä johtaa edellä mainitsemaani virheelliseen kuvaan valtionosuuksien kehityksestä, vaikka tälle vuodelle annetussa valtionosuusuudistuksessa vakuutettiin, että se ei tule olemaan millään tavalla pohjana tuleville valtionosuusuudistuksille.

Hallitus on perustanut esityksensä kunnallistalouden kestokyvystä lähinnä vuosien 94 ja 95 tilinpäätöksiin. Tämän jälkeen kuntien taloudellinen asema on kuitenkin merkittävästi ja vakavalla tavalla heikentynyt. Valtiovarainministeriön ja Kuntaliiton yhteisen arvion mukaan kuntien toimintakate laskee keskimäärin lähelle nollaa vuosituhannen loppuun mennessä. Äskettäin julkaistun sisäasiainministeriön arvion mukaan vuonna 1998 toimintakate on miinusmerkkinen 223 kunnassa. Näissä kunnissa asuu 1,9 miljoonaa asukasta eli nelisenkymmentä prosenttia koko Suomen asukasmäärästä. Nämä luvut jo osoittanevat, millaiseen kriisiin kunnallistaloudessa ollaan joutumassa.

Leikkausten ja valtionosuusjärjestelmän uudistuksen samanaikainen toteuttaminen johtaa käytännössä siihen, että monissa kunnissa vuoteen 2002 mennessä valtionosuuksien menetykset ovat yli 3 000 markkaa asukasta kohden eli 5—6 penniä veroäyriltä. Vastaavasti pienimmät menetykset ovat alle 600 markkaa per asukas eli vajaa penni veroäyriltä. On selvää, että eniten valtionosuuksia menettävien kuntien on mahdotonta selviytyä tilanteesta ilman merkittävää erillistä tukea. Tilannetta vaikeuttaa vielä se, että kuntien kuulemisien yhteydessä on ilmennyt, että

käytännössä valtionosuuksien määräytymisperusteet aiheuttavat kunnissa suurempia menetyksiä kuin muutoksen rajaus ja valtionosuusleikkaus laskennallisesti osoittavat, joiden mukaan edellä mainitsemani luvut on laskettu.

Näin ollen vastalauseessa esitämme pontta, joka kuuluisi seuraavasti: "Hyväksyessään kuntien valtionosuuslain ja siihen liittyvät lait eduskunta edellyttää, että hallitus huolehtii siitä, että kansalaisten peruspalvelut eivät vaarannu ja että kansalaisten yhdenvertaisuus palveluiden suhteen asuinkunnasta riippumatta turvataan varaamalla riittävät harkinnanvaraiset määrärahat leikkausten ja järjestelmämuutoksen johdosta taloudellisiin vaikeuksiin joutuneille kunnille."

Valtionosuuksien yleisiin periaatteisiin ja valtion ja kuntien väliseen kustannustenjakoon liittyvät monet määräytymistekijät ovat mielestämme virheellisiä. Valtionosuusuudistus olisi jo alun perin tullut rakentaa sille pohjalle, että verotulon tasausraja olisi korkeampi kuin 90 prosenttia. (Ed. Dromberg: Se on nytkin niin!) 90 prosentin tasausrajahan lähtökohdiltaan edellyttää, että sellaisten tasauksen piirissä olevien kuntien, jotka haluavat tarjota keskimääräiset palvelut, tulee pitää veroäyrin hinta lähes 2 penniä valtakunnan keskiarvon yläpuolella.

Järjestelmä ei ota riittävästi huomioon myöskään pienehköjä kaupunkikeskuksia, jotka jäävät lähes kaikkien kertoimien suhteen väliinputoajiksi. Syrjäisyys- ja laaja-alaisuustekijöiden merkitystä ja vaikutusta toimintakustannuksiin ei ole otettu riittävästi huomioon. Syrjäseutulisää ei huomioida sosiaali- ja terveydenhuollon alalla kuin osittain. Peruskoulun osalta ei ole otettu huomioon pienten koulujen ongelmaa riittävässä määrin. Esitys johtaakin väistämättömästi pienten koulujen lakkauttamiseen ja peruspalveluiden etääntymiseen entistä kauemmaksi kansalaisista. Erityisen ongelmallinen on koulutuksen järjestäminen kotikielisenä saamelaisalueella. Mielestämme lakiesitys ei tältä osin täytä saamelaisten kulttuuri-itsehallintolain edellyttämää tukea saamenkieliseen kouluopetukseen.

Valtionosuuksien määräytymisperusteet valiokunnan enemmistön hyväksymässä esityksessä ovat monilta osin kiistanalaisia muun muassa tutkimustietojen vanhentuneisuuden vuoksi. Esimerkiksi Stakesin tekemä selvitys päivähoidon kustannuksiin vaikuttavista tekijöistä on käsityksemme mukaan tehty ennen subjektiivisen päivähoito-oikeuden voimaantuloa. Valtionosuuden määrään vaikuttaa ratkaisevasti työssäkäyntikerroin, joka sisältää vain palvelu- ja jalostusaloilla toimivien osuuden kunnan työllisestä työvoimasta. Tämä johtaa vinoutuvaan kehitykseen erityisesti alkutuotantovaltaisissa kunnissa. Erityisongelmia päivähoidon osalta uhkaa syntyä myös väestömäärältään nopeasti kasvavissa kaupungeissa, kuten Vantaalla, ja monissa kaupunkien lähikunnissa. Senpä vuoksi vastalauseessa esitetään myöskin pontta, jonka mukaan edellytetään, että 0—6-vuotiaiden päivähoito-oikeuden todellista käyttöä seurataan ja että laskentaperusteeseen tehdään välittömästi tarvittavat korjaukset erityisesti huomioiden myös kasvavien kuntien erityisongelmat.

Uutena lisänä valtionosuusperusteisiin tulee myös ns. taajamalisä, jota ed. T. Pohjola täällä esitteli. Ihmettelemme tällaisen uuden tekijän mukaan ottamista samaan aikaan, kun yksityisteiden valtionavut on lopetettu. Mielestämme liikenteen taajamalisän rinnalle tulee palauttaa valtionapu yksityisteiden rakentamiseen ja ylläpitoon erillisen talousarviomäärärahan muodossa. Siksi vastalauseessa esitetään myös ponsi siitä, että "hallitus selvittää liikenteen taajamalisän muuttamisen alueellista joukkoliikennettä edistävään muotoon ja ryhtyy toimenpiteisiin yksityisteiden valtionavustusten palauttamiseksi - - ."

Näiden näkymien johdosta olemme vakavasti huolestuneita kuntien suorituskyvystä hyvinvointipalvelujen tarjoamiseksi tasapuolisesti kaikkialla maassa. Käsityksemme mukaan hallitus ei ole tiedostanut leikkausten ja järjestelmämuutoksen samanaikaisuuden vaikutuksia, jotka tulevat johtamaan vakavaan kriisiin lukuisissa maamme kunnissa. Siksi emme ole voineet hyväksyä valiokunnan enemmistön kantaa tämän valtionosuuslain suhteen.

Olemme siksi myös esittäneet, että ns. kuntien välisiä muutoksia tulisi hidastaa siirtymätasauksen osalta niin, että siirtymäkautta jatkettaisiin yhdellä vuodella ja muutoksia kevennettäisiin alkupäässä ja vuonna 2002 oleva siirtymätasaus jäädytettäisiin sille tasolle, jota selvitysmies Koski alun perin esitti mutta jonka hallitus valtiovarainministeriön toivomuksesta poisti. Vain näillä tavoilla voitaisiin edes osittain turvata mahdollisuudet heikoimmille kunnille selviytyä järjestelmämuutoksen ja leikkauksen yhteisvaikutuksesta.

Esitämme myös muutosta siihen, kun hallitus esittää, että indeksitarkistukset tehtäisiin joko kokonaan, mutta vähintään puolet. Mielestämme indeksitarkistukset tulisi aina suorittaa täysimääräisenä.

Myös esitämme, että laskettaessa kuntien ja valtion kustannussuhteita toiminnan laajuuden ja laadun muutos on otettava huomioon muulloinkin kuin silloin, kun se kohdistuu asianomaiseen hallinnonalaan. Hallituksen esityshän merkitsee sitä, että ensisijaisia sosiaalietuuksia voidaan leikata mielin määrin ja kun siitä aiheutuu kunnalliseen toimeentulotukeen lisää painetta, valtio ei ole velvollinen osallistumaan näihin lisäkustannuksiin.

Esitämme myös, että yleistä valtionosuutta tarkistettaisiin kustannustason mukaan samassa suhteessa kuin tehtäväkohtaisia valtionosuuksia. Näin on aikoinaan sovittu, kun ns. pieniä tehtäviä siirrettiin yleisten valtionosuuksien piiriin.

Myöskään mielestämme kielilisä ei ole kaikilta osin oikeudenmukainen. On todettu, että kaksikielisissä kunnissa maksetaan tietty lisä ja se maksetaan esimerkiksi koulutoimessa kaikille ruotsinkielisille oppilaille. Sehän tarkoittaa käytännössä sitä, että vaikka ruotsinkielisiä oppilaita olisi 90 prosenttia eli ruotsi on selkeä enemmistön kieli, kaikille oppilaille maksetaan kielilisä täysimääräisenä. Sen sijaan jos me ajattelemme saamelaisaluetta, siellä opetusryhmät ovat erittäin pieniä ja esimerkiksi Inarin kunnassa on kolme erillistä saamen kieltä ja siitä huolimatta kielilisä on pienempi kuin esimerkiksi ruotsinkielisissä saaristokunnissa.

Esitämme myös sitä, että asukasluvun alenemisen vaikutusta valtionosuuksien vähenemiseen hillittäisiin sillä tavoin, että asukasluvun aleneminen otettaisiin vain puoleksi huomioon valtionosuusvähennyksenä.

Näiden toimenpiteiden avulla uskomme, että kunnat voisivat selviytyä pahimpien kriisien yli, mutta valiokunnan enemmistö ei valitettavasti ole näitä esityksiä huomioinut. Käsitykseni onkin, että hallituksen esitys tällaisenaan johtaa sellaiseen kuntakriisiin, joka tulee suomalaisen yhteiskunnan perusteita vakavalla tavalla järkyttämään ja saattamaan kyseenalaiseksi kansalaisten yhtäläiset oikeudet julkisiin palveluihin ja myös kansalaisten yhdenvertaisuuden niiden suhteen eri puolilla maata. Sen vuoksi tulemme toisessa käsittelyssä esittämään lukuisia yksityiskohtaisia muutosehdotuksia ja kolme erillistä pontta.

Edustajat Rinne, Aura ja R. Korhonen merkitään läsnä oleviksi.

Ed. T i u r i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Maailma on muuttunut huomattavasti viime vuosikymmeninä, ja siitä syystä täytyy näissä valtionosuuksissakin vähitellen ottaa tämä kehitys huomioon. Meillähän työpaikat keskittyvät kaupunkeihin ja taajamiin, koska ne ovat enemmän palveluammateissa, ja maataloudesta häviää työpaikkoja. Se merkitsee sitä, että asutus vastaavasti keskittyy enemmän kaupunkeihin ja taajamiin. On varmaan tulevaisuudessa mahdotonta ylläpitää enää palveluita hyvin harvaanasutuilla seuduilla niin, että ne olisivat tyydyttäviä.

Meidän täytyy varmaan hyväksyä se, että Suomi ei tulevaisuudessa ole tasaisesti asutettu vaan asutus on keskittynyttä. Ei tarvitse olla joka neliökilometrillä ihmisiä, ja tämä tietenkin vaikuttaa kuntien toimintaan. Sitä ei kannata minusta mahdottomasti jarruttaa, koska se vain kuluttaa rahoja eikä kuitenkaan lopputulos muutu siitä miksikään.

Ed. M a n n i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Kysymys onkin siitä, pidetäänkö koko Suomi asuttuna, ei siitä, onko se tasaisesti asuttu. Meillä on tälläkin hetkellä Suomessa kaiken kaikkiaan kuusi kuntaa, joiden asukastiheys on alle henkilö per neliökilometri. Esitimme myös tässä, että näille kunnille, joiden asukasluku on alle yksi henkilö per neliökilometri, annettaisiin pieni syrjäisyyslisä, joka olisi hiukan parantanut näiden asemaa. Mutta tällekään esitykselle ei löytynyt ymmärtämystä. Tietysti kun ed. Tiuri täällä rehellisesti tunnustaa, mikä on hallituksen tarkoitus, on meillekin paljon helpompi maakunnissa selvittää, että hallituksen tarkoituskin on tällä esityksellä autioittaa Suomi, keskittää väestö asutuskeskuksiin ja jättää oman onnensa nojaan pienet ja syrjäiset kylät.

Ed. D r o m b e r g : Arvoisa puhemies! Hallintovaliokunta kuunteli 63:a asiantuntijaa kuntien valtionosuuslaista. Lisäksi kolme tahoa lähetti asiantuntijalausunnon. Kun lisäksi sosiaali- ja terveysvaliokunta sekä sivistysvaliokunta ovat antaneet lausuntonsa, jotka on pitkälti otettu huomioon mietintöä laadittaessa, niin tämän perusteella voidaan katsoa, että lakiesitys on saanut laajan käsittelyn hallintovaliokunnassa.

Valtionosuuslain uudistaminen on erittäin tarpeellista. Sen ovat useat asiantuntijat todenneet. On tietenkin tullut ilmi erilaisia painotuksia ja alueellisia näkökohtaeroja. Mielestäni hallintovaliokunta on pitkälti pystynyt ottamaan ne

huomioon mietintöä laatiessaan. Oppositio jo virkansa puolesta haluaa tehdä omat muutosesityksensä lakiin. Terve epäilyhän on aina paikallaan mutta kehityksen jarruksi ei ole syytä asettua.

Tämän lakiuudistuksen etuna on, että se on läpinäkyvä, huomattavasti nykyistä selkeämpi ja kannustava. Läpinäkyvyyshän merkitsee muun muassa sitä, että kunnallistaloudessa kuntien keskinäinen vertailtavuus lisääntyy uuden kuntalain myötä. Kannustavuus antaa tilaa veromarkkojen tehokkaalle käytölle ja oman tulopohjan laajentamiselle ja hankkimiselle.

Verontasausjärjestelmää onkin tarkasteltava siten, ettei tehdä sellaisia rajoja, joilla kannustavuus hukattaisiin. Näin voi tapahtua, jos köyhemmillä kunnilla ei ole intressiä verotulojensa kasvattamiseen, jos tasausjärjestelmä antaa automaattisesti keskimääräisen verotulon. Puolestaan varakkailta kunnilta voi intressi verotulojen kasvattamiseen hävitä sen vuoksi, että kasvusta leikataan 40 prosenttia. Tästä syystä verotulon tasausjärjestelmää on seurattava erittäin tarkasti, jotta kuntien tehokas toiminta saavutetaan kannustamalla.

Valtion kunnille säätämien tehtävien hoitoon tarkoitetut valtionosuudet ovat jatkuvasti vähentyneet ja kuntien osuus on lisääntynyt. Se on aivan totta. Tämä antaisi erittäin suuren mahdollisuuden tehdä selvitys ns. veromallista, sillä nykyisessä valtionosuusjärjestelmässä kuntien keskinäinen verotulontasaus on olemassa. Kunnallisverotuksen tuottoahan jaetaan, eli rikkaammat kunnat antavat köyhemmille.

Muutama askel yksityiskohtiin.

Pidän erittäin hyvänä, että valtionosuusuudistukseen on otettu taajamalisä, jolla korvataan julkisen liikenteen aiheuttamia kustannuksia. Siihen oikeutettuja olisivat kunnat, joiden taajamassa asuvan väestön määrä ylittää 40 000, kuten täällä on jo tullut esiin. Tässä näkyy ensimmäisen kerran kaupunkipoliittinen linjaus, jota on pitkään odotettu. Jatkotoimenpiteitä tarvitaan kaupunkipolitiikan alueella ehdottomasti. Maaseutupolitiikka on tähän asti ollut huomattava saaja valtakunnassamme. Nykyinen hallitus haluaa kehittää maatamme oikeudenmukaisemmin.

Hallintovaliokunta toteaa mietinnössään, että "ehdotettavat valtionosuuksien määräytymisperusteet merkitsevät nykytasoon verrattuna huomattavia vähennyksiä useiden kuntien valtionosuuksiin". Sen vuoksi menetyksiä tasataan harkinnanvaraisella rahoitusavustuksella, joka on kohdennettava ensisijaisesti heikoimmassa asemassa oleville ja valtionosuusjärjestelmän muutoksen johdosta suurimpiin taloudellisiin vaikeuksiin joutuville kunnille.

Olisin kuitenkin toivonut, että myös ed. Manninen olisi ollut tämän asian takana. Olisin sitäkin toivonut, että valiokunnan mietintöluonnoksissa ollut maininta siitä, että tukea tulisi maksaa suurimmat valtionosuudet menettäville Lapin ja Uudenmaan kunnille, olisi säilynyt mietinnössä, mutta näin ei kuitenkaan käynyt, eikä ed. Manninenkaan tukenut tätä minun ajatustani. Se poistettiin. Toivottavasti Uusimaa ei jää ensisijaisuuden jalkoihin, niin kuin usein on tapahtunut.

Olen erittäin ilahtunut siitä, että mietintöön saatiin ponsi, jossa hallituksen edellytetään antavan vuoden 1997 aikana esitys lastensuojelusta ja erityisen vaikeavammaisten hoidosta aiheutuvien poikkeuksellisten suurten kustannusten tasausjärjestelmästä. Ponteen liittyi lisäksi ulkomaalaisten hoito.

Erityisen suurta keskustelua valiokunnassa herätti ammatillisen koulutuksen valtionosuuden maksaminen suoraan ylläpitäjälle. Henkilökohtaisesti pidän menettelyä täysin oikeudenmukaisena, samoin kokoomuslainen valiokuntaryhmämmekin. Muita mielipiteitä valiokunnassa oli kuitenkin runsaasti. Rahoituksen nykyinen maksaminen ylläpitäjälle on ollut hallinnollisesti työläs järjestelmä, jossa oppilaiden kotikunnille myönnetyt valtionosuudet kotikuntien maksuosuuksilla lisättyinä on maksettu oppilaitosten ylläpitäjille. Työllisyyttä sillä on lisätty. Kierrättäminen kunnan kautta kuntayhtymille ei ole ollut järkevää.

Ed. Aittoniemikin otti tämän esille äsken, ja tässä on minun mielestäni erinomaiset perustelut sille, miksi kierrätystä ei tule tehdä jatkossa. Se on ollut turhaa kuittisotaa. Suoraan ylläpitäjälle maksettu valtionosuus turvaa myös sen, että rahat todella käytetään kyseessä olevaan koulutukseen. Sitä ei turvaa se, että ne kierrätetään kunnan kautta.

Valiokunnan mietinnössä todetaan aivan oikein seuraavasti: "Se, että uudessa järjestelmässä rahoitus myönnetään oppilaiden kotikuntien sijasta kaikilta osilta oppilaitosten ylläpitäjille, ei sinällään nettomääräisesti tule aiheuttamaan muutoksia ylläpitäjien ja kotikuntien taloudelliseen asemaan." Koska rahat on tarkoitettu koulutukseen, ne eivät periaatteessa saisi jäädä kuntaan muihin tarkoituksiin. (Ed. Aittoniemi: Periaatteessa!) — Tämä sitä paitsi pitää aivan paik-

kansa. — Mielestäni tässä kohtaa asiantuntijat ovat tarkoitushakuisesti antaneet ymmärtää toisin eli niin, että rahat sinänsä kuuluisivat kunnalle. Ne kuuluvat ammatilliseen koulutukseen.

Valiokunnan mietinnössä todetaan, että uusi rahoitusmalli saattaisi johtaa jopa kuntayhtymien purkautumiseen. Käsitys on mielestäni täysin liioiteltu. Esitetty malli ei tule vähentämään kuntien osuutta koulutuksesta. Tämän totesi jopa oppositioedustaja Manninen valiokunnassa keskusteltaessa asiasta. Valiokunta teki asiasta ponnen, jonka sävy on sangen tiukka, vähän liiankin tiukka, ja jonka mukaan järjestelmän toimivuutta ja tarkoituksenmukaisuutta on syytä seurata.

Yksityisten oppilaitosten toiminnan kannalta on ehdottoman tärkeää nykyinen suora valtionosuuden maksaminen. Ylläpitäjälle se on toiminnan edellytys.

Ammattikorkeakouluopetus tulisi vähitellen saada rinnasteiseksi muun korkeakouluopetuksen kanssa koulujen autonomisen aseman saavuttamiseksi ja valtion kautta tapahtuvan rahoituksen varmistamiseksi.

Arvoisa puhemies! Pidän tärkeänä hallintovaliokunnan yksimielistä päätöstä siitä, että valtionosuuksien tarkastelujaksoksi hyväksyttiin neljän vuoden sijasta kaksi vuotta. Se merkitsee sitä, että kahden vuoden välein selvitetään kustannustenjaon kehitys koko maan tasolla ja kuntien välillä kokonaisuudessaan ja ryhdytään tarvittaviin toimenpiteisiin. Asiantuntijakuulemisessa vahvasti painotettiin talouden nopeasykkeistä muuttumista, joten katsoimme valiokunnassa, että kaksi vuotta on sopiva ja myös perusteltu aika.

Arvoisa puhemies! Haluan kiittää valiokunnan puheenjohtajaa ja jäseniä asiallisesta käsittelystä näkemyseroista huolimatta. Kahden vuoden kuluttua saamme toivottavasti valtionosuusuudistuksen toimivuudesta ja tarkoituksenmukaisuudesta selvityksen, ja mikäli tarpeen on, tehdään tarvittavat parannukset. Uskon, että suomalaiset kunnat leikkauksista huolimatta selviytyvät omatoimisuudellaan ja yritteliäisyydellään tulevaisuudessakin. Kunnathan ovat nyt itsenäisempiä kuin koskaan päättämään omista asioistaan.

Ed. S a a r i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Drombergin puheenvuoro oli erittäin paljastava. Hän totesi, että ei kannata asettua kehityksen jarruksi, myötäillen tässä tarkoin samaa ajatusta, jonka ed. Tiuri edellä totesi, että ei kannata jarruttaa väestön keskittymistä. Todellakaan tässä lakiesityksessä ei väestön keskittymistä jarruteta, päinvastoin vauhditetaan.

Niin kuin edellä on kuultu, suurimmat menetykset koko valtionosuusjärjestelmän uudistamisessa ja leikkauksessa ovat jopa 3 000 markkaa asukasta kohti joissakin kunnissa, joissakin ainoastaan 600 markkaa. Kun pääsääntöisesti eniten menettävät kunnat ovat jo valmiiksi suurimmissa vaikeuksissa, valmiiksi korkeimman veroäyrin kuntia, niin tässä nyt lähdetään todella vauhdittamaan väestömuuttoa ja väestökeskittymistä ja unohdetaan, että niillä köyhimmilläkin alueilla asuvat ihmiset. He ovat samoja suomalaisia kuin me kaikki, ja heille pitäisi tässä meidän rakkaassa isänmaassamme pystyä järjestämään samanlaiset terveydenhoidon, opetuksen ym. peruspalvelut.

Kun menetellään näin, kuin ed. Dromberg edellyttää, unohdetaan se tosiasia, että valtiossa luontaisesti liike-elämän, joka palvelee koko maata, tulot keskittyvät joihinkin kuntiin. Siksi niissä on suuremmat verotulot. Ei ole kuntien saamattomuutta tai viitsimättömyyttä, joissa on pienemmät tulot.

Ed. V ä i s t ö (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Dromberg totesi, että lähtökohtana pitää olla oikeudenmukainen, tasapuolinen maan kehittäminen. Hän otti esiin kaupunkipolitiikan ja taajamalisän, joka nyt tulee ensimmäisen kerran valtionosuusperusteisiin kunnille, joiden taajamassa asuvan väestön määrä ylittää 40 000 asukasta. Tähän asukasrajaan sinällään jo liittyy ongelmia. Mutta ongelmia liittyy seutukunnan muiden kuntien talouteen ja palvelujen, myös joukkoliikenteen, järjestämiseen. Mielestäni nykyisen hallituksen politiikka on ollut kaikkea muuta kuin oikeudenmukaista, kun mietitään, miten maakuntien keskukset tai erityisesti suuret keskukset suhteessa maaseutuun ovat hallituksen pöydällä olleet etuuksia saamassa tai menettämässä.

Kyllä tässä yhteydessä viimeistään olisi pitänyt löytyä hallintovaliokunnasta, jolle kuuluu myös maaseutupolitiikan asiat, yhteinen tahto ehdottaa voimakkaasti, että valtionavun piiriin palautetaan yksityistiet. Se olisi ollut selkeästi sitä oikeudenmukaisuutta, mitä ed. Dromberg edellä kuvasi. Yksityisteiden valtionosuus on monille kunnille ja erityisesti kylille, siellä asuville ihmisille, erityisen tärkeä, ja ne ovat kokeneet tässä todella suuren menetyksen.

Ed. A l a - N i s s i l ä (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Drombergin puheenvuoron johdosta olisin tullut vähän samoihin teemoihin, mitä edellä käsiteltiin, mutta kuitenkin viitannut sosiaalihuollon valtionosuuksiin 0—6-vuotiaiden päivähoidon osalta. Ed. Dromberg, samalla edustatte Vantaan kaupunkia hyvin edustavasti, ja olen ymmärtänyt, että tässä on tehty poliittinen linjaus siitä, että 0—6-vuotiaiden päivähoidon valtionosuuksissa huomioidaan elinkeinorakenne paljolti juuri Vantaan tai Espoon tapaisten kaupunkien johdosta. Tästähän seuraa se, että nyt kuntia rangaistaan yksipuolisesta elinkeinorakenteesta. Löytyy esimerkkejä siitä, että veroäyripenni voi olla valtionosuuksissa ero kuntien osalta juuri tästä perusteesta johtuen. Kuitenkin meillä on subjektiivinen oikeus päivähoitoon.

Mielestäni tässä päivähoidon valtionosuuden kohdistamisessa on karkea vääryys, kun kuntia rangaistaan yksipuolisesta elinkeinorakenteesta. Tämä pitäisi pikaisesti korjata. Valiokunta on siihen viitannut lievällä kannanotolla, mutta se ei riitä, vaan lakia pitäisi voida tässä vaiheessa muuttaa.

Ed. M a n n i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Aluksi totean, että ed. Dromberg hyvin uskollisesti hallituksen esitystä noudattaen totesi, että esitys on läpinäkyvä ja selkeä, mikä ei ole totta. Nimenomaan vertailu vaikeutuu eikä parane. Te totesitte, että kuntalain vuoksi vertailu paranee. Eihän kuntalailla ole mitään tekemistä tämän uudistuksen kanssa.

Mitä tulee siihen, että sanoitte valiokunnan ottaneen huomioon erityisvaliokuntien lausunnot, teksteissä on paljon asiaa, mutta todellisuudessa lakipykälissä ei niitä näkemyksiä ole juurikaan otettu huomioon. Esimerkiksi sosiaali- ja terveysvaliokunta esitti lausumansa laajuuden ja laadun muutoksesta ja totesi, että järjestelmää tulee tässä suhteessa muuttaa. Tämän valiokunta hyväksyi omaan tekstiinsä, mutta pykäliin asti muutostahto ei riittänyt. En tiedä, miksi tällainen hyväksyttiin tekstiin, kun ei muutoksia hyväksytä pykäliin, vaikka järjestelmän muuttamista vaaditaan.

Mitä tulee harkinnanvaraiseen valtionosuuteen, niin totean, että jos mietintöön olisi jätetty maininta "Lapin ja Uudenmaan kunnille", se olisi ollut väärin, enkä minä kannata vääryyttä. Koska valtionosuudet myönnetään kuntakohtaisesti eikä aluekohtaisesti, ne pitää myöntää niille kunnille, jotka ovat eniten vaikeuksissa, eikä millekään alueelle. Tässä mielessä ed. Dromberg on mielestäni väärässä.

Ed. K e m p p a i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kun ed. Dromberg väittää, että oppositio on vain viran puolesta tehnyt vastalauseita, ja kun hän toisaalta kehuu, että tässä aloitetaan kaupunkipolitiikkaa, ilman että hän kuitenkaan pystyy sille paremmin antamaan sisältöä enempää kuin hallituskaan on pystynyt, niin hän ei kyllä näe, mikä kehitys yhteiskunnassa on tapahtumassa, kehitys joka ei ole hyödyksi enempää voittaville kuin häviävillekään kunnille. Jos tämän kaupunkipolitiikaksi mainitsemanne termin alla ei ole muuta kuin valtionosuuksien leikkaaminen heikoimmin toimeen tulevilta alueilta väestökeskuksien hyväksi, kyllä tämä toimii sekä väestöä että yleistä kehitystä vastaan molemmissa päissä. Jo nyt näemme, että väestö on keskittymässä, ja jos sitä edelleen tämän tyyppisillä laeilla lisätään, niin kyllä ne resurssit, joita köyhistä kunnista jää vahvempien kuntien kehittämiseen, eivät tule riittämään niiden haittojen lieventämiseen, joita ilmenee. Nimenomaan tämä tyyppiset esitykset, joilla maata jaetaan kahtia, joilla kuntien ja myös seutukuntien selviytymisedellytyksiä lisätään, tulevat olemaan yhteiskunnalle kalliita.

Ihmettelen hieman sitä, että ed. Dromberg ryhtyy puolustamaan vain silloin tiettyjä kuntia, kun se sattuu justiinsa omalle kontolle. Minusta pitäisi olla, niin kuin ed. Manninen sanoi, puolustamassa yleensä nimenomaan heikompia kuntia eikä vain silloin, jos leikkaus yhtenä vuonna sattuu koskemaan myös vahvoja kuntia.

Ed. A i t t o n i e m i (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ed. Dromberg kiitteli jotakuta. En muista ketä. Mutta minä kiitän ed. Drombergiä siitä, että mainitsi minut puheenvuorossaan. Se on suuri kunnia minulle.

Olen samaa mieltä hänen kanssaan siitä, että oppilaitosten ylläpitoa koskevien valtionosuuksien pitää mennä ylläpitäjälle, tässä tapauksessa ne siirtyvät kuntayhtymille. Mutta kun aikaisemmin puhuin mainiten erään kunnan, tai nykyisinhän melkein kaikki ovat kaupunkeja, esimerkkinä siitä, että 8 000 asukkaan kunta menettää tässä leikissä 13 miljoonaa markkaa, minä vain vihjaan siihen suuntaan, että nämä tulot ja menot eivät ole ihan rakenteellisesti toisiinsa verrattavia. Toisin sanoen tälle kunnalle syntyy vajausta tästä. Ehkä on ollut aikaisemmin sillä tavalla, että niistä ylläpitokustannuksista, jotka ovat

kiertäneet kunnan kautta, on jäänyt vähän liiviin ja taskuun. Ehkä on tällä tavalla, mutta joka tapauksessa ikävä yllätys tulee tietyille kunnille ja tällekin kunnalle, josta tässä on kysymys. Kyllä tällainenkin asia tietysti, koska se on olemassa kuitenkin, tästä maailmasta ja tästä seurakunnasta olisi pitänyt huomioida, kun lakia valmistellaan. Mutta ehkä harkintaperusteisissa avuissa voidaan jotakin tällaista huomioida. En tiedä, aika sen tulee näyttämään.

Ed. Dromberg (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Hyvä, että olemme saaneet tämän periaatteellisen keskustelun aikaan Suomenmaankin kehityksestä. Kyllähän se on totuus, että taajamiin niin maaseudulla kuin täällä pääkaupunkiseudullakin ihmiset palvelujen piiriin haluavat tulla. Sitä varten täytyy myös valtionosuusuudistuksen myötäillä sitä uudistuslinjaa, joka on väistämättä tapahtumassa. Jos ajatellaan Eurooppaa, niin siellä on aivan saman tyyppinen keskittyminen tapahtumassa. (Ed. Kemppainen: Miksi sitä pitää kiihdyttää?) — En minä sitä halua sanoa. Ihmisillehän me annamme palveluita emmekä metsille, sanotaanko näin. — Toisin sanoen minun mielestäni tässä uudistuksessa pitää lähteä, niin kuin on lähdettykin, todella asukaspohjaisesta katsantokannasta. Silloin parhaiten palvellaan ja palveluksia pystytään järjestämään niille ihmisille, jotka niitä tarvitsevat.

Nyt kun tuli kaupunkipolitiikka yleisestikin esille, niin tämä on ensimmäinen kerta mielestäni, kun selkeästi nyt annetaan niille ihmisille myös tilaa ja elämisen mahdollisuuksia. Kyllä kaupungeissakin on suuria ongelmia. Siitä syystä minun mielestäni tämä täytyy meidän kaikkien tunnustaa ja myös pyrkiä tällä lainsäädännöllä toteuttamaan niin, että oikeudenmukaisuus myös näillä alueilla pääsisi elämään.

Minun mielestäni tämä lainsäädäntö, mikä nyt on meillä käsittelyssä, lisää tehokkuutta ja myös antaa kannustavuutta, niin kuin sanoin. Nyt myös kunnissa nähdään, kuinka hyvät päättäjät niillä on ja kuinka he pystyvät palvelut järjestämään, sillä kunnilla on valta toimia äärettömän itsenäisesti.

Ed. Kankaanniemi: Arvoisa puhemies! Hallitukselle on annettava kiitos — kuinka sydämestä sen voi antaa, sitä voi tietysti harkita — siitä, että valtionosuusuudistus on tähän pisteeseen saatu. Tämänhetkinen tilanne valtionosuusjärjestelmässä on sellainen, että se edellyttää kokonaisuudistusta. Mielestäni selvitysmies Koski on tehnyt varsin hyvää työtä, mutta lopputulos tietysti voisi olla vielä paljon parempikin. Tarkastelen tässä yleisesti, minkälainen sen olisi tullut ehkä olla, jotta se vielä paremmin turvaisi ne tavoitteet, joista täällä ilmeisesti muutamia poikkeuksia lukuun ottamatta ollaan aika yksimielisiä.

Valtionosuusjärjestelmän kautta kulkee valtiolta kunnille noin 30 miljardia markkaa vuodessa varoja. Se on valtavan suuri summa, vastaa lähes viime vuoden tuloveron tuottoa. Tämä ei ole varsinaista aluepolitiikkaa, mutta se on kuitenkin aluepoliittisessakin mielessä tavattoman suuri tasausjärjestelmä ja sillä voidaan ohjata yhteiskunnan kehitystä. Täällä puhuttiin kehityksen jarruttamisesta. Sitäkin voidaan tietysti tehdä, mutta ennen kaikkea tässä talossa pitää kehitystä pyrkiä ohjaamaan tiettyihin tavoitteisiin. Mitä tulee kuntien valtionosuusjärjestelmään, yleensä valtion ja kuntien väliseen talous- ja tehtäväjakoon, tavoitteena tulee olla elintärkeiden ja muidenkin kunnallisten peruspalvelujen turvaaminen koko kansalle, kaikille kansalaisille, mahdollisimman tasavertaisesti heidän asuinpaikastaan riippumatta. Samalla tulee palvelujen taso, saatavuus ja hinta saada sellaiselle tasolle, että niiden suhteenkin tasavertaisuus toteutuu mahdollisimman hyvin. Edelleen järjestelmällä on korostettava kuntien itsehallintoa, josta tässä juuri viimeksi puhuttiin. Kunnilla on melko laaja itsehallinto, mutta jos taloudelliset resurssit ovat olemattomat, itsehallinnon ei paljon merkitystä ole. Siksi tarvitaan tällaista mittavaa valtionosuusjärjestelmää verontasauksineen ja suorine valtionosuustukineen.

Uudistus on siis oikean suuntainen, niin kuin lähes kaikki asiantuntijat totesivat valiokunnassa. He pitivät sitä oikeaan osuneena periaatteiltaan ja perustavoitteiltaan, mutta kritiikkiä tuli myös paljon. Tässä minulla on esimerkiksi Vantaan kaupungin talousjohtajan lausunto. Hän toteaa näin: "Uudistukselle asetetut tavoitteet ovat toteutuneet kuitenkin kannustavuuden ja läpinäkyvyyden osalta heikosti. Myös uudistukseen liittyvää indeksitarkistusmenettelyä tulisi selkiyttää." (Ed. Manninen: Valtuuston puheenjohtaja on eri mieltä!) Vantaan kaupungin talousjohtaja Kaustinen on tätä mieltä. Edelleen hän sanoo tässä lihavoituna: "Ainakin vuoden 1998 osalta tulisi jo päätetyistä lisäleikkauksista luopua." Eli tässä on sekä järjestelmän uudistus että erittäin mittavat valtionosuusleikkaukset päällekkäin, mikä vaikeuttaa koko kuvion hahmottamista. Tavattoman tärkeä tämä uudistus

kuitenkin; koska se on tärkeä nimenomaan ei kuntien kannalta itsearvoisesti vaan Suomen kansalaisten kannalta.

Kehitys Suomessa viime vaalikauden aikana oli kaikkien vaikeuksien jälkeenkin sellainen, että tuloerot eri väestöryhmien kesken eivät tässä maassa kasvaneet. Tällä hetkellä tuloerojen kasvu on tosiasia. Tätä kehitystä pitää hillitä niin, että tuloerot eivät pääse kasvamaan väestöryhmien kesken eivätkä myöskään alueellisesti. Tähän tämä järjestelmä antaa sinänsä mahdollisuuden, mutta jotta se toteuttaisi tämän tavoitteen, sitä pitäisi sisällöltään korjata nimenomaan siihen suuntaan, mihin opposition valiokunnassa tekemä vastalause ohjaa.

On tosiasia, että järjestelmä oikeansuuntaisuudestaan huolimatta leikkaa liiaksi sieltä valtionosuuksia, missä työttömyysaste on kaikkein korkein, missä tuloveroprosentti on jo kaikkein korkein, missä julkiset kunnalliset palvelut ovat kaikkein heikoimmat ja missä myös alueellinen bkt-luku on kaikkein alhaisin. Eli uudistuksella hallitus näyttää suosivan vahvoja. Rikkaat rikastuvat, köyhät köyhtyvät, niin kuin sanotaan.

Tämä sopii hyvin kyllä istuvan hallituksen talous- ja verolinjaan. Muistammehan, että ensi töikseen jo hallitusohjelman osana hallitus päätti ja on sittemmin toteuttanut leikkaukset lapsilisissä, kotihoidon tuessa, asumistuessa, opintotuessa, työttömyysturvassa, työmarkkinatuessa, sairausvakuutuksen päivärahoissa ja nyt tänä syksynä verouudistuksena niin, että hyvätuloiset ovat saaneet mittavat verokevennykset, kun taas kaikkein heikoimmassa asemassa olevat eivät niihin ole yltäneet, mutta ovat sen sijaan saamassa muun muassa energiaveron korotuksen maksettavakseen. Tähän linjaan tämä uudistus kyllä osuu, ja siltä osin on valittu linja murheellinen. Monet kunnanjohtajat, ja uskon etteivät vain virkansa puolesta, valiokunnassa näkivät lähivuosien kehityksen kunnallistaloudessa ja sitä kautta kuntien palveluissa, kuntalaisten kohtelussa, erittäin heikkona. Laskelmat, joita meille on esitetty, osoittavat, että monilta osin tällaiset näkymät ovat todellisia.

Kasvukeskusajattelu tuli jo tässäkin keskustelussa voimakkaasti esille. Hieman ihmettelen, että eräät hallituspuolueet ovat valmiit hyväksymään hiljaisesti voimakkaan kasvukeskusajattelun, joka nyt hallituksen linjana näyttää olevan. Kyllä taajamalisälle tietysti perusteluja löytyy, mutta esimerkiksi liikenteen taajamalisä hyvin huonosti osuu samaan ajankohtaan kuin yksityisteiden valtionapujen leikkaukset.

Yleisesti vielä voi todeta, että uudistuksen ajankohta on sinänsä oikea, vanha järjestelmä vaatii uudistamista, mutta siirtymävaihe on liian raju ja myös ehkä liian lyhyt. Erityisen ongelmalliseksi sen tekee se, että varsin suuret valtionosuusleikkaukset ovat samanaikaisesti päällä ja toteutumassa. Se ajaa monia kuntia syvään ahdinkoon lähivuosina. Kuntien ahdinko on ensi sijassa kaikkein heikoimmassa asemassa olevien ahdingon kasvamista, eli juuri työttömien, lapsiperheiden, sairaiden, vammaisten, vanhusten ja syrjässä asuvien olosuhteet heikkenevät.

Vastalauseeseen sisältyvät pykälät merkitsisivät sitä, että valtionosuuksien leikkaukset lähivuosina olisivat vain puolet siitä, mihin hallitus on viemässä ja mihin valiokunnan enemmistö on ajamassa kehitystä. Nämä leikkaukset koskettavat kaikkia kuntia ja siis koko kansaa. Kun vielä otetaan huomioon se, mitä on tehty todellakin viime vuonna ja tänä vuonna, niin kehitys kuntien kannalta on menossa todella huonoon suuntaan, ja siitä niiden palveluvarustus ja kuntalaisten asema kärsii.

En käy tässä puheenvuorossani pitemmälle yksityiskohtiin, mutta totean edustajille, jotka eivät hallintovaliokunnassa ole asiantuntijoita olleet kuulemassa, että muutamat pykälät ja muutokset kannattaa erityisen tarkoin miettiä jokaisen edustajan täällä. Erityisesti haluan nostaa esille leikkausten lieventämisen, toiseksi siirtymäkauden pituuden, kolmanneksi kattopykälän muodon. Varsinkin ensimmäisinä vuosina leikkaukset ovat liian suuria ja toisaalta sitten vuoden 2001 jälkeen hallituksen esityksen mukaisesti tulee tavattoman suuri leikkaus monille kunnille yhdellä rysäyksellä, jos tällä suunnitelmalla, mikä mietintöön sisältyy, edetään. Tällaista tilannetta ei missään tapauksessa saisi jättää mietintöön ja eduskunnan päätökseen. Se vaikeuttaa kuntien järkevää suunnitelmallista taloudenhoitoa. Siksi pitäisi varmemmalle pohjalle kuin vain harkinnanvaraisten avustusten varaan rakentaa siirtymäkauden jälkeinen aika.

Arvoisa puhemies! Kaiken kaikkiaan tuon aiemmankin keskustelun pohjalta haluan heittää kysymyksen: Kannattaako koko Suomi pitää asuttuna? Itse olen tätä mieltä. Jos muutkin ovat, muutoksia lakiesitykseen tarvitaan. Näiden rajujen muutosten hillitseminen on viisasta sosiaalisesti turvallisuutemme kannalta ja koko kansantalouden näkökulmasta. Olkaamme täällä kehityksen ohjaajia, ei sen jarruttajia, ja samalla oikeudenmukaisuutta ja tasapuolisuutta edistäviä.

Ed. Mikkola: Arvoisa puhemies! Ensin vähän moitteita hallitukselle ja sitten vähän kehujakin.

Valtionosuusuudistuslainsäädännöstä moitteet tulevat siinä, että hallituksen esitys on annettu 22.10. eduskunnalle eli varsin myöhään. Samanaikaisesti kun annettiin vielä aluehallintolainsäädäntöuudistus, kaksi erittäin isoa lakia, ja kun ne molemmat ovat budjettilakeja, tässä on ollut aikapulaa ilman muuta valiokunnalla ja on ollut liiallinen kiire. Tämä ei ole kuitenkaan ollenkaan tämän hallituksen helmasynti, vaan se on ollut kaikkien hallitusten helmasynti yleensä, että budjettilakeina käsitellään aivan liian paljon keskeisiä lakeja. Se on tietysti aina yksi vallankäytön väline hallituksella ollut, että pistetään budjettilaeiksi ne ja hoidetaan lävitse. Tämä ei ole ollenkaan poikkeus tähän, vaan koko systeemi pitäisi muuttaa niin, että budjettilakeja olisi vain poikkeuksellisesti ja kaikki isommat uudistukset hoidettaisiin kevätkautena ja sitten valmisteltaisiin budjetti siltä pohjalta. Tähän pitäisi päästä.

Jos ajatellaan tätä valtionosuusuudistusta ihan poliittisista sitoumuksistakin irrallaan, ensin puoluepoliittisista, niin jos tähän halutaan tehdä todellisia muutoksia, ei voida niin vain valiokunnassa poliittisesti päättää yhtäkkiä, että tehdään näin. Niistä pitää suorittaa koelaskelmat ja tutkia seuraamukset, mitä siitä seuraa, koska tämä on hyvin herkkää lainsäädäntöä ja vaikutuksista rahanjakoon ja muihin ei ole niin kovin helposti sanottavissa, kun vain pykälää lukee, minkälainen muutos tuli ja kenelle se tuli. Tämä vaatisi aikaa, siis systeemiä. (Ed. Manninen: Silläkö ed. Mikkola käänsi takkinsa?) — Ei se siitä johdu. Jos ed. Manninen ei tätä hyväksy eikä ymmärrä, mitä minä sanon, minä pahoittelen kovasti. Kyllä minä uskon, että yleisesti ymmärretään, että tämän problematiikka on tällainen. — Tästä johtuen lakiin ei ole kovin paljon muutoksia tehty eikä ole tässä aikataulussa mahdollistakaan tehdä.

Mutta sinänsä minusta hallituksen esitys on hyvä perusteiltaan. Nimenomaan perusteet tässä ovatkin tärkeimmät, onko se perusteiltaan hyvä, minkälaisiin tuloksiin se johtaa. Ei pitäisi arvioida aina, miten käy minun kotikuntani tai minun alueeni tässä kohtaa, vaan pohtien, ovatko ne perusteet oikeudenmukaiset ja oikeat. Tätä pitäisi erikoisesti seurata. Siinä mielessä tohtori Kosken työ erikoisesti ansaitsee kunniaa ja mainetta, että tämä ensimmäisen kerran perustuu selkeämmin tutkitulle tiedolle kuin muut valtionosuusjärjestelmän uudistukset. Sanon, että ei varmaan tässäkään ole koko totuus. Eikä sellaista ole helposti tehtävissäkään, että Suomen neljä- ja puolisataa kuntaa keskenään pääsee täysin oikeudenmukaisiin ja oikeisiin perusteisiin ja oikeisiin mittareihin. Sanon, että se on mahdotontakin, mutta aina pitää pyrkiä mahdollisimman hyvään tulokseen.

Jos sanoisin sen, mikä mielestäni tässä on suurin muutos, mitä on tehty hallituksen esitykseen, se on kontrolli- tai tarkastusjakso. Hallituksen esityksessä se on neljä vuotta. Kun kustannustekijöitä ja yksikköhintojen muutoksia vertaillaan, se oli hallituksen esityksessä ehdotettu joka neljäs vuosi tehtäväksi, nyt valiokunta muutti sen joka toinen vuosi tehtäväksi. Tämä on periaatteellisesti merkittävä muutos ja vaikuttaa myöskin tuloksiin. Toisin sanoen neljä vuotta me koimme liian pitkäksi ajaksi. Kaksi vuotta olisi parempi ja seuraisi paremmin muutoksia ja on mielestäni oikean suuntainen. Se on mielestäni suurin muutos, mitä täällä on tehty.

Muutenkin totean, ettei hallituksen esitys kovin paljon tarvinnutkaan mielestäni muutoksia. Tärkeä periaate tässä on kuitenkin joka tapauksessa se, että kontrolli ja seuranta siihen säilyy, miten tämä kohdistuu, mitä vääristymiä mahdollisesti tästä seuraa ja mitä oikaisuja oikeudenmukaisuusvaatimukset edellyttävät, minkälaisia korjauksia. Siitä on selvät ponnet. Niistä on ollut valiokunta yksimielinen ja uskon, että eduskuntakin. Koska näin mittava muutos aikaansaadan kerralla, niin vaikka se kuinka huolellisesti tehtäisiin, en usko, että se voi koskaan osua aivan oikeaan.

Yksi kysymys, joka ehkä on ollut keskeisin vedenjakaja, on ollut ylläpitäjämalli eli opetustoimen osalla se, maksetaanko valtionosuudet ylläpitäjille, siis kuntayhtymille tai yksityisille oppilaitoksille, vai kierrätetäänkö ne kuntien kautta. Tämä on ollut ehkä keskeisin. Hallitus on esittänyt, että maksetaan ylläpitäjälle. Valiokunta keskustelun jälkeen päätyi myöskin tähän. Tästä on esitetty laajasti toisenlaisia käsityksiä Suomen Kuntaliiton toimesta ja myöskin peruskuntien kohdalta. Sanoisin, että ainakin niissä kuntayhtymissä, joissa on laaja ammattikoulupohja — oppilaita 150 kunnasta tai sinnepäin — tietysti tämä ylläpitäjämalli vähentää byrokratiaa mutta heikentää kuntien omaa kontrollia omistamansa oppilaitoksen toimintaa kohtaan. Samoin pienempien kuntayhtymien kannalta, joissa on oppilaita harvemmista kunnista, voidaan kysyä, onko tämä muutos yhtä mielekäs.

Mutta tästä on seuranta, eikä siinäkään kannata sen enempää epäillä. Tällä mallilla mennään nyt eteenpäin ja katsotaan, minkälaisia tuloksia se antaa ja minkälaisia seuraamuksia siitä mahdollisesti on.

Tämä valtionosuusuudistus joka tapauksessa on laskennallinen ja antaa siinä mielessä, jos perusteet on hyväksytty, niille kunnille, jotka elävät säästäväisesti ja hoitavat huolellisesti asioitaan, oikeudenmukaisemmat lähtökohdat kuin vanhemmat ja erikoisesti viime vuosikymmenellä voimassa olleet valtionosuusuudistukset, jotka eivät ollenkaan ottaneet huomioon säästömahdollisuuksia.

Lopuksi toteaisin muutaman seikan tästä vastalauseesta. Vastalausehan on tehty myöskin ihan politiikan tekemisen vuoksi, koska on olemassa oppositio. Aivan selvästi sitä se on. Toinen keskeinen periaate siinä on se, että rahaa pitäisi jakaa enemmän. Jos rahaa olisi jaettavissa enemmän, mikäs siinä, jaettaisiin vain kaikille enemmän, mutta näistä varsinaisista perusteista, miten tämä on tehty, ei niinkään paljon ole esitetty eriäviä mielipiteitä, vain lopputulos ei miellytä kaikkia.

Luulen, että aikaisemmat mallit ovat olleet paljon paljon epäoikeudenmukaisempia, ja voidaan perustellusti kysyä, onko silloin ajettu joillekin kunnille liikaa rahaa. Ne kunnat on opetettu myös elämään sen mukaisesti, kun on rahaa tullut aika paljon, eikä siellä ole tehty kaikkia toimenpiteitä, mitä oikeudenmukaisuuskin olisi edellyttänyt. Toisaalta sanon, että ei tämä uudistus sinänsä kohtele esimerkiksi pieniä tai suuria kuntia, eteläisiä tai pohjoisia, eri lailla; jokaisella alueella on menettäjiä ja jokaisella alueella on hyötyjiä.

Pienistä kunnista totean, että Varsinais-Suomihan on pienten kuntien luvattua aluetta. Varsinais-Suomi alueena tästä hyötyy. Sielläkin tietysti jokuset pienet kunnat menettävät, mutta aika moni saa lisää. Totean tästä, että yhtenä mittarina voi pitää sitäkin palveluitten järjestämisessä, paljonko kunnalla on käytettävissä verotuloja asukasta kohti ja paljonko valtionapuja. Kun lasketaan verotulot ja valtionavut yhteen per asukas, niin Varsinais-Suomessa tullaan pienemmillä toimeen ja on tultu tähänkin asti, ja se on johtunut säästäväisyydestä ja asioitten hoitotavasta. Kymmenestä pienimmällä toimeen tulleesta kunnasta seitsemän oli Varsinais-Suomesta, ja siellä tulee hiukan lisää. Se on ainakin positiivinen asia, eikä ainakaan voida sanoa, että tällä yritettäisiin tappaa pieniä kuntia. Tämä valtionosuusuudistus ei ainakaan sitä tee.

Arvoisa puhemies! Lopuksi totean, että valtionosuuslainsäädännön uudistus on tarpeellinen ja tarkoituksenmukainen. Hallitus on tässä tehtävässä onnistunut varsin hyvin.

Ed. V i l j a m a a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Mikkola jätti kertomatta yhden merkittävän syyn myös, jonka sosiaali- ja terveysvaliokunnan jäsenenä haluan kuitenkin tuoda esille, sikäli merkittävän syyn, että kun opetustoimi saa suoraan kuntayhtymiinsä valtionosuuden, tällä on vaikutusta myös sosiaali- ja terveyspalveluihin, jotka joutuvat kunnissa aivan eri tavalla tiukoille, kun tietty raha menee automaattisesti suoraan koulutukseen ja jäljelle jäävällä niukalla osuudella on sosiaali- ja terveyspalvelut pyöritettävä.

Jo nykyisellään sosiaali- ja terveyspalvelujen keskimääräinen valtionosuus on vain 25 prosenttia. Toivon, että eriarvoisuutta, joka tähän nyt jätettiin, todella seurataan, sillä ei meillä ole varaa kurjistaa ihmisten sosiaali- ja terveyspalveluja.

Ed. M a n n i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Haluaisin täsmentää ed. Mikkolan käyttämää puheenvuoroa, kun hän totesi, että tämä perustuu tutkitulle tiedolle. Se ei pidä täysin paikkaansa. Esimerkiksi Stakesin edustajat totesivat, että tämä valtionosuus eroaa sosiaali- ja terveydenhuollon osalta heidän tutkimuksissaan yksittäisen kunnan osalta jopa 500—700 markkaa asukasta kohden.

Mitä tulee siihen, että opposition vastalause edellyttää lisää rahaa, sekin on pääosin täysin virheellinen väite. Nimittäin ainoa rahaerimielisyys koskee leikkauksia. Kaikki järjestelmämuutokseen esitetyt muutoksethan rahoitetaan järjestelmän sisällä, eli valtion ei tarvitse penniäkään sijoittaa lisää rahaa. Kysymys on vain kuntien keskinäisestä rahanjaosta.

Mitä tulee tarkistukseen kahden vuoden välein, se oli tietysti hyvä uudistus, mutta sallittaneen veikata, että ennen kuin tuo tarkistus tulee, hallitus tuo kyllä lakimuutoksen tänne, jolla se peruuttaa meidän tekemämme muutoksen. Näin veikkaan, koska muuten saattaa tulla vähän lisää rahaa kunnille.

Ed. Vehkaoja merkitään läsnä olevaksi.

Ed. Juurola: Arvoisa puhemies! Tässä joutuu väistämättä vähän puhumaan samoista asioista samoin sanoinkin kuin edellä esiintyneet edustajat, mutta kiinnitän kuitenkin joihinkin asioihin huomiota, mitä tässä valtionosuusuudistuksessa on.

Voisin aloittaa aivan samoin sanoin kuin ed. Kankaanniemi, että tohtori Kosken tekemä työ tämän valtionosuusuudistuksen pohjaksi on erittäin arvokas. Olen kyllä ed. Mannisen kanssa hiukan eri mieltä, sillä kuitenkin voidaan sanoa, että tämä on tutkimuksiin ja selvityksiin perustuvaa työtä. Tietysti voi olla, että selvityksistä ja tutkimuksista voidaan olla eri mieltä.

Uudistuksen tavoitteena on valtionosuusjärjestelmän selkeyttäminen ja tehtäväkohtaisten valtionosuuksien määräytymisperusteiden muuttaminen siten, että valtionosuudet kohdistuisivat kuntien kesken oikeudenmukaisesti. Tehtävä näihin tavoitteisiin pääsemiseksi ei ole ollut helppo eikä tule koskaan olemaankaan. Esimerkiksi vaatimuksiin läpinäkyvyydestä voidaan todeta, että tämäkään järjestelmä niitä ehdottomasti täysin ei toteuta. Koska järjestelmä ei ole ainoastaan väkilukuun pohjautuva, vaan siinä käytetään erilaisia painotuksia, erilaisia kertoimia, joiden välttämättömyydestä varmasti kaikki olemme samaa mieltä, on selvää, että kaikkia tyydyttävää ratkaisua on mahdoton tehdä, varsinkin kun uudistus on nollasummapeliä: toiset kunnat voittavat ja toiset häviävät.

Järjestelmän käyttöönottoa vaikeuttavat, se on kyllä täysin tunnustettava, yleiset valtionosuusleikkaukset, jotka tulevat vaikeuttamaan kuntien taloutta erityisesti jo vuonna 1998. Tämä valtionosuusuudistus ilman muuta olisi ollut helpompi toteuttaa ilman näitä raskaita valtionosuusleikkauksia.

Tehtäväkohtaisia valtionosuuksia kun valiokunnassa olemme käsitelleet, ovat nousseet esille seuraavat kysymykset: Onko päivähoidon kustannukset riittävästi huomioitu uudistuksessa, ja pitääkö opetustoimen valtionosuudet maksaa suoraan ylläpitäjälle?

Kuten sanoin, uudistuksen lähtökohtana ovat olleet tehdyt tutkimukset ja selvitykset. Päivähoidossahan selvitykset ovat siinä mielessä vanhentuneita, että ne on tehty ennen subjektiivisen päivähoidon oikeuden voimaan astumista. Toisaalta asiantuntijakuulemisessa selvästi myös tuli esille, että näin täytyy olla, koska uudistus on vasta astunut voimaan ja sen vaikutuksista ei voi olla vielä tutkimuksia ja selvityksiä. Siksipä tätä asiaa on tarkoin jatkossa seurattava, kuten valiokuntakin on edellyttänyt, jotta tämä asia olisi oikeudenmukainen varsinkin hyvin muuttovoittoisissa asutuskeskuksissa; miksei myös ongelmatapauksia löydy pienistä kunnista.

Opetustoimessa kaikille kunnille määritellään asukasta kohti laskettava omarahoitusosuus. Valtionosuus myönnettäisiin aina oppilaitoksen ylläpitäjälle, ja tämä on ollut kiistanalainen kohta. Mielestäni ei ole kuitenkaan tarpeeksi huomioitu seikkoja, jotka liittyvät tähän. Uudistuksessa huomiota ei siis kiinnitettäisi siihen, mikä on oppilaan kotikunta. Kaikilta kunnilta veloitettaisiin asukasta kohden yhtä suuri omarahoitusosuus huolimatta siitä, mikä on kunnassa olevien oppilaiden määrä ja missä he opiskelevat. Omarahoitusosuus olisi siis kunnan ylläpitäjänä saamaa valtionosuutta pienentävä tekijä, tosin vain siis teknisesti. Mutta tässä ylläpitäjämallissa valtionosuuksien ja menojen suhdetta ei voida normaaliin tapaan seurata. Johtuen äsken mainitusta tekijästä, että ei ole enää merkitystä sillä, missä oppilas opiskelee, pienen kunnan osalta silloin saattaa olla, että sieltä ei ole opiskelemassa määrätyssä kuntayhtymässä lainkaan opiskelijoita, ja silloin pelot voivat olla aiheellisia, että tulee kuntayhtymistä irtaantumisia. Opetustoimen valtionosuus on siinä mielessä hyvin monia pelkoja herättävä.

Valiokuntakuulemisessa tuli selvästi ilmi, että myös ammatillisten koulujen osalta toisaalta pelättiin, että laskennallinen valtionosuus ja sen mahdollinen niukkuus aiheuttaisi radikaaliakin ammatillisen koulutuksen saneerausta. Toisaalta erittäin oikeutetustikin mielestäni pelätään sitä, että tämä järjestelmä siirtää sekä yksityiset koulut että kuntayhtymien koulut elämään omaa elämäänsä, jolloin vaikeiden aikojen mahdollisesti jälleen kuntatalouteen tullessa vain peruskoulut ja lukiot kunnan omina oppilaitoksina joutuvat tasapainottamaan kunnan taloutta. Pelko ei varmastikaan ole aivan aiheeton. Tässä aikataulussahan meillä ei ole ollut mitään mahdollisuuksia saada muutetuksi tätä järjestelmää, vaikka omassa sos.dem. ryhmässänikin moni olisi mieluummin nähnyt, että valtionosuus maksettaisiin suoraan kunnalle. Tätäkin asiaa on jatkossa tarkoin seurattava, miten se tulee vaikuttamaan.

Pysyykö tämä maa asuttuna vai ei tämän uudistuksen myötä? Itse olen vakaasti sitä mieltä, että tämä uudistus ei maata autioita. Kaikki selvitykset, joita itse olen asiasta saanut, kuitenkin todistavat suhteellisen tasapuolista kohtelua kaikille kunnille.

Laskelmista myös näkyy, mihin ed. Mikkola viittasi, että vaikka Uusimaa ja Lappi ovat suurimpia menettäjiä, näiden läänien yhteenlasketut tulot, sekä verotulot että valtionosuudet, ovat kuitenkin korkeimmassa ryhmässä. Lapissa tietysti täytyy etäisyydet ottaa huomioon ja katsoa, että palvelujen järjestämisessä nämä ovat selvästi kallistava tekijä. Vaikka ed. Mikkola totesi, että Varsinais-Suomi olisi kaikkein pienimmällä selviävä, sisäasiainministeriön selvityksen mukaan se on edelleen nimenomaan Päijät-Häme, joka kaikkein vähimmällä joutuu tulemaan toimeen, jos katsotaan, mitä valtio eri kautta rahaa antaa. Myös jos lasketaan valtionosuudet ja verotulot, Häme on edelleen kaikkein pienimmällä asukasta kohti. Se on tottunut aina tulemaan omillaan toimeen, joten uskon, että varmasti Hämekin vielä sieltä nousee pinnalle ilman suurempia valtionosuuksia.

Ed. Huuhtanen: Arvoisa puhemies! Ne kuntien vastuulliset henkilöt, naiset ja miehet, jotka miettivät, miten järjestää peruspalvelut erilaisissa kunnissa ensi vuonna ja siitä eteenpäin, näkevät valtionosuusuudistuksen, sen lainsäädännön pohjan ja valtionosuusleikkaukset, yhtenä asiana. Heille on aivan keskeistä, kuinka paljon markkoja tulee kassaan valtiolta ja minkälaiset ovat muutokset. Valtionosuusuudistus luonnollisesti muuttaa kunnasta toiseen tätä tasapainoa, eikä se tehtävä, joka selvitysmies Koskella on ollut, ole ollut missään tapauksessa helppo. On myönnettävä, että uudistuksen sisältö ja siihen liittyvä pohdinta, joka varmasti on lähtenyt oikeudenmukaisuuden periaatteesta, ei ole ollut yksiselitteinen ja helppo.

Olennaista mielestäni on tässä yhteydessä pohtia myös kokonaisuutta, miltä osin valtio nykyään osallistuu enää kansalaistensa peruspalvelujen järjestämiseen. Siinähän suunta on ollut selvä: valtio väistyy koko ajan kustannusvastuusta. Tämän myönsi myös ed. Dromberg kokoomuksen puolelta. Tämä mielestäni antaa aiheen käyttää tämän puheenvuoron.

On jo varsin asiantuntevasti puhuttu valtionosuusuudistuksen yleisperiaatteista. Itse keskityn kin tämän, voiko sanoa, laajemman keskustelun jälkeen sosiaali- ja terveystoimen valtionosuuden käsittelyyn. Tuon esille heti ensimmäiseksi asian, joka on keskeinen.

Kun valtio osallistui vielä kuntien sosiaali- ja terveyspalvelujen kustannuksiin 90-luvun alussa 50 prosentin osuudella, se tulee osallistumaan ensi vuonna vajaalla neljänneksellä eli alle 25 prosentilla. Tämä on hälyttävä tieto, kun tiedämme, että kuntien budjettien käyttömenoista sosiaali- ja terveysmenot ovat, vähän kunnasta riippuen, hyvin laajalti 50—60 prosenttia.

Suoritin viime kesänä ollessani Nilsiän kunnan ylilääkärin tehtävää hoitamassa selvityksen, mikä on sosiaali- ja terveystoimen tila siellä. Erityisesti maalaiskunnissa laajemminkin Pohjois-Savon alueella ja Nilsiässäkin menot sosiaali- ja terveystoimesta olivat 60 prosenttia. Sen päälle tulivat koulu- ja sivistystoimi 30 prosentilla, ja loput 10 prosenttia jäi kaikelle muulle.

Tämä antaa aiheen kysyä, onko näin pieni eli alle neljänneksen osuus valtionosuutena oikea suhde, kun rahaa kuntiin menee. Kysyn tätä erityisesti siksi, että meillähän on hallitusmuodon 15 a §:n 3 momentissa aika selkeästi luettavana, että "Julkisen vallan on turvattava - - jokaiselle riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut ja edistettävä väestön terveyttä". Julkisen vallan tehtävänä on myös perheen ja muiden lapsen huolenpidosta vastaavien tukeminen lapsen hyvinvoinnin ja kasvun turvaamiseksi. Tämä on mielestäni hengeltään hyvin lähellä subjektiivista oikeutta, ja siinä näen, että kuntalaisten perusoikeudet joutuvat kovalle koetukselle riippuen siitä, mitkä kunnan varallisuus ja verotulot ovat. Tässä syntyy ilman muuta ristiriita, joka tulee suoraan lainsäädännöstä ja peilautuu käytännön elämään, mahdollisuuksiin järjestää palveluja.

Sen vuoksi valtionosuusuudistuksen sosiaali- ja terveystoimen valtionosuutta koskevat kertoimet, joilla pelkkää asukaspohjaista valtionosuutta tasoitetaan, joutuvat tarkasteluun, jonka tulisi olla todella oikeudenmukainen, että kansalaisten perusoikeus toteutuisi rahoitukselliseesti. En tiedä, onko selvitysmies Koski onnistunut parhaalla mahdollisella tavalla löytämään muuttujat, joita tarkastellaan. Joka tapauksessa näyttää siltä, että niissä kunnissa, joissa jo tällä hetkellä on vaikeuksia palvelujen järjestämisessä ja joihin valtionosuusuudistus ja -leikkaukset kohdistuvat tulevaisuudessa kaikkein kovimmin, ovat nyt hätää kärsimässä ja siellä tunnetaan varsin laajaa pelon ja hämmästyksen sekaista tunnetta, miten tästä eteenpäin.

Ymmärrän hyvin, että hallintovaliokunta on ollut varsin varovainen mietintöä tehdessään. Sehän esittää — kiireellisellä lukemisella totesin — ainakin viittä pontta uudistuksen seuraamiseksi käytännön muuttumisen myötä. Varmasti tällainen varovaisuus on enemmän kuin paikallaan sen suhteen, mitä jatkossa tapahtuu. Lähtökohta on hyvin hämmentynyt eri puolilla Suo-

mea. Lähtökohta on silläkin tavoin hämmentynyt, että verotulojen kasvu, jota valtion puolelta on arvioitu huomattavasti suuremmaksi kuin heidän arvionsa ovat, ei riitä kattamaan sitä aukkoa, joka syntyy valtionosuusleikkauksista.

Yksi asia, johon on jo usean kerran puututtu mutta joka mielestäni antaa aiheen vieläkin kerran puuttua, on kuntayhtymille syntyvä erilainen käytäntö valtionosuusjaossa riippuen siitä, ovatko kuntayhtymät sosiaali- ja terveystoimen alaisia vai opetus- ja sivistystoimen alaisia.

En jaksa ymmärtää, miksi tämä muutos piti tehdä. Ed. Dromberg vetosi mietinnön esittelyssään siihen, että läpinäkyvyys paranee uudistuksen myötä. Itse olen aivan eri mieltä juuri tämän kohdan osalta. En ymmärrä, millä tavoin läpinäkyvyys paranee, kun rahat menevät ohi kuntien ja niihin ei voida vaikuttaa. Sen sijaan tämä käytäntö vaikeuttaa kuntien palvelujen kokonaisjärjestelyä, koska tässähän tapahtuu niin, että tavallaan kuntayhtymät sivistys- ja opetustoimen puolella kuorivat kerman päältä, ottavat oman osuutensa päältä ja lopulla pienenevällä markkamäärällä pitäisi järjestää kaikki muu: peruskoulun menojen kattaminen ja laajan sosiaali- ja terveystoimen kulujen kattaminen. En usko, että tämä voi olla millään lailla kestävä järjestelmä, ja tähän on pakko puuttua, aivan niin kuin ponnessa oleva mietinnön teksti antaa odottaa.

Arvoisa puhemies! Huoleni on aito ja todellinen sosiaali- ja terveystoimen tulevaisuuden suhteen. Kun kuuntelee käytännön ääniä, säästöt ja säästöajatukset liikkuvat nykyään pelkästään tällä sektorilla, ja näyttää siltä, ettei pelkästään toimeentulopuoli ole ongelmainen tämän päivän ja tulevaisuuden Suomessa vaan myös palvelujen puolella on kehittymässä laajoja ja syvällekäyviä ongelmia. Näitä me maksamme tulevaisuudessa varsin kalliilla rahalla, kun seurauksia hoidetaan. Olisi ollut viisaampaa yrittää tässä yhteydessä löytää parempi tasapaino, jossa juuri näitä asioita ennalta ehkäisevästi olisi voitu käsitellä ja torjua edessä olevat ongelmat.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan ensimmäinen varapuhemies Pesälä.

Ed. Ryhänen merkitään läsnä olevaksi.

Ed. P u l l i a i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Huuhtanen totesi puheenvuoronsa alussa, että tehtävä ei ole ollut todellakaan yksiselitteinen ja helppo, ja myöhemmin hän totesi, että tässä on ollut valiokuntakin aika varovainen, kun on viidellä ponnella höystänyt mietintöään. Tämä on aivan tosiasia. Ei kenenkään pidä ruveta isottelemaan sen suhteen, että tässä on lopullinen viisastenkivi löydetty. Tämä on varmasti ihan oikea lähestymistapa lähes kaikilta, myöskin varmaan oppositiolta.

Mutta seuraava virke kuuluikin ed. Huuhtasella suurin piirtein näin, että valtio vetäytyy kustannusvastuun kannosta. Tähän toteaisin, että näinkinhän sen voi sanoa. Kun valtio velkaantuu ed. Huuhtasen hyvin tietämällä tavalla, ensi vuonnakin suurin piirtein 30 miljardilla markalla nettomääräisesti lisää, ja lisäksi kun tekee havaintoja kuntien tilanteesta, jossa kymmenet kunnat alentavat veroäyrinsä hintaa eli veroprosenttiaan, niin kuin nykyinen sivistynyt ilmaisu kuuluu, on aivan selvää, että tässä tilanteessa joudutaan vähän katsomaan, mihin näitä lainarahoja käytetään jnp. Nimittäin, arvoisa ed. Huuhtanen, meidän pitää muistaa se, että hallitusmuodonkin mukaan kansalaiset saavat vapaasti valita asuinpaikkansa. Mikään ei voi estää, jos he haluavat, muuttamasta vaikka pääkaupunkiin. Kurjia ovat, jos sen tempun tekevät, itsensä kannalta. Varmaan Nilsiä olisi paljon parempi paikkakunta asua kuin Helsinki, mutta hallitusmuoto ei estä Nilsiästä Helsinkiin muuttamista.

Ed. H u u h t a n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Pulliainen lopetti minusta hyvin alastomaan totuuteen, kun hän sanoi, että kansalaisilla on vapaa muutto-oikeus maassa. Totta kai ymmärrän, että näin on, mutta näillä päätöksillä ei enää puhuta vapaasta tahdosta pysyä asuinsijoillaan. Jos eivät perusasiat enää ole kunnossa, ei saada peruspalveluja, niin johtopäätöksiä tehdään ja lähdetään uusia ongelmia hakemaan vaikkapa Nilsiästä Helsinkiin. Eihän tämä ole millään tavalla järkevää politiikkaa. Meidän pitäisi nyt pikemminkin löytää yhteiskunnassa sellainen tasapaino, että ihmiset voisivat säilyttää asuinsijansa ja yrittää sieltä rakentaa Suomea ylös. Tämä mielestäni on kansantaloudellisesti monin verroin järkevämpää ja oikeampaa politiikkaa kuin se, mitä hallitus edustaa. Ja jos nyt oikein ymmärsin, myös ed. Pulliainen oli hallituksen linjauksen takuumiehenä.

Muutoin kyllä ymmärrän, että valtion velka on suuri yhteiskunnallinen ongelma ja sen vaikutukset näkyvät varsin laajasti, mutta siitä huolimatta meillä on tietynlaista liikkumavaraa, että

voimme sen velankin kanssa elää toisin, kuin mitä hallituksen linja nykyisellään on.

Ed. Pulliainen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minun on monessa mielessä erittäin helppoa yhtyä ed. Huuhtasen ajatteluun. Olen jo lukemattomissa yhteyksissä näissä ns. tupapuheissani todennut, että toivoisin hartaasti, että ihmiset voisivat pysyä kotonaan eivätkä lähtisi liikenteeseen mihinkään, koska meidän vihoviimeiset pennimme menevät infrastruktuurin rakentamiseen vaikka pääkaupunkiseudulle ja erikoisesti Ouluun, joka on tällä hetkellä paikka, siis kotipaikkakuntani, jonne miltei kaikki haluavat muuttaa Pohjois-Suomessa, mikä on äärimmäisen kohtalokasta. Meillä on siellä jo niin valtavasti työttömiä entuudestaan, ettei tarvitsisi yhtään tulla lisää.

Nyt on vain sillä tavalla, että olen ollut, ed. Huuhtanen, samaan hengenvetoon valmiina siihen, että laitetaan lukematon määrä lisää ponsia ja katsotaan, mitenkä tässä käy. Tulen omassa puheenvuorossani osoittamaan, että nykyiselläkään systeemillä ei voida valtion ja kuntien välistä kustannusjakoa ja nollasummapeliä kuntien kesken jatkaa. Me ajattelemme paljolti samalla tavalla, ed. Huuhtanen, mutta siitä huolimatta me tarvitsemme rakenteellisen uudistuksen itse valtionosuuksien jakoon.

Ed. Rask merkitään läsnä olevaksi.

Ed. Huuhtanen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! En tiedä, täyttääkö tämä puheenvuoro enää täysin vastauspuheenvuoron olemuksen. Mutta kun näytämme olevan ed. Pulliaisen kanssa hyvin paljon samoilla linjoilla, kuitenkin vieläkin peräänkuulutan sitä, että kun tämä valtionosuusuudistus nyt tehdään, erityisesti ne hienosäätömekanismit, jotka otetaan käyttöön sosiaali- ja terveystoimen valtionosuuden suhteen, näyttävät käytännön elämän kannalta menevän suuntaan, joka ei ole oikeudenmukainen. Tässä suhteessa olen valmis nostamaan varoittavaa sormea ylös, koska olen vakuuttunut siitä, että esimerkiksi itäisessä Suomessa olevien kuntien johtajat ja johtavat luottamushenkilöt tuntevat asiansa ja tietävät, mistä nyt on kyse. Sieltä tulee nyt aivan systemaattisesti sellainen, voiko sanoa, ilmaisu, joka on huolestuttava, joka pitäisi ottaa vakavasti nyt vastaan.

Ed. Kallio: Herra puhemies! Kuntien valtionosuusjärjestelmä on ollut muutoksen kohteena hyvin moneen kertaan. Viimeksi sitä muutettiin merkittävästi vuoden 1993 alusta, jolloin siirryttiin laskennalliseen järjestelmään. Se ei kuitenkaan kuntien keskinäisiä taloudellisia suhteita juurikaan muuttanut. Tälle vuodelle taas tehtiin joitakin muutoksia, joista sisällöllisesti merkittävin oli monella tavalla epäoikeudenmukaisen kantokykyluokituksen korvaaminen verotuloihin perustuvalla valtionosuuksien tasauksella. Jos yleisesti arvioin aiemmin valtionosuusjärjestelmään tehtyjä muutoksia, niin mielestäni on koko ajan edetty oikeaan suuntaan. Erityisen suuri hyppäys on ollut 1970-luvun menosidonnaisesta järjestelmästä, joka oli julkisen talouden kannalta todella turmiollinen.

Nyt meillä käsittelyssä oleva lakiesitys on looginen jatko tämän vuoden alusta voimaan tulleille muutoksille. Tämän vaiheen keskeinen sisältö ja tavoite toki paalutettiin jo hallitusohjelmassa, jossa todetaan muun muassa seuraavaa: "Vuoden 1997 alusta lukien muutetaan tehtäväkohtaisten valtionosuuksien määräytymisperusteet niin, että valtionosuudet perustuvat asukasta, oppilasta, ikäryhmää tai näitä vastaavaa lukua kohti laskettuihin keskimääräisiin menoihin. Lisäksi otetaan huomioon kuntakohtaiset, kuten kaupungistumisesta, haja-asutuksesta ja laajaalaisuudesta sekä kaksikielisyydestä aiheutuvat kustannukset ja elinkeinorakenteen erilaisuus sekä palvelutarve huomioon. Uudistuksen lähtökohtana on hallinnollinen ja toiminnallinen tehokkuus, kustannustietoisuus ja alueellinen oikeudenmukaisuus."

Hallitusohjelman periaatteiden mukaisesti selvitysmies Heikki Koski laati esityksensä uudeksi kuntien valtionosuusjärjestelmäksi ja teki hyvää työtä, kuten täällä on jo aiemmin todettu. Kosken esityksen pohjalta puolestaan hallitus antoi oman esityksensä, jonka hallintovaliokunta hyvin perusteellisesti käsitteli toki tehden siihen eräitä tarpeellisia muutoksia.

Minun arvioni mukaan tuleva järjestelmä on aikaisempaa selkeämpi. Järjestelmä antaa kunnille liikkumavaraa palvelujen järjestämisessä. Se korostaa kuntien taloudellista omavastuisuutta ja toiminnan tehokkuutta. Kustannussäästöt koituvat suoraan kunnan hyväksi, koska valtionosuudet eivät määräydy kustannusten mukaan. Kunnan perimät maksut ja korvaukset eivät myöskään vaikuta sen saamaan valtionosuuteen.

Uudistuksen hyvänä puolena pidän myös sitä, toisin kuin täällä on väitetty, että oikeastaan

ensimmäistä kertaa valtionosuuskriteeristö on pyritty laatimaan tutkimustoimintaan pohjautuen. Toki näitä tutkimustuloksia ei sellaisenaan otettu kriteeristöksi, ja valitettavaa on myös se, että tutkimusaineisto ei ole kovin tuoretta, vaan pääasiassa vuodelta 1993. Mutta joka tapauksessa parempi tämäkin kuin hatusta vedetyt kriteerit, joihin on pitkälti aikaisemmin jouduttu turvautumaan.

Ehkä eniten tässä valtionosuusuudistuksessa on keskusteltu siitä, pitäisikö opetustoimen valtionosuudet osoittaa suoraan peruskunnille vai oppilaitoksille ja niiden ylläpitäjille, esimerkiksi kuntayhtymille. Hallitus esitti jälkimmäistä, ja hallintovaliokuntakin siihen loppujen lopuksi päätyi.

Minun mielestäni tämä ei kylläkään ole linjassa sen kehityksen kanssa, jolla kunnallista itsehallintoa ja kuntien asemaa on pyritty vahvistamaan. Se ei myöskään ole linjassa kuntien talousarvio- ja kirjanpitouudistusten kanssa, joilla esimerkiksi kuntien välistä vertailtavuutta on pyritty lisäämään. Erityisesti yritystoiminnassa tuttu benecmarking-toiminta tulee kuntien kesken vaikeutumaan. Totta kai tässäkin asiassa on toinen puolensa. Koska kysymys ei ole muutenkaan elämää suurempi, niin eiköhän tämänkin kanssa voida elää. Mutta erityisen tarkkaa seurantaa tämä asia edellyttää.

Uudistuksessa on yleensä häviäjänsä ja voittajansa, niin kuin aina nollasummapelissä, niin varmaan tälläkin, mutta voittajakuntia kuin myös häviäjäkuntia löytyy eri puolilta Suomea kaikista lääneistä. On myös muistettava, että koska tällä järjestelmämuutoksella pyritään aikaisempaa parempaan tasapuolisuuteen ja oikeudenmukaisuuteen, merkitsee uudistus aikaisemmin järjestelmässä vallinneiden vinoutumien korjaamista.

Ei tämä järjestelmä tietenkään vielä valmiiksi ole tullut. Korjattavaa taatusti jää tulevillekin vuosille. Esimerkiksi eri kriteereiden painotuksista voidaan perustellusti olla hyvinkin eri mieltä. Onko työttömyyskriteerin painoarvo oikea, entä sairastavuuskerroin? Olisivatko terveydenhuollon osalta sukupuolirakenne ja väestön tulotaso olleet perustellumpia kriteereitä? Olisiko taajamakertoimen pitänyt perustua liukuvaan asukaslukuun? Pitäisikö verotulojen tasauksella yleensäkään olla joku katto — vain joitakin esimerkkejä mainitakseni? Mutta uskon, että näistä ja muistakin valtionosuusjärjestelmään liittyvistä asioista me tulemme lähivuosina saamaan kokemusperäistä tietoa, ja jos epäkohtia ilmenee jo aikaisemmin, ne korjattakoon pikaisesti.

Haluan myös painottaa sitä, että poikkeukselisen laajassa asiantuntijakuulemisessa lähes kaikki pitivät valtionosuusjärjestelmän muutosta perusteltuna ja oikean suuntaisena. Yksityiskohdista toki esiintyi erilaisia näkemyksiä, mutta itse perusrakenteet ja tavoitteet saivat sangen myönteisen vastaanoton. Minulle on jäänytkin se kuva, että itse järjestelmän muutos ja sen hyvät ja kannustavat piirteet ovat hukkuneet samanaikaisesti suoritettaviin valtionosuusleikkauksiin. Asian hahmottaminen on ollut vaikeaa niin täällä eduskunnassa kuin kunnissakin. Ei ole nähty metsää puilta.

Vaikka suhtaudunkin uudistukseen voittopuolisesti myönteisesti, ei järjestelmä minunkaan mielestäni valmis ole, hyvästäkin voi saada paremman. Mielestäni ei ole kuitenkaan mitään syytä niin synkeään maalailuun, kuin mitä ed. Manninen täällä harrasti. Ehkäpä siinä oli jossain määrin mukana opposition tuomaa synkeyslisää. Uudistus on joka tapauksessa merkittävä edistysaskel kuntien valtionosuusjärjestelmän historiassa.

Ed. P o l v i : Herra puhemies! Hallituksen esitys valtionosuuslain ja siihen liittyvien muiden lakien uudistamiseksi on lähtökohdiltaan ja pääperiaatteiltaan oikean suuntainen. Lähtökohtanahan esityksessä on, että kuntien valtionosuuslaki yleislakina sisältää valtionosuuslainsäädännölle yleiset määritelmät, menettelytapasäännökset, siirtymäsäännökset ja säännökset verotuloihin perustuvasta tasausmenettelystä. Edelleen valtionosuuslakiin sisältyy erityislakina säännökset yleisestä valtionosuudesta ja myös harkinnanvaraisesta rahoitusavustuksesta. Siihen sisältyy myös säännökset laskennallisesti määräytyvien käyttökustannusten valtionosuuksien tai niiden perusteena olevien keskimääräisten markkamäärien tai yksikkökustannusten vuosittaisesta vahvistamisesta ja tarkistamisesta ja myös valtion ja kuntien välisen kustannustenjaon säilyttämisestä. Uudistus selkeyttää selvästi nykyistä järjestelmää.

Lähtökohtanahan esityksessä on, että valtion ja kuntien välinen kustannustenjako säilytetään periaatteessa sellaisena, kuin se on lain voimaan tullessa eli 1.1.1997, jolloin laskennallisen vertailukohdan muodostavat vuoden 1997 valtionosuudet niihin tehtyine muutoksineen vähennettynä vuoden 98 valtionosuusleikkauksella. Ehkä juuri valtionosuusleikkausten ja valtionosuusjär-

jestelmän muutoksen yhteenkytkentä on yleensä käydyssä keskustelussa ollut omiaan aiheuttamaan sekaannusta itse valtionosuusjärjestelmän muutoksesta keskusteltaessa.

On tietenkin selvää, että ne massiiviset valtionosuusleikkaukset, joita jo edellinen hallitus teki ja joita myös nykyinen hallitus edelleen lisää, johtavat kuntien rahoituspohjan rapautumiseen ja heikentävät kuntien mahdollisuuksia selviytyä niille lain mukaan kuuluvista tehtävistä. Mutta leikkaukset kuitenkaan eivät tee tätä valtionosuusjärjestelmän uudistusta sinänsä kyseenalaiseksi. Niinpä, kuten jo aikaisemmin totesin, pidän tätä uudistusta lähtökohdiltaan ja pääperiaatteiltaan aivan oikeana.

Uudistus perustuu laajoihin tutkimuksiin ja selvityksiin, jolla on pyritty hakemaan vastauksia niin väestön ikärakenteen, työttömyyden, kunnan taajama-asteen, syrjäisyyden kuin monen muun tekijän vaikutuksesta palvelujen tarpeeseen ja samaten niiden tuottamisesta aiheutuviin kustannuksiin. Vaikka tekijöitä on laajasti selvitetty, lopputulosta voidaan monilta osin aivan perustellusti kritisoida. Täällä on jo aikaisemmin todettu, että kun tutkimukset kohdistuvat muutamia vuosia sitten vallinneeseen ajankohtaan, jonka jälkeen tilanne on jo saattanut useissa kunnissa merkittävästi muuttua, tulokset eivät välttämättä vastaa enää nykytilannetta. Se on tietenkin eräs kritiikille altis kohta uudistuksessa.

Kuntien verotuloihin perustuvan valtionosuuksien tasauksen ns. tasausraja olisi edelleen 90 prosenttia koko maan keskimääräisistä, laskennallisista, asukaskohtaisista verotuloista, jolloin kunnalle, jonka laskennallinen verotulo alittaa tuon 90 prosentin rajan, myönnetään tasausrajan ja kunnan oman verotulon erotuksen suuruinen tasauslisä. Eli siltä osin järjestelmä säilyy nykyistä vastaavana. Niiden kuntien, joissa verotulo ylittää tasausrajan, valtionosuuksia vähennettäisiin 40 prosentilla ylityksen markkamäärästä, eli siltäkin osin järjestelmä säilyisi samana.

Sen sijaan muutoksena nykyiseen järjestelmään on se, että vähennyksen määrä rajataan nyt enintään 15 prosenttiin kunnan laskennallisista verotuloista. Toisin sanoen nyt tehtävä rajaus hyödyttää muutamaa sellaista kuntaa, joissa verotulo asukasta kohti laskettuna on merkittävästi keskimääräistä suurempi ja joissa myös veroäyrin hinta yleensä on keskimääräistä alempi, eli se hyödyttää pelkästään muutamaa kuntaa. Aikaisemmin käytetyissä puheenvuoroissa on pidetty 15 prosentin rajausta perusteltuna ja esitetty ajatus siitä, että suurempi tasaus saattaisi johtaa siihen, että alhaisen verotulon kunnat eivät edes pyrkisi kasvattamaan verotulojaan. Se väite kylläkin tuntuu aika käsittämättömältä. Se ei voi perustua tosiasioihin. Oikeastaan se voi perustua vain siihen, että tasausjärjestelmää ei ole täysimääräisesti ja oikein sisäistetty. Muuten sille väitteelle ei löydy perusteita.

Koko valtionosuusjärjestelmän uudistuksessa pahimpana puutteena pidän sitä, että opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain mukainen rahoitus myönnetään ja maksetaan kaikilta osin toiminnan järjestämisestä vastaavan oppilaitoksen tai muun laitoksen ylläpitäjälle. Kun nykyistä kuntalakia aikanaan säädettiin ja siinä edellytettiin kunnissa siirryttävän kirjanpitolain mukaiseen laskentajärjestelmään, eräänä perusteena oli nimenomaan se, että kirjanpitolaki antaa riittävän täsmälliset ohjeet ja määräykset kirjanpidon hoitamisesta, jolloin kunkin kunnan taloutta koskevat luvut ovat vertailukelpoisia. Uusi järjestelmä käytännössä johtaa nimenomaan päinvastaiseen lopputulokseen, eli tällä hämärretään kuntien taloustietojen vertailukelpoisuutta. Siinä mielessä se on kyseenalainen.

Oikeastaan on syytä yhtyä siihen ed. Mikkolan aikaisemmin käyttämään puheenvuoroon, jossa hän esitti kritiikkiä lakiesitysten antamisen myöhäiseen ajankohtaan. Se asettaa tietyt rajoitukset mahdollisten muutosten tekemiselle, esimerkiksi kuntien valtionosuuslainsäädäntö, jonka vaikutukset ovat mittavat. Jos pyritään tekemään muutoksia, muutosten vaikutusten selvittäminen edellyttäisi joka tapauksessa koelaskelmien tekemisiä, jotka vievät aikaa ja joihin kovin lyhyessä ajassa ei ole mitään mahdollisuuksia.

Valiokunnan tekemänä myönteisenä muutoksena on todettava se, että sosiaali- ja terveystoimeen myönnettävien valtionosuuksien suuruutta määrittävien perusteiden seurantaa nopeutetaan hallituksen esittämästä neljän vuoden jaksosta joka toinen vuosi tapahtuvaksi. Se on perusteltu parannus, mikä esitykseen sisältyy.

Kun valtionosuusjärjestelmän muutos aiheuttaa joillekin kunnille kohtuuttomia menetyksiä, on aivan perusteltua, että sen vaikutuksia seurataan tarkoin, mikä valiokunnan mietintöön sisältyvänä pontena on ilmaistu.

Myönteisenä voi todeta myös ponnen, joka sisältyy mietintöön, yhteisöveron jakoperusteiden selvittämisestä kuntien välillä. Kun yhteisöveron jakoperusteet määräytyvät vuosia 91 ja 92

koskevien tietojen perusteella, minkä jälkeen olosuhteet ovat merkittävästi muuttuneet, tulisi tehdä muutosta vastaavat korjaukset kuntien välisiin kertoimiin. Tällä hetkellä on selvästi nähtävissä ja tiedostettavissa, mitkä kunnat järjestelmän jäädyttämisestä käytännössä hyötyvät. Siitä näyttävät yleensä hyötyvän ne kunnat, joissa äyrimäärä on keskimääräistä korkeampi ja edelleen äyrinhinta keskimääräistä alempi. Se on periaatteessa silloin väärä lähtökohta.

Viiden vuoden siirtymäkausi, jolloin menetykset tai lisäykset on rajattu 1 400 markkaan asukasta kohti, on sinänsä perusteltu. Kun lähtökohtana on se, että tuon ajanjakson jälkeen mahdollisia menetyksiä tasataan harkinnanvaraisin avustuksin, on sen osalta todettava, että useilla kunnilla viiden vuoden siirtymäjakson jälkeen menetykset ovat sitä luokkaa, että ilmeisesti niin suuria harkinnanvaraisia avustuksia millekään kunnalle ei myönnetä, että se menetys edes voitaisiin kohtuullisessa määrin korvata. Mutta kun ottaa huomioon sen, että valtionosuusjärjestelmää on tarkisteltu hyvinkin tiheään viime aikoina ja joudutaan jatkossakin tarkistamaan, uskon siihen, että ennen siirtymäkauden loppua järjestelmää muutetaan ja pahimpia epäkohtia voidaan korjata.

Ed. Ranta-Muotio: Herra puhemies! Kuntien valtionosuusuudistustyö on nyt maalisuoralla ja kalkkiviivoilla. Uudistusta on kunnissa jo pitkään odotettukin, koska vanha kantokykyluokitukseen perustunut järjestelmä tiedettiin ja koettiin monilta osin perusteiltaan vanhentuneeksi ja vääristyneeksi.

Uuden järjestelmän vaikutusten arviointia kuntien talouteen hämmentävät samanaikaisesti toteutetut ja toteutettavat suuret säästöleikkaukset tänä vuonna, ensi vuonna ja vielä seuraavana vuonna, yhteensä 7,6 miljardia markkaa. Monissa kunnissa säästöt ovat jo tähän mennessä rajusti koetelleet kuntataloutta. Esimerkiksi omassa runsaan 7 000 asukkaan kunnassani leikkaukset vievät tänä vuonna noin 7 miljoonaa markkaa, mikä on selvästi enemmän kuin verotulojen lisäys. Leikkaus vastaa 2,5 veroäyripennin vuotuistuottoa.

Esillä olevasta uudistuksesta on todettu ja myös julkisuudessa vahvasti markkinoitu kuvaa, että sen annetaan vaikuttaa enimmillään ± 200 markkaa asukasta kohden ensi vuonna ja enimmillään ± 1 400 markkaa asukasta kohti vuoteen 2001 mennessä. Nyt, kun kunnissa tehdään ensi vuoden budjetteja ja taloussuunnitelmia tulevalle kolmivuotiskaudelle, on järkytyksellä jouduttu toteamaan käytännössä valtionosuuksien määräytymisperusteen aiheuttavan kunnissa selvästi suurempia menetyksiä, kuin muutoksen rajaus ja valtionosuusleikkaus laskennallisesti osoittavat.

Esimerkiksi omassa kunnassani, joka on noin 450:stä Suomen kunnasta sentään 64:nneksi suurin maalaiskunta ja kaiken kaikkiaan 168:s suuruusjärjestyksessä kaikista kunnista eli siis keskiarvokuntaa suurempi, valtionosuusuudistuksen vaikutus on todellisuudessa monin verroin esitettyä rajausta suurempi. Yksin opetustoimen valtionosuuksien laskentaperusteet johtavat meidän kunnassamme 6,2 miljoonan markan eli yli 2 veroäyripennin tuottoa vastaavan rahamäärän menetykseen. Nykyinen maksuvelvollisuusosuutemme ammatillisessa koulutuksessa on 1 067 markkaa/asukas. Käsillä olevan uudistuksen mukaan perittäisiin kuitenkin omarahoitusosuutena 1 945 markkaa. Tämä tullut budjetin tekijöille suurena yllätyksenä. Budjetissa on tuo 6,2 miljoonan markan yllätysaukko.

Taloussuunnitelma kolmelle vuodelle osoittaa meidän tapauksessamme, että vuosikate, joka on ollut tähän saakka vielä jotenkuten positiivinen, tulisi olemaan ensi vuonna 9 miljoonaa markkaa, seuraavina kahtena vuonna kumpanakin noin 5 miljoonaa markkaa miinusmerkkinen, ja samanlaisia kuntia on paljon varsinkin maaseudulla. Herää vain kysymys, onko valtionosuusuudistuksella todella tarkoitettu tällaisen tilanteen syntymistä. Ilmeisesti nyt on kaupunkipolitiikan vuoro, kuten täällä muun muassa kokoomuksen edustajat ovat esittäneet.

Vähin, mitä tässä vaiheessa voidaan tehdä, on opposition vastalauseen esittämän ponnen hyväksyminen, jossa edellytetään, että "hallitus huolehtii siitä, että kansalaisten peruspalvelut eivät vaarannu ja että kansalaisten yhdenvertaisuus palveluiden suhteen asuinkunnasta riippumatta turvataan varaamalla riittävät harkinnanvaraiset määrärahat leikkausten ja järjestelmämuutoksen johdosta taloudellisiin vaikeuksiin joutuneille kunnille".

Mielestäni yksi uudistuksen räikeimpiä epäkohtia on lasten päivähoitoon kohdistuvien valtionosuuksien laskennassa käytettävä työssäkäyntikerroin. Mainittu kerroin on varmasti oikea useimmissa kaupunkikunnissa, joissa palveluammattien osuus on suuri. Kertoimessahan huomioidaan palvelu- ja jalostusammateissa toimivan väestön määrä, jos se on suurempi kuin maassa keskimäärin. Sen sijaan kerroin on täysin

väärään tulokseen johtava sellaisissa kunnissa, joissa alkutuotannon ja pienyritystoiminnan osuus on suuri.

Itse tulen sellaiselta alueelta, että tiedän, ettei lapsia voi hoitaa työpaikalla kasvihuoneessa, karjatalousyrityksessä, puusepän verstaassa jne. Näidenkin alojen yrittäjillä on myös lapsia ja heillä on subjektiivinen oikeus päivähoitoon. Asiantuntijakuulemisissa valiokunta sai todeta, kuinka esimerkiksi Närpiön kunta saa useita miljoonia markkoja liian vähän valtionosuutta päivähoitoon elinkeinorakenteensa vuoksi.

Toinen epäkohta on se, että ns. taajamalisää vastaavasti ei oteta huomioon muun muassa seutukunnittaista joukkoliikenteen järjestämistä. Todellisuudessa lähes kaikki pienetkin kunnat joutuvat tukemaan suurilla summilla linja-autoliikenteen toimintaa esimerkiksi koulujen lukukausien aikana. En todella usko, että vain yli 40 000 asukkaan kaupungeilla olisi joukkoliikenteen järjestämisestä muita suurempia erityiskuluja asukasta kohti laskien.

Herra puhemies! Haluan vielä lopuksi puuttua ammatillisen koulutuksen ns. ylläpitäjämalliin. Tämä asia milteipä eniten pohditutti valiokuntaa. Lopulta päädyttiin hallituksen esityksen kannalle, että valtionosuudet voidaan maksaa ylläpitäjälle. Itse olen vieläkin hyvin epäileväinen tämän mallin suhteen. Syynä on se, että kuntainliittojen varojen käytöstä on menneiltä vuosilta huonoja kokemuksia. Kunnat ovatkin viime aikoina kiristäneet isännänotettaan, kun kuntainliitossa yleensä talousarvion nousuprosentti pyrki olemaan paljon korkeampi kuin itse peruskunnassa.

Kunta menettää mielestäni otettaan ylläpitäjämallissa koulutuksen ja muiden toimenpiteiden kehittämisen kokonaisuuden hahmottamisessa. On ymmärrettävää, että oppilaitoksen kannalta ylläpitäjämalli on hyvä. Se antaa tietyn, voisiko sanoa, kunnista riippumattoman rauhan kehittää oppilaitosta. Yksittäisen jäsenkunnan tai muutaman jäsenkunnan huono talous ei haittaa opetuksen järjestämistä.

Kunnan kontrolli tietysti viime kädessä riippuu siitä, minkälaisia edustajia kunnat valitsevat kuntayhtymän hallintoon. Ovathan kuntayhtymät toki kuntien hallinnassa. Ylläpitäjämalli vaatii kuitenkin tarkkaa seurantaa, kuten valiokuntakin esitti.

Ed. Lindén merkitään läsnä olevaksi.

Ed. S a a r i n e n (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Ranta-Muotion puheenvuoron johdosta korostaisin sitä seikkaa, että kuntayhtymien hallintoon tulee myös omistajakuntien panostaa entistä enemmän. Sinne ei voida antaa jonkinlaisia jäähdyttelypaikkoja tai nimittää muista ansioista. Toisin kuin hän näkisin sen, että kyllähän omistajan täytyy luottaa kuitenkin itseensä niin paljon, että kiertäköot rahat kumpaa reittiä tahansa, isännän ääni oppilaitoksessa ja kuntayhtymässä kuuluu.

Iloisena totesin, että ed. Ranta-Muotio myös muisti oppilaitoksen näkökulman. Mielestäni oikea näkökulma siihen, mitä kautta rahat kiertävät, on oppilaitoksen näkökulma: Miten järjestelmä takaa parhaan hyödyn siinä opetustoiminnassa ja palvelee mahdollisimman hyvin myös opiskelijoiden oppimistavoitteita. Näihin rahankiertosuunnalla on jossakin määrin, ei ratkaisevasti mutta jossakin määrin, myönteisiä vaikutuksia, jos hallituksen esitys voi tulla hyväksytyksi.

Ed. V ä i s t ö (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Ranta-Muotio toi esille epäilynsä ammatillisen koulutuksen ylläpitäjämallin toimivuudesta. Samaa kyllä monet valiokunnassa olleet asiantuntijat epäilivät. Minusta kuitenkaan ei ole yhtä oikeaa tai sellaista mallia, joka toimisi samoin koko maassa, koska alueet ja tilanteet poikkeavat aika laillakin maan eri osissa. Meillähän on valtio siirtänyt ammatillista koulutusta kuntien ja kuntayhtymien vastuulle.

Esimerkiksi Pohjois-Karjalassa meillä on maakunnallinen koulutuskuntayhtymä, joka vastaa nyt noin 90 prosentista maakunnassa järjestettävää ammatillista koulutusta. Siellä tämä järjestely on koettu hyvänä myös kuntien suunnalla. On katsottu, että se on antanut mallin, jolla maakunnassa voidaan tasapuolisesti huolehtia siitä, että laadukasta ja kunkin alueen tarpeita vastaavaa koulutusta on saatavissa. Toisaalta me olemme lähteneet myös siitä, että yksikköhinnoilla kuntayhtymä hoitaa sekä koulutuksen käyttömenot että myös investointiosuutensa eli kunnilta ei laskuteta mitään lisää.

Ed. R a n t a - M u o t i o (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! On selvää, että oppilaitoksen näkökulma koulutuksen rahoituksessa on keskeinen, mutta kuten puheenvuorossani totesin, koulutuskuntainliitoistakin on sellaisia pelkoja kunnilla, että siellä budjetit paisuvat eikä kunnan kokonaistoimialuetta oteta riittävästi

huomioon. Olen samaa mieltä kuin ed. Saarinen, että nyt entistä suurempi vastuu on luottamushenkilöillä. Varmaankin tämä asia on sitä kautta hoidettavissa, mutta katsotaan nyt, kuinka tämä alkaa mennä. Kyllä tässä tietysti on kunnilla sellaisiakin epäilyjä, että ylläpitäjämalli laajennetaan myöhemmin vielä koulutuspuolelta joillekin muillekin toimialoille. On pelkoja, että se laajenee sairaanhoitopuolelle ja sitten tulisi sellainen tilanne, että kunnilla olisi vain maksajan rooli ja kontrolli olisi hyvin ohuen langan varassa. Mutta toivotaan, että tämä kuitenkin toimii niin kuin on hallituksen esityksessä ajateltu.

Ed. Rauramo merkitään läsnä olevaksi.

Ed. Pulliainen: Arvoisa puhemies! Kun on tätä keskustelua kuunnellut, niin on tullut aika vakuuttuneeksi siitä, että valtionosuusuudistuksella järjestelmänä oli vihoviimeinen hetkensä niin, että tulevaisuutta varten pystytään rakentamaan nykyistä paremmilla pelisäännöillä toimiva järjestelmä, joka varmaankaan ei ole täsmälleen sellainen, mikä se nyt tulee olemaan, vaan se tästä vielä hioutuu tätä paremmaksi ottaen muun muassa niitä näkökohtia huomioon, jotka ed. Huuhtanen täällä esiin toi.

Keskustelun pohjaksi on syytä palauttaa mieleen, mitä täällä eduskunnassa on näistä asioista todettu kuluneen syksyn aikana. Kun täällä käytiin, oliko se nyt syyskuussa, välikysymyskeskustelu, niin silloin keskeinen huoli oppositiolla ja osalla meitä hallituspuolueiden edustajia oli se, että valtakunnassa on meneillään hyvin merkittävä sisäinen muuttoliike. Siinä on olennaista tämän asian kannalta se, että se muuttoliike on realiteetti tässä ja nyt nykyisen valtionosuusuudistuksen käytössä ollessa. Siis nykyinen valtionosuusuudistus ei ole pystynyt sitä sisäistä muuttoliikettä estämään, niin toivottavaa kuin olisi ollut, että sitä muuttoliikettä ei esiintyisi. Se on siis lähtökohta.

Nyt on tietysti kysyttävä, kumpi ompi parempi, säilyttää nykyinen vai etsiä jokin uusi vaihtoehto. Siinä asiantuntijakuulemisessa, joka valiokunnassa käytiin, jos oikein olen ymmärtänyt, yksikään asiantuntija tai intressantti ei vaatinut sellaisenaan nykyisen järjestelmän säilyttämistä. Sen sijaan huolta kannettiin siitä, minkälainen tulevaisuus tulisi olemaan, odotettavissa oleva tulevaisuus, tämän uuden järjestelmän voimassa ollessa. Tästä voidaan tehdä se johtopäätös, että niin vaikeaa kuin tämä onkin, tulee ainakin pyrkiä parempaan vaihtoehtoon, joka toimisi muuttuvissa olosuhteissa.

Niin kuin eräässä vastauspuheenvuorossani totesin, hallitusmuoto jo sallii sen, että kansalaiset vapaasti valitsevat asuinpaikkansa. He todella käyttävät tätä oikeutta nykyisin tuhka tiheään. Totesin senkin, että Oulun kaupunki osaamiskeskuksena näyttää olevan eräänlainen imupiste. Me olemme saaneet pari kolme tuhatta uutta asukasta nettomääräisesti vuositasolla eikä kehitys näytä laantuvan lainkaan. Tämä on kova juttu, ja myös valtionosuusuudistuksen täytyy sopeutua tämän laatuisen rajun muuttoliikkeen olosuhteisiin. Oulun lähellä on kuntia, joiden ongelma ei suinkaan ole kunnasta pako, vaan kuntaan muutto. Tapani Tölli -niminen kunnanjohtaja toi tämän hyvin näyttävästi esiin valiokuntakuulemisessa. Tämän uuden järjestelmän pitää sopeutua paitsi niiden kuntien tilanteeseen, joista väki kaikkoaa, myös niiden, joihin väki muuttaa. Tässä suhteessa olemme aivan uudenlaisen tilanteen edessä.

Tässä on hyvin merkittävää se, minkä ed. Ranta-Muotio äsken totesi, kun hän kuvasi, niin ymmärsin, Teuvan kunnan tilannetta, jonka hän saattoi tietoon meille myös valiokunnassa kirjallisessa muodossa tutustumista varten. Eli syntyi "yllätysaukkoja", jos oikein tunnistin sen olennaisen sanan, minkä ed. Ranta-Muotio julki toi. Juuri tästä syystä, minkä ed. Ranta-Muotio äsken totesi ja minkä taustan ymmärrän erittäin hyvin, minusta merkittävin muutos, minkä valiokunta ehdotukseksi puki, oli se, että tarkastusjakso lyhenee eli tarkastusfrekvenssi nousee eli joka kahden vuoden kuluttua tarkistetaan tilannetta. Nimittäin esimerkiksi Teuvan kunnan tapauksessa olisi varsin kohtuutonta suorastaan, että tätä aukkoa syvennettäisiin kuntien välisessä nollasummapelissä neljä vuotta. Näin ymmärrän. Tässä suhteessa minusta valiokunta teki erittäin viisaasti, että otti tämän askeleen, joka mahdollistaa sen, että korjauksia tehdään, kokemuksista viisastutaan jne.

Taustaksi tässä suhteessa on hyvä muistaa niitten, jotka olivat mukana selvitysmies Heikki Kosken johtoryhmässä, että siellä itse näistä perusteista oltiin hyvin samaa mieltä, siitä että tutkimustietoon perustuen näitä asioita pitää rakentaa. Nyt vain on niin, että taustatieto, johon järjestelmä jatkossa on perustuva, muuttuu sisäisestä muuttoliikkeestä johtuen kovastikin nopeasti eli järjestelmää joudutaan soveltamaan erittäin nopeasti uudenlaisiin väestöjakautuma-

tilanteisiin. Tämän takia järjestelmän täytyy olla sellainen, että se pysyy mukana. Muutoin tässä ehkä mentäisiin ojasta allikkoon.

Sitten muutamasta yksityiskohdasta, joista minusta hyvin merkittäviä oli ensinnäkin se, että meiltä riitti rohkeutta vaatia yhtiöveropohjan selvittämistä niin, että katsotaan, miten rahavirrat todellisuudessa sillä puolella menevät. Siinäkin suhteessa ne miljoonasosa-, sadasosa- tai kymmenesosaluvut, jotka ovat pohjana, kaikki olennaiset, ovat tainneet muuttua 90-luvun kuluessa koko yhtiörakenteemme ja yhtiöitten sijoittumisen olosuhteissa niin, että on varsin perusteltua, että näin tehdään.

Toinen hyvin mielenkiintoinen pointti on voimalaitoskuntien asema. Jos jossakin niin siinä turha hohto on häipynyt huitsin nevadaan. On havaittukin, että se voimalaitos, niin mukava kuin se paikkakunnalla on ja sähkön tuotanto on turvattu lyhyellä siirtomatkalla, voi aiheuttaa kunnalle uskomattoman suuria kustannuksia toisaalta, niin kuin Loviisan tapauksessa on ilmiselvästi asianlaita, tai voi rakenteellisesti suorastaan estää tulojen hankkimisen, niin kuin Utajärven kunnan tapauksessa. Utajärven kunnassakin on vain yksi puolipäivätoiminen virkahenkilö koko voimalaitoksen puitteissa ja siinä kaikki. Varsin monet kehityshankkeet estyvät sen takia, että tuo voimalaitos sen kunnan alueella on.

Arvoisa puhemies! Sitten yksityisteistä. Minä jaan opposition murheen ja surun tässä asiassa kaikilla niillä keinoilla, millä tässä nyt murhetta voi jakaa. Tein vaikka kuinka monta esitystä Kosken johtoryhmässä tästä asiasta. Mitä enemmän ehdotuksia tein, sen tylymmiksi muuttuivat vastaukset. Kaikki huipentui suurin piirtein siihen, että todella ongelmallinen on Helsingin kaupungin keskusta teitten ylläpidon osalta Helsingin kaupunkikunnalle. Täällä ne vasta korkeat kustannukset ovat. Erikoisen ongelmallisia ovat Aleksanterinkatu, Mannerheimintie ja Arkadiankatu, niissä vasta kustannuksia on — ja kirjoittajina olivat valtiovarainministeriön asianomaiset virkamiehet. En tiennyt, olisinko itkenyt vai nauranut, mutta pelin hävisin kaikilla tuomariäänillä, siitä ei päästä mihinkään.

Toisin sanoen, kun ajatellaan historiaa, missä asia meni poliittisesti pieleen? Se meni poliittisesti pieleen siinä, että vanhassa järjestelmässä kunnat ovat menneet omilla rahoillaan tukemaan yksityisten teitten kunnostamista. Kun se on tullut tehtyä, niin sitten VVM:n virkamiehet miettivät, että hoitakaapa homma loppuun, kun olette kerran sille tielle lähteneet. Mitäpä siinä kitisette, hoitakaa homma loppuun saakka. (Ed. Saari: Poliittisesti se meni pieleen siinä, kun Lipposen hallitus muodostettiin!) — Siinähän meni varmaan paljon muutakin pieleen, ed. Saari, mutta tiedätte, mikä vaihtoehto olisi ollut: vielä kurjempi.

Minulla on tässä yksityistieasiassa sellainen optio, että siinä vaiheessa, kun yksityisteitten ylläpitäjät ryhtyvät lähettämään tienkäyttömaksuja demareille, joilla on kesämökkejä tien varressa, valtio tulee mukaan tähän peliin ja homma palautuu entiselleen. Siinä siivellä tulevat metsäteollisuusyhtiöt, niiden kuljetustoimistot, jotka sanovat, että nyt ei enää yksikään puutavararekka kulje näillä teillä. Sen vuoksi tämä homma tulee saattaa kuntoon. Siinä vaiheessa palataan vanhaan järjestelmään riippumatta siitä, kuka on hallitusvastuussa, onko Suomen keskusta, demarit tai kuka tahansa.

Sitten, arvoisa puhemies, vielä yksi näkökohta. Se on oikein köyhien ja oikein rikkaiden kuntien ongelmatiikka. Kumpikin on ongelma kokonaisuuden kannalta. Utsjoki on ongelma kaikissa keskiarvoissa, kaikissa tarkasteluissa, ja Kauniainen toisessa päässä on aivan yhtä suuri ongelma. Minusta, arvoisa puhemies, pitäisi tehdä sillä tavalla, että lakialoitteella teemme pakkoliitoksen, jolla Kauniaisten kunta fuusioidaan Espoon kaupunkiin ja sitten seuraavassa vaiheessa Utsjoki Inarin kuntaan. Sen jälkeen tasapainotus lähtee hyvin elegantilla tavalla liikenteeseen, mutta järjestys on se, että ensin Kauniainen Espooseen, ja kun siitä on toivuttu, hoidetaan tämä toinen osuus.

Ed. V ä i s t ö (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Oli hyvä, että ed. Pulliainen jakoi huolemme yksityistieverkosta ja sen pysyvyydestä. Totean sen, että kun yksityistiekysymystä käsiteltiin täällä runsas vuosi sitten, sillä ei tuntunut olevan riittävästi puoltajia. Silloin katsottiin, ettei niillä vähäisillä rahoilla, jotka siihen on valtion budjetista osoitettu, tunnu olevan merkitystä. Silloin ei osattu arvostaa sitä, miten merkittävä koko kansantalouden kannalta toimiva yksityistieverkko on.

Monet muistavat varmaan, että silloin nostettiin selvästi esiin myös se, että valtionosuusuudistuksessa yksityisteiden kustannus niille kunnille, joissa yksityisteiden osuus suuri, otetaan huomioon. Nyt, kuten ed. Pulliainen totesi, kävi kuitenkin niin, että tähän järjestelmään se ei mahdu, mutta taajamiin tämä lisä tuli. Tässä edettiin siis

vielä askel pidemmälle, mutta juuri toiseen suuntaan. Nyt tietysti toivoisi, että kun meidän vastalauseessamme on tähän liittyvä ponsi, jolla yksityisteiden valtionavustus palautettaisiin budjettiin, sille saataisiin laaja tuki. Se on ainoa keino, jolla päästään eteenpäin.

Ed. Tennilä (vastauspuheenvuoro): Puhemies! Ed. Pulliaisen puheenvuoron johdosta totean, että niinhän se tietysti on, että kaikki vertaukset ontuvat, mutta nyt ontuminen meni kyllä jo sille tasolle, että amputointi on lähellä, kun ed. Pulliainen sanoo Kauniaisen ja Utsjoen ongelmaa samanlaisiksi. Jos rupeaa eduskunnassa vain papereiden kanssa painiskelemaan ja saivartelee numeroiden kanssa, niin asiat näyttävät aika erikoisiltakin ehkä. Huomauttaisin kuitenkin ed. Pulliaiselle, että on ihan eri ongelma olla liian rikas, jos sellaisia on, kuin olla tosi köyhä. Utsjoki on nimenomaan tosi köyhä kaikilla mittareilla mitattuna tuloutuksensa osalta.

Todellinen ongelma on vielä tietysti se että tämän lakimuutoksen jälkeen, joka nyt on käsittelyssä, köyhältä otetaan. Minusta vertaus todella ontui pahemman kerran.

Ed. Pulliainen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Niin ontuu vertauksen tekijäkin oikein pahasti, kun ottaa proteesin irti.

Minulle tämä oli, arvoisa puhemies, selvästi tilasto-ongelma. Jokainen ymmärsi, että se koski juuri sitä. Juuri se, että tämän laatuisia ääritapauksia on, tekee koko pohjarakennelman erittäin ongelmalliseksi, elikkä kaikki kärsivät siitä, että juuri tämän laatuinen tilanne on. Sen takia pitäisi olla jokin sellainen mekanismi, joka tasoittaisi ongelmat ja tekisi tilastollisen vertailun järkevämmäksi kuin se nyt on.

Mikä koskee yksityisteitten valtionapua, sehän on niin yksinkertaista, kun meillä on laki voimassa, ed. Väistö, että ei muuta kuin valtion varoista tulisi määräraha, jonka eduskunnan enemmistö hyväksyisi, ja asia poistuisi sillä. Ei se oikeastaan ponsia tarvitse, vaan puhdasta rahaa sen lain mukaisesti, mikä on voimassa.

Ed. Tennilä (vastauspuheenvuoro): Minä en ontumisvertausta tullut ajatelleeksi loppuun saakka. Minä pyydän suorastaan anteeksi. Olin omasta mielestäni keksivinäni hyvän huulen, mutta sellaista tämä on; ystävälleni ed. Pulliaiselle tämä selitykseksi.

Eivät Utsjoen asiat siitä miksikään muutu, että se toiseen köyhään fuusioidaan. Utsjoen ongelmia korjataan sillä, että esimerkiksi saamelaisuuden aiheuttamat kustannukset todella korvataan kunnalle ja kertoimia tarkistetaan eduskunnassa sillä lailla, että ne korvaavat esimerkiksi sen, että Utsjoki on aidosti kaksikielinen kunta tai oikeastaan saamelaisenemmistöinen kunta, mistä tulee paljon lisää kustannuksia, jotka eivät nyt tule tosiasiassa korvatuiksi.

Ed. Pulliainen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Utsjoen tapaus on todella huolestuttava. Sen takia minusta koko homma pitäisi hoitaa sillä tavalla, kuin jo Kosken johtoryhmässä ehdotin, että meillä on sellainen tasausrahasto, joka on erityisesti tämän laatuisia tapauksia varten, josta suoraan osoitetaan aivan laskennallisista seikoista pois lukien riittävä varallisuus Utsjoen kunnan toimeentulon takaamiseen, koska kaikki muuttujat poikkeavat niin paljon kaikista muista. Kieliasia koskee muuten myös Inarin kuntaa, jossa on kolme saamen kielen murretta, jotka edellyttävät erilaista ilmaisutapaa jnp. Eli tässä pitäisi olla ihan kokonaan poikkeava menettely. Mutta minä vain tällä tavalla kärjistin asian huomion alaiseksi, ja se onnistui erittäin hyvin: kaikki kiinnostuivat yllättäen Utsjoen asiasta.

Ed. Manninen (vastauspuheenvuoro): Puhemies! Utsjoen asiasta sen verran, että selvitysmies Koskihan aikoinaan sanoi ja ministeriöstä on väitetty, ettei sitä voi kirjoittaa lakiin. On aika yksinkertaista kyllä kirjoittaa lakiin ns. käsiohjaus. Sinne pannaan vain pykälä, jossa todetaan, että näiden ja näiden kuntien osalta, tai voidaan käyttää termiä alle yksi henkeä per neliökilometri, vahvistetaan erilliset harkinnanvaraiset yksikkölisähinnat esimerkiksi neljäksi vuodeksi kerrallaan ja tämä lisähinta maksetaan harkinnanvaraisista määrärahoista. Silloin järjestelmä ei mene sekaisin ja saadaan tilanne, jolloin Utsjokikaan ei joka vuosi ole erikseen esillä. Eli todellisuudessa ministeriöllä ei ole ollut halua, sillä jos halua olisi ollut, se olisi mahdollista kirjoittaa kohtuullisessa määrin lakiin.

Mitä tulee vielä harkinnanvaraisiin määrärahoihin, niin jos me ajattelemme, että 1,9 miljoonaa ihmistä on toimintakatteella miinuksella vuonna 1998 ja se korjattaisiin vaikka 1 000 markalla per henkilö, niin harkinnanvaraisia määrärahoja pitäisi olla jo pari miljardia. Eli tässä puhutaan sellaisista ongelmista tulevaisuudessa, että minusta hallitus ei ole vielä tajunnut, mitä edestä on löytymässä.

Ed. Vehviläinen: Arvoisa puhemies! Ensinnäkin toteaisin, kun katson tätä salia, että on aika erikoista, että kun kunta-asioista puhutaan tässä salissa, se on erittäin vähäistä joukkoa kansanedustajia kiinnostava kysymys. Kun ajattelemme, että ensinnäkin tätä valtionosuusuudistusta, jota tohtori Heikki Kosken johdolla valmisteltiin, seurattiin monissakin ryhmissä hyvinkin sydän sykkyrällä, mitä siitä tulee, ja muistamme, että hallitus on jo nyt tehnyt tälle vaalikaudelle lähes 8 miljardin markan edestä säästöpäätöksiä, luulisi, että tämä olisi hiukan kiinnostavampi kysymys, niin että voi hiukan ihmetellä meidän kiinnostuksemme kohteita. Jos täällä todellakin olisi joku kalakohtainen viehelupa-asia, täällä olisi huomattavasti tiiviimpi tunnelma.

Itse ajattelin ottaa tästä laajasta esityksestä esille vain yhden kysymyksen eli ylläpitäjämallin, johon täällä on aika monessa puheenvuorossa viitattu ja josta käyty hyvinkin perusteellista argumentointia puolesta ja vastaan. Itse moniin puheenvuoroihin pystyn kyllä yhtymään. En ole varma, kumpi malli olisi parempi. Itse kuitenkin pidän ylläpitäjämallia ehkä hiukan parempana. Luulen, että viime kuukausien debatissa, missä on arvosteltu ylläpitäjämallia, on kyllä hiukan ollut dramatisoinnin makua ja ehkä on mahdollisia tulevia seuraamuksia myös liioiteltu.

Ensinnäkin kun muistamme, että meillä on 455 erilaista kuntaa, mikä äskeisessäkin debatissa tuli esille, on aivan varmaa, että koskaan ei saada aikaan täysin oikeudenmukaista ja tasapuolista valtionosuusjärjestelmää eli semmoista mallia, millä valtionavut jaettaisiin oikeudenmukaisesti. En usko myöskään, että täällä jo muistaakseni ed. Drombergin mainitsema veromalli myöskään sellainen todellakaan olisi.

Sama myös pätee rahanjakoon eli ylläpitäjämalliin. Monet terveiset, mitä tässä salissa on ollut, lähtevät omista kotikunnista, miten siellä on arvioitu. Itseeni vaikuttaa myös se, mitä minun kotipuolestani eli Pohjois-Karjalasta sekä koulutuksen ylläpitäjän eli kuntayhtymän taholta että myös kuntien puolesta on sanottu. Se on antanut minulle sellaista rohkaisua, että ehkä asiaan voisi positiivisesti suhtautua. Hyvä kuitenkin, että hallintovaliokunta on mietintöönsä ottanut voimakkaan ponnen seurannan puolesta.

Itse kiinnitin huomiota siihen, että kun sekä sivistysvaliokunta että sosiaali- ja terveysvaliokunta antoivat lausuntonsa hallintovaliokunnalle, niiden lausunnot olivat täysin päinvastaisia. Tämäkin oikeastaan on mielestäni luonnollista, sillä sosiaali- ja terveysvaliokunta tarkasteli varmasti tätä kokonaisuutta omista lähtökohdistaan, sosiaali- ja terveyspuolen valtionavuista, lähtien, mikä tuli esille myös ed. Huuhtasen puheenvuorossa. Siellä oli huoli siitä, tuleeko ehkä sosiaali- ja terveyspuoli kärsimään ja tuleeko koulutukselle suhteessa enemmän mahdollisesti resursseja osakseen.

Meillä sivistysvaliokunnassa puolestaan oli puhtaasti hyvin koulutuksellinen näkökulma. Lähdimme liikkeelle siitä, että ammatillinen koulutus on subjektiivinen oikeus. Jokainen opiskelija voi valita sen ammatillisen oppilaitoksen, mihin hakeutuu ja minnepäin, mihin kuntaan hakeutuu. Se oli meille lähtökohta. Katsoimme koulutuksen näkökulmasta tätä asiaa ja kuulimme myös paljon asiantuntijoita, jotka olivat sekä puolesta että vastaan tälle ylläpitäjämallille.

Peruskuntien puolella epäilyä ylläpitäjämallia kohtaan on ollut muun muassa seuraavista syistä: Peruskunnat ovat perustelleet, että kunnat menettäisivät kontrollin kuntayhtymiin päin. Toiseksi, opetustoimen todellisten kustannusten seuranta vaikeutuisi, ja kolmanneksi on vedottu yhdenmukaiseen järjestelmään: Kun sosiaalipuolenkin rahat tulevat peruskunnalle, pitäisi sivistys- ja opetuspuolen valtionapujen myös tulla.

Itselleni on tullut sellainen tunne, että peruskuntien epäilyksissä ja epäluuloissa on pitkälti kysymys huonoista muistoista vanhojen kuntainliittojen toiminnan ajoilta, siis tämä, mihin täälläkin on viitattu, että kuntayhtymät ovat isännättömiä taloja ja siellä tapahtuu mitä tahansa. Haluaisin kuitenkin muistuttaa siitä, että peruskunnat hyväksyvät perussopimuksen ja perussopimuksessahan määritellään, mitkä pelisäännöt ja toimintaehdot ovat, miten kuntayhtymää kehitetään eteenpäin. Kuntayhtymäthän järjestävät koko maassa yli 70 prosenttia kaikesta ammatillisesta koulutuksesta. Kuntien vastuulla on valita kuntayhtymään niin päteviä valvovia silmiä, että siellä ei tapahdu mitään väärinkäytöksiä eikä tule isännättömän talon ongelmaa. Mielestäni myös ed. Saarinen viittasi tähän. Siis on peruskuntien vastuulla pitkälle valita sinne todellakin semmoisia luottamushenkilöitä, jotka pystyvät kuntayhtymiä viemään hyvällä tavalla eteenpäin.

Vielä haluan korostaa sitä, että tässähän ei ole kysymys nettomääräisestä muutoksesta sen enempää kotikuntien kuin ylläpitäjienkään taloudelliseen asemaan. Seuranta, mihin jo viittasin, minusta kuuluu tässä ehdottomasti asiaan.

Pieni yksityiskohta, joka valtionosuusuudis-

tuksen yhteydessä on esillä — olikohan siellä 15 muuta lakia, joita muutetaan — on eräs laki liittyen myös minun valiokuntaani, sivistysvaliokuntaan: hallituksen esitys 156, joka piti sisällään sen, että toisen asteen ja lukioiden majoitustuki olisi muutettu osaksi yleistä opintososiaalista asumistukea. Mutta sivistysvaliokunnassa esityksen käsittely keskeytettiin, joten sitä ei myöskään täällä hyväksytä. Tämä minusta on hyvä esimerkki siitä, että eduskunnassakin voi tämmöisiä järjen voittoja tapahtua siinä tilanteessa, jos on tullut kehnosti valmisteltu laki, jolle ei oikeastaan löydy perusteita ollenkaan; laki voidaan hylätä. Lyhyesti sanoen siinä laissa oli kysymys siitä, että kun nyt toisen asteen koulutuksen asuntoloita pidetään yllä ns. majoitustuen turvin, majoitustuki olisi muutettu asumistueksi. Se olisi käytännössä tarkoittanut sitä, että asuntolat olisivat tulleet vuokraperiaatteella toimiviksi kasarmeiksi pahimmassa tapauksessa.

Vielä haluan sanoa taajamalisästä. Itse olen myös yli 40 000 asukkaan kaupungista, maaperältään pieni kaupunki eli Joensuu, kyljessä monta kuntaa. En tietenkään joensuulaisena vastusta tämmöistä taajamalisää, mutta keskustan vastalauseessa minusta on oivallisesti todettu se, että kysymys on siitä, että tämän kaltainen taajamalisäjärjestelmä ei kannusta seutukuntakohtaiseen joukkoliikenteen käyttöön, ja se minusta on kaikkein huonoin asia.

Toinen epäkohta, jota täällä on jo laajasti käsitelty, on se, että on perin nurinkurista, että samaan aikaan kun puhutaan koko maan tasapuolisesta kehittämisestä ja halutaan antaa taajamille lisää joukkoliikenteen järjestämiseen, halutaan jo toista vuotta peräkkäin ensi vuonna heikentää haja-asutusalueiden liikennejärjestelyjä poistamalla yksityisteiden valtionavut.

Ed. Pekkarinen: Arvoisa puhemies! Suomalaisen hyvinvointiyhteiskunnan rakentamisen mallihan on perustunut siihen ajatukseen, että valtiolla ja kunnilla on selkeä työnjako ollut tässä rakennustyössä. Se työnjakohan on ollut sitä, että keskeinen palvelutuotanto hyvinvointipalveluiden osalta on tuotettu kuntien toimesta. Valtio on säätänyt lailla, minkälaisia palveluja suurin piirtein, joillakin tunnistimilla ilmaisten, minkälaiseen mittaan, minkälaisella saatavuudella kansalaisille pitää turvata ja tarjota. Edelleen valtio on luvannut omassa lainsäädännössään, millä rahoitusosuudella se itse osallistuu, siis valtio, näiden palvelujen rahoittamiseen. Tämän jälkeen kuntien tehtävänä on ollut hankkia rahoituksesta toinen puoli, pienempi tai suurempi, ja lisäksi kunnat ovat itse päättäneet siitä, miten palvelut käytännössä järjestävät.

Viime vuosikymmenistä aina vuoteen 1993 saakka tämä järjestelmä toimi käytännössä siten, että valtionosuuksien määräytyminen mainitun hyvinvointipalvelujärjestelmän rahoitukseen tapahtui kustannuspohjaisena, mikä käytännössä merkitsi sitä ja johti siihen, että mentiin mielestäni paljossa ylilyönteihin. Monissa tapauksissa valtionosuudet olivat aika hyvät ja laskennallisia kustannuksia keksimällä saatiin valtion rahaa kuntaan enemmän. Syntyi automaatteja, jotka johtivat siihen, että kuntiin perustettiin ehkä sellaisiakin virkoja ja valtionosuuksilla rahoitettiin ehkä sellaisiakin toimenpiteitä, joita ajatellen palveluiden optimaalista tarjoamista ei olisi tarvinnut perustaa ja aikaansaada.

Mutta vuoden 1993 alusta lukien maassa siirryttiin uuteen valtionosuusjärjestelmään, jota toki oli jo valmisteltu eri aktiviteetilla pitempäänkin. Päädyttiin laskennalliseen valtionosuusjärjestelmään, jossa kunta saa tiettyjen tunnistimien perusteella valtionosuusmäärän, potin, jonka potin käytöstä se sitten itse aiempaa huomattavasti vapaammin voi päättää. Tuon potin määräytymisen perusteet määriteltiin tällä hetkellä vielä voimassa olevassa laissa tiettyjen, sanoisiko, perustetekijöiden perusteella niin, että valtionosuusjärjestelmä, tänään siis vielä voimassa oleva, huomioi yhtäältä sekä kuntien tulopohjassa olevat erot että myöskin kuntien palvelutuotannon erilaiset kustannukset johtuen yhdyskuntarakenteesta, demografisista, väestörakenteellisista, tekijöistä jnp. Näinhän tänään vielä voimassa oleva lainsäädäntö käytännössä toimii.

Myönnän, että lainsäädäntö, mikä tuli siis muutama vuosi sitten voimaan, oli vasta puoliaskel sillä tiellä, mitä olisi pitänyt kulkea. Se oli kuitenkin valtionosuusjärjestelmien uudistamisen tiellä erittäin radikaali ja merkittävä uudistus, joka, niin kuin sanoin, kaipasi toki seuraavia askeleita, uudistusprosessin jatkamista. Ja uudistusprosessia jatkettiin. Tämän hallituksen aikaan selvitysmies Kosken johdolla, jota arvostan erittäin suuresti alan asiantuntijana, tätä uudistustyötä on sitten tehty.

Itse järjestelmäuudistuksen kanssa sotkeutuivat samoihin aikoihin sitten lisäsäästötarpeet, jotka nykyinen hallitus mitoitti mielestäni ja keskustan mielestä aivan liian suuriksi, meidän mielestämme perusteettoman suuriksi. Näistä ainespuista, järjestelmäuudistuksesta ja tästä valtion-

osuuksien volyymin leikkauksesta, on puhetta tässä uudistuksessa, mikä on paraikaa käsittelyssä.

Mitä tulee tähän uudistukseen ja sen sisältöön ja lainsäädännön ideaan, olen ymmärtänyt näiden vajaan parinkymmenen vuoden aikaan, mitä tässä talossa olen ollut työskentelemässä, että pääsääntöisesti pitäisi olla niin, että kansanedustajat ymmärtävät ja tajuavat, mistä ovat päätöksiä tekemässä, että edustajat — eivät vain ne, jotka ovat asianomaisessa valiokunnassa mukana, vaan muutkin edustajat — voisivat ymmärtää pääasiallisen sisällön siitä lainsäädännöstä ja ymmärtää siitä tekniikastakin vähän, aika paljonkin toivottavasti, mitä ovat käsittelemässä.

En halua moittia selvitysmies Koskea, jota jo kertaalleen kerkesin arvostaa. Hän on varmasti pyrkinyt tekemään voitavansa ja parhaansa, mutta mielestäni häneltä ilmiselvästi loppui aika kesken eikä sitä tärkeää tavoitetta, lainsäädännön läpinäkyvyyden ja yksiselitteisyyden, yksinkertaisuuden vaadetta tässä esityksessä näy. Siitä itse asiassa ei ole kyllä häiväkään näköpiirissä. Ainakaan minä en tämän lain yksityiskohtia riittävän hyvin ymmärrä. Jos tässä salissa kovin monta sellaista on, jotka uskaltavat sanoa, että ymmärtävät, niin perin kunnioitettuja kansanedustajia ovat.

Niin moniselkoisesta, niin vaikeaksi rakennetusta järjestelmästä tässä on kysymys, että sitä eivät helposti ymmärtäne myöskään yksittäisten kuntien päättäjät, nimenomaan virkamiespäättäjätkään, joita nyt ennen kaikkea tarkoitan — luottamushenkilöistä puhumattakaan — siis keskeisiä virkamiehiä ajattelen. Kyllä näiden pitäisi kohtuullisella vaivalla — en väitä, etteivätkö pysty vaivannäön jälkeen — laista pystyä saamaan irti, juontamaan ja johtamaan arviot siitä, miten tämä lakiesitys kohtelee minun kuntaani ja naapuria. Mutta edellytyksiä kohtuullisella vaivannäöllä mainitun informaation irtiottamiseen ei kyllä tavalliselle, sanoisiko, kunnan standardivirkamiehelle nopeasti katsottuna tästä lainsäädännöstä löydy.

Minkä takia tähän ajatukseen ja asiaan uhrasin näinkin monta sanaa? Sen takia, että kun edellisen kerran tätä lainsäädäntöä täällä käsiteltiin, vuoden 93 lainsäädäntöä, silloin käytiin kova polemiikki siitä, että silloin säädetty ja tällä hetkellä vielä voimassa oleva lainsäädäntö on vaikea ja sen yksinkertaistaminen ja selkeyttäminen, avaaminen kirjan tavoin lukijalle ja sen lain käyttäjille olisi välttämätön vaade, joka silloin jäi saavuttamatta monien mielestä, mutta johon pitäisi saada pikainen korjaus. Nyt kun katson tätä esitystä, ainakaan minun mielestäni totisesti sitä korjausta ei ole tullut, vaan on menty monta monta askelta huonompaan suuntaan, niin että, kuten sanoin, ainakaan minun eväineni ei hyvin pienellä vaivalla saa selkoa siitä, mitä tämä uudistus yksityiskohdissaan merkitsee.

Arvoisa puhemies! On käytetty erinomaisia puheenvuoroja, jotka ovat siivu siivulta, pala palalta, sieltä täältä hahmottaneet esityksen aineellista sisältöä ja niitä tekijöitä, niitä perusteita, joista uusi järjestelmä nousee ja kumpuaa, erinomaisia puheenvuoroja pala palalta — korostan vielä — ilman että kovin monessa kokonaisuuden tarkempaa analyysia on kuitenkaan tässä yhteydessä tehty. Minulla on vielä vähemmän siihen edellytyksiä. Haluan ainoastaan pariin kolmeen seikkaan nyt vielä kiinnittää huomiota itse lain sisällön osalta.

Ensimmäinen on seikka, johon jo kertaalleen viittasin. Jos me haluamme jatkossakin suomalaisen hyvinvointivaltion ideaalia ylläpitää, ei mielestäni ole edellytyksiä eikä syytä siihen, että valtionosuuksiin tehtäisiin näin rajuja leikkauksia kuin tämän lain sisään ahdettuina on nyt syntymässä kuntien valtionosuusjärjestelmiin. Olen tunnistanut tässäkin salissa käydyissä keskusteluissa, että on toki paljon niitä — ja arvostan jokaisen yksityisen kansanedustajan mielipidettä — joiden mielipiteistä huokuu ajatus siitä, että tällainen valtion ja kunnan julkisvetoinen talouden ja yhteiskunnan toimimismalli on ikään kuin vanhaa aikaa ja sitä pitäisi karistella vähän jaloista pois. Näin vaatijat ovatkin sitä mieltä, että verotus on liian kireätä ja sitä pitää tuntuvasti keventää. Samaan aikaan nämä samat ovat sitä mieltä, että julkinen sektori, valtion ja kuntien palvelutehtävä, on liian laaja, sitä pitää supistaa, sitä pitää ottaa pois, sitä pitää yksityistää.

Jos esimerkiksi sellaisia suomalaisen palvelujärjestelmän ratkaisevan tärkeitä osia kuin vaikkapa koulutusta käsitellään tällä ajattelulla, ollaan hyvin nopeasti mielestäni sillä tiellä, jonka päästä löytyvät määrätyn tyyppiset ilmiöt. Kun aikamme supistamme koulutuksen resursseja ja kun samaan aikaan vaadimme sitä, että pitää perustaa yksityisiä kouluja, tällainen ajattelutapa sopii osan kansalaisista piirustuksiin, sopii hyvinkin. Kun koulutuksen resursseja tuntuvasti leikataan, yleisen kaiken kansan koulun taso heikkenee. Leikkaajathan vaativat samaan aikaan, että pitää voida perustaa yksityisiä kouluja. Kenelle, näiden vaateiden esittäjien lapsilleko? Tällaisten vaateiden esittäjät ajattelevat ker-

naasti niin, että meidän lapsemme menevät niihin yksityisiin parempiin kouluihin ja julkisen vallan ylläpitämät kaiken kansan koulut jäävät sitten muulle osalle yhteiskuntaa. Näin ajattelevat ne, jotka vaativat omaan verotukseensa tuntuvia kevennyksiä, samaan aikaan vaativat yksityisten koulujen perustamismahdollisuuksia ja samaan aikaan vaativat julkisen sektorin, tässä tapauksessa koulusektorin, tuntuvaa alasajamista.

Arvoisa puhemies! En väitä, että tämä esitys, joka on käsittelyssä, johtaisi siihen, että Suomessa oltaisiin muutaman vuoden päässä kuvaamani tapaisessa tilanteessa, mutta mielestäni tapahtuu rajuja leikkauksia, 3 000 markkaa per asukas esimerkiksi keskisen Suomen eräiden kuntien kohdalla. Ei ole kysymys mistään Lapin kunnasta ääriesimerkkinä, toki sellaisiakin on olemassa, vaan ihan jo keskisessä Suomessa on kuntia, joiden kohdalla lähtee noin 3 000 markkaa tällä hetkellä 7 000—8 000 markan suuruisista valtionavuista. Jokainen osaa laskea, miten suuri merkitys sillä on. Kun tulot eivät samaan aikana kasva tietystikään samassa suhteessa, on vaara joutua ei välttämättä ihan siihen putkeen tai näkymään, jota yritin äsken hahmottaa, mutta tilanteeseen, jossa hyvinvointiyhteiskunnan ei vain palveluvarustus vaan se ideaali, että taataan kaikille kansalaisille kutakuinkin tasavertaiset palvelut sekä tasoltaan että saatavuudeltaan tai saavutettavuudeltaan, nämä hyvinvointiyhteiskunnan, suomalaisen sellaisen, pohjoismaalaisen sellaisen, ideaalin ainespuut uhkaavat vähitellen karista, jos ja — niin kuin nyt näyttää — kun hallituspuolueet ovat viemässä tämän esityksen tässä muodossa läpi. Tällä halusin sanoa, että tämän uudistuksen sisään ajettu leikkausten volyymi näin suurena ei mielestäni ole perusteltu.

Se toinen sanoma, jonka haluan ihan lyhyesti tähän vielä sanoa, on se, että kun esitys todennäköisesti menee läpi ja olisi tarvittu lisäaikaa uudistuksen jatkojalostamiselle, toivoakseni siihen työhön, jatkojalostukseen, nyt sitten kuitenkin käydään mahdollisimman nopeasti, jos tämä laki tulee voimaan ja menee läpi, tämän uudistuksen jälkeen kaikesta huolimatta.

Mitä tarkoitan tällä lisäjalostuksella? Tarkoitan tällä sitä, että perustetekijät, joista siis määräytyy valtionosuus erityyppisille kunnille, eivät pysty tunnistamaan riittävästi kuntien erilaisuutta, ei palvelutuotannon eikä kustannusrakenteen erilaisuutta. Demografiset tekijät pystytään tietysti tunnistamaan hyvinkin tarkkaan, mutta ennen kaikkea palvelutuotannon ja palvelurakenteen erilaisia tekijöitä ei pystytä tunnistamaan. Muun muassa tästä syystä olisi välttämätöntä ja tarpeen, että tätä uudistusta jatkettaisiin sillä tavalla, että kohta ensi vuoden alusta lukien jo mainittua tehtäväaluetta varten omat jatkoselvitykset pantaisiin pystyyn.

Arvoisa puhemies! Muuten kernaasti voi yhtyä — minä liikun aika yleisellä tasolla — huomattavasti yksityiskohtaisempaan, hyvään vastalauseeseen, jonka keskustan valiokuntaryhmä asiaan on jättänyt.

Ed. V ä i s t ö (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tekee mieli yhtyä ed. Pekkarisen näkemykseen siitä, että käsittelyssä oleva valtionosuusuudistus on monimutkainen. Tässä on nähdäkseni käynyt samalla tavoin kuin aikoinaan koulussa. Silloin opettaja fysiikan kokeita palauttaessaan totesi, että tämän tehtävän on ymmärtänyt vain yksi ja hänkin väärin.

En tiedä, onko tämä järjestelmä nyt sellainen, mihin tohtori Kosken valmistelussa tähdättiin, mutta sen me voimme varmasti hallintovaliokunnan jäseninä todeta, että monimutkainen tämä on. Todella se toive, joka tuli esiin, että tätä lainsäädäntöä pitäisi pystyä yksinkertaistamaan, tuli edellistä uudistusta tehtäessä hyvin selkeästi esiin. Silloinhan täällä salissa korostettiin, että seuraavassa uudistuksessa pitää päästä siihen, että kukin pystyy kohtuullisin ponnisteluin laskemaan, mitä kunnan valtionosuus tulee olemaan, mutta sellaiseen ei näytä olevan mahdollisuutta. Tässä on loitottu suorastaan nykyjärjestelmästä entistä vaikeampaan järjestelmään.

Jatkossa tietysti tätä tavoitetta pitäisi edelleen kirkastaa ja ainakin sellaiseen päästä, että jos valiokunnassa syntyy tarve muuttaa järjestelmää, siihen olisi mahdollisuus. Nyt aika loppui ja edellytykset loppuivat ainakin muutamien korjausten osalta kesken.

Ed. A i t t o n i e m i (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Tekee mieli yhtyä ed. Pekkarisen näkemyksiin ja yhdynkin, mutta samalla tekee mieli kysyä erästä seikkaa. Olen nimittäin tänään iltapäivällä jo puhunut tästä asiasta. Minulla on sellainen kirjallinen kysymys, n:o 787, johon ministeri Backman allekirjoituksellaan on vastannut ja joka koskee erästä esimerkkikuntaa. Ed. Pekkarinen puhui keskisen Suomen kunnista, joissa valtionapu on laskenut 3 000 markkaa, ja lähelle sitä on tuossa esimerkkikunnassanikin. Alentuminen johtuu hyvin paljolti oppilaitosten ylläpitäjämallista ja kotikuntakorvausten muuttumisesta. Toisin sanoen valtionosuusrahat

eivät enää tulekaan kunnille, mutta ei tietenkään nyt ole vastaavasti menojakaan. Eli jollakin tavalla vääristetyn tuloksen aiheuttaa tässä valtionosuusjärjestelmässä se, että ihan suoraviivaisesti tuijotetaan vain siihen, kuinka paljon valtionosuus kunnalle laskennallisesti tekee. Me vähän pintaliidämme tässä asiassa sillä tavalla, että viisaammat saisivat meitä tyhmempiä vähän kouluttaa, niin kuin tähän kirjalliseen kysymykseen annettu vastaus kyllä aivan selkeästi tekee.

Mikä on sitten totuus? Jos kerran menotkin vähenevät, totta kai tulotkin vähenevät. Mutta tiedän, että siinä tulee ristiriitaisuutta. Nämä menot eivät kuitenkaan tietyllä tavalla suhteessa vähene niin paljon kuin tulot. Sinne jää tämä ristiriita. Mutta perussyy kuitenkin 3 000 markkaan, josta edellä sanoin, on se, minkä kysymykseeni annettu vastaus tuo esille.

Ed. Wideroos merkitään läsnä olevaksi.

Ed. Manninen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Haluan oikaista ed. Aittoniemen puheenvuoroa siinä suhteessa, että järjestelmämuutos ja valtionosuuden leikkaukset vuodesta 96 vuoteen 2002 ovat 3 095 markkaa 20 kunnassa Suomessa. Sen lisäksi tulevat ed. Aittoniemen mainitsemat sellaiset järjestelmämuutokset, jotka vähentävät valtionosuutta mutta vähentävät myös menoja, eli ed. Pekkarisen puheenvuoro ja markkamäärät ovat eräiden äärikuntien osalta aivan oikeita.

Ed. Pekkarinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Manninen sanoi asian niin selkeästi, ettei ole mitään lisättävää.

Ed. Korteniemi: Herra puhemies! Kuntien valtionosuuslain uudistuksen osalta on sanottava, että perusratkaisu merkitsee pääsääntöisesti muutosta siihen suuntaan, että taloudellisesti heikommassa asemassa olevat kunnat ovat suhteellisesti tarkastellen suurimpia menettäjiä.

Lapin osaltahan tämä käy havainnollisesti ilmi, sillä lähes kaikki Lapin kunnat tulevat menettämään valtionosuuksia nykyiseen verrattuna. Kokonaisuudessaan Lapin kuntien menetys vuositasolla on lähes 200 miljoonaa markkaa. Kun tietää, millaisten taloudellisten ongelmien kanssa useimmat Lapin kunnat kamppailevat, ei voi kuin ihmetellä, miksi valtionosuusuudistus on rakennettu näin. Tässähän ei ole kysymys valtiontalouden säästöistä, koska muutokset kuntien kesken tapahtuvat niin, että valtionosuuksien kokonaissumma ei muutu. Toiset kunnat ovat menettäjiä, toiset kunnat taas saavana osapuolena. Olen ottanut esille Lapin kunnat esimerkinomaisesti. Tietysti samanlaisia esimerkkejä löytyy kautta maan. Erityisesti harvaanasuttujen maaseutualueitten osalta ehdotettu muutos toimii saman suuntaisesti. Ne ovat pääsääntöisesti menettäjiä.

On viitattu jo aikaisemmin monissa puheenvuoroissa siihen, että näin toteutettu valtionosuusmuutos uhkaa vakavasti mahdollisuuksia tarjota peruspalvelut kaikille kansalaisille tasapuolisesti. Koskaan ei harvaanasutussa laajassa maassamme päästä lähellekään yhdenvertaisuutta, sen me kaikki myönnämme ja ymmärrämme. Mutta minusta väärin on nyt ehdotetulla tavalla lähteä kaventamaan jo ennestäänkin heikossa taloudellisessa asemassa olevien kuntien valtionosuuksia. Suora seuraus tästä on, että uudistuksella lisätään asuinkunnasta ja sen sijainnista johtuvaa eriarvoisuutta.

Sivistysvaliokunnan jäsenenä kiinnitän puheenvuorossani huomiota lähinnä opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annettuun lakiin tulleisiin muutoksiin.

Pidän hyvänä sitä, että hallintovaliokunta on päätynyt ehdottamaan, että oppilaitosten valtionosuuden määräytymisen pohjana olevia yksikköhintoja tarkistetaan joka toinen vuosi. Hallituksen esityksessähän lähdettiin siitä, että yksikköhinnat tarkistetaan joka neljäs vuosi. Yksikköhintojen tulisi luonnollisesti vastata mahdollisimman hyvin todellisia kustannuksia. Siksi on välttämätöntä, että yksikköhintojen tarkistaminen tapahtuu riittävän usein. Valiokunnan esitys on siksi tervetullut ja merkittävä parannus alkuperäiseen ehdotukseen verrattuna.

Paljon keskustelua täälläkin on aiheuttanut se, että ammatillisen koulutuksen valtionosuudet tullaan hallituksen esityksen mukaan maksamaan suoraan koulutuksen ylläpitäjälle. Tähän saakkahan valtionosuudet on maksettu kuntien kautta. Erityisesti kuntasektori on vastustanut ehdotettua mallia ja vaatinut vanhan järjestelmän jatkamista. Asialla on epäilemättä kaksi puolta. Ehdotettu ylläpitäjämalli on joustava ja varmasti vähentää turhaa byrokratiaa. Ongelma on kuitenkin siinä, että kuntien mahdollisuus seurata menokehitystä ja nopeasti reagoida ammatillisen koulutuksen järjestelyihin selvästi heikkenee. Ei se toki mahdotonta ole, mutta eivät Kuntaliitto ja monet kunnat tästä asiasta aivan

turhanpäiten huolissaan ole. Koulujen puolella ehdotettuun järjestelmään oltiin asiantuntijakuulemisessa tyytyväisiä. Tästä johtui, että sivistysvaliokuntakin suositteli mallia, vaikka asian ongelmallisuus tiedettiin.

Hallintovaliokunta ehdottaa mietinnössään pontta, jonka mukaan järjestelmän toimivuutta ja sen tarkoituksenmukaisuutta tulee seurata ja ryhtyä tarvittaessa tarpeellisiin lainsäädäntömuutoksiin. Tämä on minusta välttämätöntä, kun tietää, kuinka ristiriitaisesti tähän muutokseen on suhtauduttu.

Opetustoimen osalta pidän ehdotettua valtionosuuslain muutosta huonona siltä osin, että se tavallaan yllyttää välillisesti kuntia lopettamaan pienet kouluyksiköt. Eihän muutos siihen kuntia mitenkään kehota, mutta niin peruskoulun kuin ammatillisenkin koulutuksen yksikköhintojen määräytyminen muuttuu niin, että pienistä yksiköistä saatu ylimääräinen korotus poistuu. Tästä seuraa, että kun kunnissa etsitään säästöjä, entistä useammin säästetään lopettamalla pieniä kouluja.

Tietysti uudistuksella on tähän tähdättykin, mutta peruskoulutusta ei pitäisi tarkastella vain taloudelliselta kannalta, vaan myös siltä kannalta, mitä muutos merkitsee koulutuksen saavutettavuudelle ja aivan erityisesti nuorimpien koululaisten päivittäiselle koulunkäynnille. Minusta pienet kyläkoulut tulisi pyrkiä säilyttämään mahdollisimman pitkään. Siihen pitäisi valtionosuussäädöksillä kannustaa eikä nyt ehdotetulla tavalla toimia juuri päinvastoin. Kannatankin vastalauseeseen sisältyvää muutosehdotusta tältä osin.

Lopuksi totean vielä sen, että on hyvä, että ammatillisten oppilaitosten asuntoloita koskeva muutos on siirtynyt. Alun perinhän tässä yhteydessä oli tarkoitus poistaa ilmaiset asuntolapaikat ja siirtää asumiseen kohdistuva tuki opintotuen piiriin. Käytännössä se olisi merkinnyt oppilaille omavastuuosuutta ja olisi pääsääntöisesti lopettanut nykyiset asuntolat. Sivistysvaliokunnassa kuullut asiantuntijat pitivät ehdotusta huonona. Se olisi ollut uhka koulutuksen tasaarvon kannalta. Ongelma se olisi ollut myös kasvatuksen kannalta, varsinkin nuorimpien opiskelijoiden osalta.

Asia pantiinkin sivistysvaliokunnassa pöydälle odottamaan koulutuslainsäädännön kokonaisuudistusta. Hallintovaliokunta toteaakin, että asia on tästä syystä jäänyt pois tästä uudistuksesta. Minusta aikalisä on hyvä ja toivonkin, ettei tämä asia koskaan palaisi käsiteltäväksemme siinä muodossa, missä hallituksen esitys oli. Valvottu ja ohjattu, oppilaalle maksuton asuntolajärjestelmä on ollut ammatillisten koulujen osalta hyvä ja toimiva, eikä muutoksiin ole tarvetta.

Ed. R. O j a l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Korteniemi puhui pienten koulujen lakkauttamisesta ja uhasta, mikä niillä on. Luulen kyllä, että 90-luvun alkupuolen buumi on jo suurimmillaan ollut ja siis takanapäin. Näitten koulujen lakkauttaminen on siitä mielenkiintoinen asia, että monta kertaa kun pieneen kouluun muutenkin pääosa lapsista tuodaan autoilla, niin kuljettamalla pikkuisen pitemmän matkan se koulutuksen taso, joka lapsille voidaan turvata vähän isommassa koulussa, on huomattavasti korkeampi ja monipuolisempi. Sillä tavalla tämä voi jopa palvella paremmin lapsia. Mutta tämä on tietysti kuntakohtainen kysymys, joka pitää sillä tavalla katsoa.

Kaiken kaikkiaan muutoksesta ed. Mikkola jo aikaisemmin sanoi kantanaan, että pitäisi katsoa yhdessä verotuloja ja valtionosuuksia kuntakohtaisesti, mitä se kertoo, ja olisi hyvä myös puhua siitä, että kun jotain on leikattu, mitä kunnittain jää jäljelle. Se voisi olla hyvin toisenlainen luettelo kuin leikkausluettelo.

Ed. Aittoniemi on puhunut aloitteesta n:o 787, ja sillä tarkoitetaan Ikaalisten kuntaa, joka todella näyttää joutuvan uudistusten takia melkoisiin vaikeuksiin. Sen takia onkin tärkeää, että valiokunnan mietinnössä on sanottu seuraamisvelvoitus. Mutta löytyy aika yllättäviä kohtia, niin kuin esimerkiksi Ikaalisissa se, että Taideteollinen oppilaitos on tuottanut vuodessa noin 4,5 miljoonaa rahaa oppilaitoksena enemmän kuin kuluttanut ja se osaltaan aiheuttaa vääristymiä. On tietysti selvää, että ei kuntaa voida uudistuksen takia konkurssiin ajaa, vaan pitää ylimääräistä apurahaa löytyä.

Ed. A l a - H a r j a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Korteniemi sanoi, että uudistus edistää pienten koulujen lopettamista. Näinhän ei välttämättä tarvitse olla. Kyllä pienet koulut voivat toimia, jos kunnassa niin päätetään, ja opettajia voidaan vaikka kierrättää ja palveluita turvata pienien koulujen oppilaille. Se on ihan kiinni siitä, miten kunnan päättäjät näkevät pienten koulujen säilyttämisen.

Mitä tulee tietojen saantiin, niin Opetushallitushan pyrkii hyvin nopealla aikavälillä kirjaamaan kuntien oppilastiedot, ja siellä pitäisi tule-

vaisuudessa olla kuntien reaaliajassa olevat tiedot, joten tiedonsaannin ja vertailtavuuden kannalta tämän ei millään tavalla tarvitse huonontaa kuntien oman taloutensa seurantaa.

Hyvin selvästi ei ole tullut esiin se, että ammatillisessa koulutuksessa halutaan säilyttää oppilaiden vapaa valinta, ettei oppilaitten valinnanvapautta rajoiteta. Se on erittäin tärkeä periaate, ja siinä mielessä tällainen järjestelmä, joka takaa — oli oppilas mistäpäin Suomea hyvänsä — hänelle hyvän toisen asteen koulutuksen paikan ja sen, että rahoitus on turvattu, on hyvä asia. Tässähän on lähdettykin siitä, että turvataan lähinnä opiskelijanäkökulma eikä kuntanäkökulmaa. Minusta lähtökohta on aivan oikea.

Ed. L a a k s o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Korteniemi kiinnitti huomiota aivan oikeaan asiaan nostaessaan puheenvuoronsa lopussa esille kysymyksen ilmaisesta asuntoloissa asumisoikeudesta, jota hallitus on esittänyt rajoitettavaksi. Tilannehan tältä osin on se, ja se jäi ed. Korteniemen puheessa yksityiskohtaisemmin kertomatta, että hallitus todellakin esitti nyt asuntoloissa opiskelevien ilmaisen asumisoikeuden rajaamista. Noin 10 500 opiskelijaa olisi menettänyt ilmaisen asumisoikeuden. Pääosa heistä on hyvin nuoria koululaisia. Sivistysvaliokunta katsoi, että tällainen hallituksen lakiesitys ei ole perusteltu, ja me kykenimme hyvässä yhteisymmärryksessä — hallituspuolueet ja oppositio — pitämään huolta siitä, että tätä hallituksen esitystä ei ainakaan toistaiseksi toteuteta.

Ed. Korteniemen kanssa olemme varmasti molemmat huolestuneita siitä, että vaikka hallitus ei nyt aio ajaa lävitse ilmaisen asumisoikeuden rajoitusta, niin pelättävissä on, että esitys toistetaan ja vielä voimakkaammassa muodossa siten, että kaikilta niiltä, joilla tällä hetkellä on ilmainen asumisoikeus asuntoloissa, viedään tämä oikeus. Tämä ei voi olla oikein, ja meidän pitäisi yhteistyössä pitää huolta siitä, että tällaista uutta esitystä hallitukselta ei tule.

Ed. K o r t e n i e m i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Mitä tulee pieniin kouluihin, niin totesin kyllä puheenvuorossanikin, että eihän ehdotus tietenkään velvoita kuntia toimimaan siihen suuntaan, että pieniä kouluyksiköitä lakkautetaan. Mutta tosiasiassa näin tapahtuu sen takia, että se lisä, mikä aikaisemmin saatiin pienestä yksiköstä, on poistumassa. Kun tiedämme minkälaisissa taloudellisissa vaikeuksissa kunnat tällä hetkellä kamppailevat, kyllä tästä ilman muuta saattaa seurata, että monissa kunnissa säästämiskohteeksi valitaan juuri pieniä kouluyksikköjä.

Pidän myös ammatillisten koulujen osalta tärkeänä sitä, että olisi näitä pieniä kouluyksikköjä, koska ne ovat nimenomaan tuoneet lähemmäksi koulutuspaikkoja. Esimerkiksi Lapista tiedän, että jo nyt koulutusverkko on erittäin harva, ja jos vielä pieniä yksikköjä aletaan harventaa, seuraukset ovat erittäin haitallisia ja turmiollisia nimenomaan, kun ajatellaan koulutuksen saavutettavuutta ja yleensä tasa-arvoisuutta näissä kysymyksissä.

Ed. Laakso minusta aivan hyvin täydensi puheenvuoroani asuntoloitten osalta, ja on tärkeätä, että myös vastaisuudessa pystyisimme toimimaan mahdollisimman yksimielisesti niin, että ilmaiset asuntolapaikat säilytetään. Se on juuri niin kuin ed. Laaksokin totesi, kasvatuksellisesti erittäin tärkeä asia, ja toivoisin myös samalla tavalla kuin hän, että niin oppositio kuin hallituspuolueetkin tässä asiassa myös vastaisuudessa löytävät toisensa.

Ed. L ö v : Värderade talman, arvoisa puhemies! Statsbidragsreformen har rätt inriktning. Den är i princip transparent och gör det möjligt för kommunerna att framdeles bättre prognostisera statsbidragsutfallet i förhållande till befolkningsstrukturen och dess prognoser.

Valtionosuusuudistus on oikean suuntainen. Se on periaatteessa läpinäkyvä ja antaa kunnille mahdollisuuden tulevaisuudessa paremmin ennakoida valtionosuutensa väestörakenteen ja sen ennusteen perusteella.

Hur exakt och rättvist statsbidragen tillfaller kommunerna i förhållande till deras ekonomiska utveckling kan bedömas endast genom en effektiv uppföljning av reformen. Därför förutsätter utskottet att regeringen ger en utredning till riksdagen efter två år från det att statsandelsreformen träder i kraft. Det här utgör en komplettering och tryggar ytterligare att ingen kommun råkar i oförutsett stora svårigheter. När man också beaktar övergångsperiodens möjligheter till prövningsbaserad statsbidragskomplettering och att effekten av förändringen får bli högst 1 400 mark per invånare under en femårsperiod kan man påstå att uppföljningen är relativt bra.

Tyvärr måste man i viss mån hålla med oppositionen i det att den här reformen nog gagnar stora ekonomiska regioner i förhållande till Gles-

bygdsfinland. Utskottet fäster därför också uppmärksamhet vid de svårigheter som små kommuner kan råka ut för vid stora sociala omkostnader. Det gäller t.ex. tillämpningen av barnskyddets förpliktelser, dyr vård av svårt handikappade och överraskande vårdkostnader för utlänningar nära östgränsen. Utskottet förutsätter därför att regeringen 1997 avlåter en proposition i ärendet. En arbetsgrupp på ministeriet har redan utarbetat en bra modell för detta.

Ett skönhetsfel som denna reform har är utbildningssektorns statsbidrag med utbetalning till upprätthållaren av skolor på mellanstadienivå. Det är bara att samtidigt acceptera minskat inflytande för medlemskommunerna i samkommuner.

Utskottet förutsätter följdriktigt att man noga bör följa upp hur denna reglering fungerar och att nödvändiga lagstiftningsåtgärder vidtas omedelbart.

Undertecknad ställer sig mycket kritiskt till det sätt som i lagen används för utbetalning av statsandelar till kommunerna för dagvården av 0—6-åringar. Antalet anställda i servicebranschen och processindustrin utgör styrinstrument och försätter kommuner med mycken primärproduktion och småföretag i en orättvist dålig situation sedan den subjektiva rättigheten till dagvård har utvidgats, och t.ex. på gårdar med växthusodling och intensiv jordbruksproduktion kommer man att utnyttja sin rätt till dagvård. Det är därför viktigt att lagen om planering av och statsandel för social- och hälsovården ändras så att kostnadsfördelningen utreds vart annat år i stället för vart fjärde år som regeringen föreslagit.

Arvoisa puhemies! Hyvällä seurannalla ja ripeillä korjaustoimenpiteillä uudesta valtionosuuslaista voi tulla hyvinkin oikeudenmukainen.

Ed. T i u s a n e n : Arvoisa puhemies! Haluan tässä vaiheessa kiinnittää huomiota vain yhteen asiaan, joka mielestäni on sitäkin tärkeämpi. Kuntien tilaahan aina halutaan sanoa huonoksi, ja hyvin monet kunnat harrastavat eräänlaista kulissienkin takaisista painostus- ja muuta toimintaa.

Olen aikaisemmin kiinnittänyt tässä salissa huomiota siihen, että sosiaali- ja terveysministeriössä valmistunut asiakirja "Terveydenhoidon suuntaviivat" pitää sisällään ajatuksen, että perusterveydenhoito seuraa ja ohjaa potilaan kulkua erikoissairaanhoidossa eli peruskunnat pystyisivät vaikuttamaan siihen, miten kunnan jäsentä hoidetaan sairaalalaitoksessa, suomeksi sanottuna, ja seurantahan on fiskaalista eikä esimerkiksi medisiinistä. Kun olen kysynyt, mistä tämä johtuu, niin se johtuu kuulemma kuntien halusta ja huolesta sen suhteen, että erikoissairaanhoidon kustannukset jatkuvasti lisääntyvät.

Arvoisa puhemies! Haluan tässä kiinnittää huomiota siihen, minkälaisia sammakoita ja mielettömyyksiä pyritään toteuttamaan sen varjolla, että kuntien taloudellinen asema on huono.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

2) Hallituksen esitys laiksi luvanvaraisesta henkilöliikenteestä tiellä annetun lain muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys 218/1996 vp
Liikennevaliokunnan mietintö 10/1996 vp

E n s i m m ä i n e n v a r a p u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on liikennevaliokunnan mietintö n:o 10.

Keskustelu:

Ed. S a a p u n k i : Arvoisa puhemies! Taitaa olla tämän lain yhteydessä paljon pienemmästä asiasta kysymys kuin äsken, eikä niin vakavia erimielisyyksiäkään ole lopputuloksen suhteen kuin tuossa isommassa asiassa.

Käsiteltävänä olevassa lakiesityksessä ehdotetaan muutettavaksi luvanvaraisesta henkilöliikenteestä tiellä annetun lain joukkoliikenneluvan myöntämisen ja peruuttamisen edellytyksiä sekä taksojen vahvistamista koskevaa lainsäädäntöä. Lupaviranomaisen harkintavaltaa ehdotetaan lisättäväksi arvioitaessa liikenneluvan myöntämisen edellytyksenä olevaa hyvämaineisuuden vaatimusta. Oikeushenkilölle myönnetyn taksi- ja sairaankuljetusluvan peruuttamisen edellytyksiä ehdotetaan täsmennettäväksi, siis näitä osakeyhtiölupia.

Valiokunnan asiantuntijakuulemisen perusteella olemme tehneet lakiin muutamia lisäyksiä, jotka eivät muuta oleellisesti hallituksen lakiesitystä. Sen sijaan ne selkiinnyttävät eräitä lain käytäntöön soveltamisen tekijöitä, ja tästä syystä tuonkin muutamia näkökulmia esille siitä, mitä valiokunta on mietintöön kirjannut.

Matkustajien maksamasta hinnasta säädetään henkilöliikennelain 11 §:ssä. Seutulippu on usean kunnan yhteinen lipputuote, joka on joukkoliikenteen säännöllisille käyttäjille hinnaltaan selvästi edullisempi kuin normaali sarjalippu. Asiakkaille edullisia maksulippujärjestelmiä on käytössä useissa Euroopan maissa. Monien selvitysten perusteella seutulippuratkaisut ovat selvästi lisänneet joukkoliikenteen matkustajamääriä. Liikenneministeriö, lääninhallitukset ja kunnat ovat edistäneet asiaa ja päättäneet seutulippujärjestelmien käyttöönotosta.

Vaikutuksiltaan myönteiset seutuliput ovat vaarassa romuttua, ellei käsiteltävänä olevaan lakiin tehtäisi pientä muutosta taksavahvistuksen osalta. Edellä sanotun perusteella lakiin ehdotetaan lisättäväksi säännös, joka täydentäisi ja selkeyttäisi palveluvelvoiteasetuksen tulkintaa, koska käytännössä on ilmennyt epäselvyyksiä kuntien mahdollisuuksista tehdä kaupunki- ja seutulippuja koskevia sopimuksia. Eli on pääsääntöisesti tulkittu, että ne ministeriö vahvistaa.

Sitten menen toiseen asiaan. Muun muassa rajoitettujen taksilupien muuttamisesta yleisiksi luviksi säädetään 1.1.97 tulevassa laissa. Laki vahvistettiin 15.7.1994, ja luvat vapautuisivat 1.1.97. Monissa asiantuntijakuulemisissa tuli esille kyllä sellainen asia, että pitäisi vielä lykätä tämän lain voimaantuloa eli taksilupien vapauttamista rajoitetun liikenneluvan omistajien suhteen vielä parilla vuodella. Me emme kuitenkaan valiokunnassa lähteneet tätä muutosta tekemään. Sitä ei myöskään hallituksen esityksessä esitetä, ja me pidimme tuolta osin hallituksen esitys voimassa. Vaikka voimaantuloa olisi siirrettykin kahdella vuodella, olisi kahden vuoden päästä sama itku ollut tämän asian suhteen. Näin ollen emme puuttuneet asiaan, ja nämä rajoitetut luvat, joita on lähinnä yritystakseilla, lentokenttätakseilla, koulutakseilla jne., tulevat yleisiksi luviksi ensi vuoden alusta.

Kolmas asia, johon puututtiin valiokunnassa, koskee sairaankuljetuksia. Sairaankuljetusten osalta hallitus esittää poistettavaksi lain 11 §:n 2 momentin, jossa säädetään sovellettavasta taksasta silloin, kun sairasautoa käytetään muuhun kuin sairaankuljetukseen.

Liikennevaliokunta tätä asiaa käsitteli hyvin paljon, ja se aiheutti kovasti keskusteluakin siellä. Perusteluna sille, että tuo pykälä jätetään voimaan, toisin kuin hallitus esittää, on se, että pyritään saamaan paluukuljetukset lainvoimaisiksi, niin että jos ambulanssi pitkän ajon jälkeen saa sairaalasta kuljetettavaksi kotiin toipumaan ihmisen omalle paikkakunnalleen, se voi hänet ottaa, mutta sinne ei saa jäädä jonottamaan, vaan jos joku on välittömästi lähdössä, hänet voi kotipaikkakunnalle tuoda. Yhteiskunnan varojahan tällä on tarkoitus säästää.

Nämä meidän esityksemme eivät ole kovin oleellisia muutoksia tähän lakiin. Esitämme, että eduskunta hyväksyisi näillä pienillä muutoksilla tämän hallituksen lakiesityksen.

Edustajat Vokkolainen ja Rajamäki merkitään läsnä oleviksi.

Ed. B r e m e r : Arvoisa puhemies! Hallituksen esitys henkilöliikennelain muuttamisesta samoin kuin liikennevaliokunnan mietintö merkitsevät sekä taksirenkien aseman ja työllistämismahdollisuuksien huonontamista että vielä alan kaupan keskittämistä, mikä panee ihmettelemään työväenpuolueiden hyväksyvää kantaa tässä asiassa. Väitetään, että Suomessa ei ole orjia. Kyllä Suomessa on yhden sortin orjia: taksirenkeinä. Taksirenki on luvanhaltijan eli taksisännän palkkaama likaisen työn tekijä. Taksirenki ajaa pääsääntöisesti ikävimmät ajovuorot. Joka kerran on ajanut Helsingin yössä humalaisia, rähjääjiä, öykkäreitä, oksentelijoita, hakattuja, puukotettuja, huoria, varkaita ja sairaita, ymmärtää, miksi niin monet renkipojat kypsyvät viikossa tähän touhuun.

Ennen kuin taksirenki on vuorossa anomaan omaa taksilupaa, hänen on ajettava renkinä pääkaupungissa noin kymmenen vuotta. Kiintiöidyt taksiluvat edellyttävät muuallakin Suomessa hyvin pitkään renkinä olemista. Oma taksilupa myönnetään rengille kokemuksen, osoitetun luotettavuuden, ammattitaidon ja henkilökohtaisen soveltuvuuden perusteella määräkiintiön puitteissa. Pääkaupungissa taksilupien kierto sallii noin 50 uuden luvan myöntämisen vuodessa noin 1 200 kiintiöidyn luvan puitteissa.

Koska taksiluvan saaminen on näin vaikeaa, on takavuosina keksitty ovela oikotie taksilupaan, nk. rajoitettu taksilupa eli erityislupa. Sitä hakivat eräät nokkelat, jotka hankkivat asiakkaikseen suuryhtiöitä, kuten Enson, Wärtsilän, Repolan, Nokian, Rautaruukin jne. Anottiin limusiinilupia hoitamaan vain yritysasiakkaiden tilausajoja. Myös esimerkiksi Helsinki-Vantaan lentoaseman keltaiset lentokenttätaksit hankkivat näin rajoitetun eli erityisluvan vain lentokentän asiakkaiden kuljettamiseen. Rajoitetulla eli

erityisluvalla ei ole ollut oikeutta taksitolpalle. Silti jo silloin, kun näitä lupia alettiin myöntää, voitiin nähdä, että sellainen mahdollisuus vielä avautuisi, mistä syystä erityislupia hankittiin myös pöytälaatikkoon odottamaan, voisi sanoa, puhtaasti keinottelumielessä.

Suomessa on 205 erityislupaa, niistä 83 pääkaupunkiseudulla. Uusimmat rajoitetut eli erityisluvat on myönnetty vielä viime kuussa, kaksi lupaa Vaasassa. Lupia on tiettävästi Helsingin yliopistolla parikin, HYKSillä ja joka tapauksessa useammalla täysin alan ulkopuolisella yrityksellä ja yhdistyksellä. Suurin osa erityisluvista on vanhoilla taksiosakeyhtiöillä, joilla erityislupien lisäksi on jo 4—7 tavallista nk. tolppalupaa. Lama johti siihen, että useat, ehkä useimmat, erityislupien haltijat menettivät suuret firma-asiakkaansa. Sen sijaan että ne yritystoiminnan normaalin käytännön mukaisesti olisivat luopuneet luvista taikka hankkineet tilalle uusia firma-asiakkaita, ne lähtivät ajamaan erityislupaansa oikotieksi taksitolpille omia lupia odottavien renkien ohi.

Hallituksen esitys ja liikennevaliokunnan mietintö edellyttävät, että kaikki taksiluvat julistetaan samanarvoisiksi eli että erityisluvan hankkineet tammikuun 1. päivästä alkaen pääsevät suoraan taksitolpille hyödyntämään erityislupaansa. Se siirtää kaikkien kymmenen vuotta taksirenkinä uurastaneiden mahdollisuuden omaan taksilupaan yli vuodella eteenpäin syrjien näin epäoikeudenmukaisesti taksirenkejä. Erityislupa myös puolittaa normaalin tolppataksiluvan työllistävän tehon. Normaali taksilupa työllistää luvanhaltijan sekä rengin, erityislupa työllistää tolpalla vain yhden rengin. Samalla on nähtävä se epäterve kehityssuunta, että rajoitetun eli erityisluvan oikeuttaminen tolpalle keskittää taksilupia taksiyhtiöille. Se merkitsee kaupan keskittämistä, kun sen sijaan pitäisi pyrkiä kaupan kilpailupohjan laajentamiseen.

Työväenpuolueiden tulisi todella tarkistaa kantaansa, joka nyt sotii räikeästi muun muassa valiokunnan kuuleman taksirenkien yhdistyksen etuja vastaan. Ihmeteltävä on myös kepun edustajien kanta liikennevaliokunnan mietinnössä. Sen toimintalinjan päässä on taksiyrittäjien katoaminen haja-asutusalueilta, kuten Ruotsissa on nähty.

Tulen hallituksen esityksen kolmannessa käsittelyssä tekemään perustelulausumaehdotuksen, joka edellyttää liikenneministeriön käyvän läpi rajoitetut eli erityistaksiluvat, poistamaan niistä pöytälaatikkoluvat ja säätelemään sen jälkeen erityislupien siirtymistä tolppa-ajoon siten, ettei se vahingoita normaalien taksilupien hankkijoiden elinkeinoa ja toimeentulomahdollisuuksia. Koska vielä viime kuussa on myönnetty kaksi uutta erityislupaa ohi normaalin taksilupakäytännön Vaasassa, tulee liikenneministeriön huolehtia myös siitä, että erityislupien myöntäminen ohi virallisen taksilupajärjestelmän loppuu.

Ed. Komi merkitään läsnä olevaksi.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan toinen varapuhemies Törnqvist.

Ed. S a a p u n k i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Niin kuin kuulitte varmaan, valiokunta ei ihan kokonaisuudessaan samaa mieltä tämän mietinnön osalta ollut. Periaatteessa olen monista asioista ed. Bremerin kanssa samaa mieltä, mutta kun valtakunnassa on lähdetty pyrkimään yhteen taksilupamenettelyyn eli on yhden tyyppinen taksilupa, niin jos olisimme kaksi vuotta tässä tapauksessa taas lisää aikaa antaneet, itku olisi ollut kahden vuoden päästä ihan sama.

Jos taksirengeistä puhutaan, niin molemmilla, sekä yritystakseilla eli nyt vapautuvilla takseilla että perinteisillä takseilla on ollut taksirenkejä. Yritystaksin taksirengit tietysti haluaisivat, että myös he pääsisivät tolpalle ajamaan ja tienaisivat enemmän. Minun kantani ainakin ratkaisi se, että Uudenmaan lääninhallituksen edustaja totesi, että käytännössä noin 15 taksia tulee tolpille, muut hoitavat entisiä hommia. Ajattelin, että turhaa tästä on ruveta isoa metakkaa nostamaan, annettaisiin nyt vapautus. Tämän perusteella en usko siihen, että yli vuoden näillä vanhoilla kuljettajilla menee ennen kuin luvan saa. Se ei missään tapauksessa pidä paikkaansa sen mukaan, mitä Uudenmaan lääninhallitus toi esille.

Että haja-asutusalueilla autioitumista tapahtuu, sitä en usko, koska haja-asutusalueilla olevia koululaistaksien rajoitettuja lupia on vielä olemassa ja nehän saavat yleiset taksiluvat ja myös elinvoimaisuutta omaan toimintaansa lisää. Kaiken kaikkiaan en näin pahana näe tätä tilannetta. Vaikka alun perin olinkin samaa meiltä kuin ed. Bremer, niin Uudenmaan läänihallituksen edustajan näkökulma sai minut ymmärtämään tämän asian sillä tavalla kuin se nyt on tähän kirjattu.

Ed. Pehkonen merkitään läsnä olevaksi.

Ed. A i t t o n i e m i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minä en kyllä saanut tarkoin selville, mikä ed. Bremerin puheessa oli yleinen punainen lanka, mutta se on kai minun kyvyistäni kiinni eikä ed. Bremerin esityksestä.

Mitä tulee haja-asutusalueiden takseihin, olen täsmälleen samaa mieltä kuin ed. Saapunki, että tämähän oikeastaan parantaa tilannetta haja-asutusalueilla.

Mutta tärkein, mitä huomasin puheenvuorosta, oli sen ristiriitaisuus. Ed. Bremer totesi, että taksirengit kuskaavat huoria, juoppoja ym. kaduilla ja ovat pienessä hetkessä valmiiksi palaneita. Minkä vuoksi sitten nämä taksirengit ehtimiseen ovat yhteydessä esimerkiksi ed. Aittoniemeen niin kuin varmasti ed. Bremeriinkin, voisinko auttaa, että hän saisi taksiluvan? He ovat siinä jonossa, mikä on toisaalta ihan oikeinkin, että heille varmistetaan tietyllä tavalla ammatin jatkuvuus itsenäisenä sen jälkeen, kun ovat riittävän ajan olleet jonossa, vaikka ei kaikkia yhteiskuntaperinteitä kunnioitakaan tällainen jonossa olo. Joka tapauksessa he ovat halukkaita tähän ammattiin, jonottavat, ovat vihaisia ja kiukkuisia, kun eivät saa lupaa. Ed. Bremer sanoo kyllä näinkin, mutta sanoo sitten, että kun he huoria ja juoppoja kuskaavat, he palavat ennen pitkää siellä. Eiväthän he kovin äkkiä pala taksihommissa renkinä, jos he ovat valmiit samaa hommaa jatkamaan vielä elämänsä loppuun. Siinä mielessä ed. Bremerin näkemys on pahasti ristiriidassa alkuosan ja loppuosan kesken.

Ed. L i n d é n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Mielestäni hallituksen esitys on hyvä siltä osin, että taksilupajärjestelmä yhtenäistetään eli siirrytään yhteen ainoaan lupajärjestelmään.

Ed. Bremer antoi puheenvuorossaan hyvin epämiellyttävän kuvan taksiautoilijan työstä. Me kaikki täällä salissa olevat olemme taksin suurkuluttajia. Minulle ei ainakaan keskusteluissa taksiautoilijoiden kanssa ole koskaan tällaisia mielikuvia herätelty, mitä ed. Bremer puheenvuorossaan toi esille, enkä ymmärtänyt hänen esitystään siitä, kun taksinkuljettaja on toisella töissä. Mielestäni renki-sana on hieman halventava, enkä sitä halua käyttää. Kun on toisella töissä, silloin joutuisi ajamaan ikäviä työaikoja, ja kun saa oman luvan, työajat muuttuisivat sen suuntaisiksi, että saisi ajaa päivätaksia. Itse kyllä olen ymmärtänyt, että yrittäjät hyvin usein joutuvat tekemään itse yötyötä, ajamaan ikäviä aikoja. Tässä ei voi niin eriarvoistaa kuin ed. Bremer puheessaan esitti.

Ed. T e n n i l ä (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ed. Aittoniemelle totean vain sen, että juuri siitähän on kysymys, että kun erikoisluvan omaavat tulevat tolpalle, ns. rengit saavat odottaa pitempään omaa taksilupaansa. Systeemihän on ollut sellainen, että kun on ajanut tietyn ajan, on saanut sitten luvan. Se on hyvin vaikea tie. Nyt kun erikoisluvan omaavat tulevat ns. vapaille markkinoille, ns. renkien asema huononee. Tästä ed. Bremerin mielestäni oikeutetussa kritiikissä on kysymys.

Ed. B r e m e r (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Lindénille sanoisin, että kun tässä seisoo taksirenki n:o 2244, oikein kokardihattu ja kaikki, niin jonkin verran tiedän tästä hommasta. Näin ihmeellistä se on, että kun on isäntä ja lupa ja renki ajamassa toista osaa siitä ajovuorolistasta, isäntä ajaa mieluummin päivällä ja pelaa biljardia illalla ja panee rengin ajamaan yöllä. Ne yövuorot ovat sellaisia, että niistä voi kirjoittaa romaanin. Niistä on laulettukin jonkin verran. Turha tässä on toistaa, mutta tässä oli vastaus ed. Aittoniemelle myös, kun hän ei ymmärtänyt, mitä eroa on olla renkinä ja olla isäntänä. Sen eronhan todistaa sekin, että ed. Aittoniemellekin soitetaan, kun halutaan pois siitä epäinhimillisestä orjatyöstä, jota joutuu yöllä tekemään kaikenlaisten hunsvottien kuljetettavien kanssa.

Ed. Saapungille: Eihän vaihtoehto ole se, että kahdella vuodella siirretään erityislupia. Vaihtoehto on se, että ensin siivotaan erityisluvat ja heitetään pois pöytälaatikkoluvat. Sen jälkeen katsotaan, mitä jää jäljelle, ja niitä tiputetaan esimerkiksi 20 tai 25 erityisluvan vauhdilla, niin että kuitenkin rengit koko ajan voivat saada myös taksilupia itselleen. Ei niin mustavalkoisesti pidä ajatella, että on joko kaksi vuotta tai ei mitään, vaan voihan erityislupia säädellä ja rinnakkain kuljettaa ja poistaa erityislupia sillä tavalla.

Ed. M ö l s ä : Arvoisa puhemies! Nyt puheena oleva esitys n:o 218 edustaa pykälämuutoksiltaan aika suppeaa osaa tästä laista. Kolmea pykälää hallitus esittää muutettavaksi. Pykälistä 9 ja 20 olimme yksimielisesti sitä mieltä, että muutokset ovat perusteltuja.

Sen sijaan 11 §, josta täälläkin jo on puhuttu, koskee nimenomaan sairasautotaksan määrittelemistä silloin, kun se ei ole sairasajossa. Itsekin suhtauduin varauksellisesti siihen, että tämä pykälä poistettaisiin laista. Kuitenkin asiantuntijakuulemisen ja keskustelujen jälkeen tulin sille kannalle, että tämä pykälä on laissa syytä säilyttää lähinnä sen takia, kuten valiokunta on todennut mietinnössäänkin, että sen poistaminen saattaisi vaikeuttaa varsinkin pitkillä matkoilla ja etäisyyksillä ollen ns. paluukuljetuksia.

Voidaan tietysti kysyä, meneekö sairasauton käyttö väärille urille tämän päätöksen myötä, mutta liikennevaliokunnan asiaan lisäämä ponsi minusta selventää asiaa varsin hyvin. Ponnessa todetaan aika selkeästi, että "sairasautolla voidaan suorittaa hoitoyksiköstä potilaspaluukuljetus sairaankuljetusluvan asemapaikkakunnan alueelle". Tämän selkeämmin minusta asiaa ei voi ilmaista. Tältä osin olen kyllä valmis hyväksymään sen, että 11 § lakiin jää.

Toinen asia, joka keskusteluun on tullut hallituksen esityksen ulkopuolelta — sitä ei edes siellä ole — perustuu nimenomaan nyt voimassa olevaan henkilöliikennelakiin, joka on annettu vuonna 1994. Siellä on mainittu siirtymäsäännös, joka koskee rajoitettuja taksilupia. Siirtymäsäännös on siis tarkoitus purkaa ensi vuoden alusta pois.

Kun asiaa on kuullostellut, on tullut siihen tulokseen, että kyseessä on ehkä turhan paljon paisuteltu asia. Asiantuntijakuulemisessa minusta kävi hyvin selville, että ongelma on hyvin pääkaupunkikeskeinen, ehkä voidaan vielä todeta, että Helsinki-keskeinen asia. Jos rajoitteet poistuvat, niin kuten valiokunnan puheenjohtaja totesi, sellainenkin maininta oli, että todennäköisesti 10—15 luvanhaltijaa voi tulla yleisen taksiluvan piiriin lisää. Totta kai on selvää, että nykyiset taksiluvan haltijat kokevat tämän ongelmana, mutta tämä olisi jouduttu purkamaan joka tapauksessa. Olisiko vuosi tai kaksi ollut parempi olla lisää siirtymäaikaa, on eri asia, mutta joka tapauksessa minusta vuoden 94 laissa annettu siirtymäsäännös on perusteltu ja sen mukaan tässä on meneteltävä. Tältä osin olen valmis kannattamaan tätä liikennevaliokunnan mietintöä.

Ed. L i n d é n : Arvoisa puhemies! Tässä on edellä kuulluissa puheenvuoroissa jo tullut selväksi lain sisältö, joten ei siihen enempää. Kuten jo totesin, minusta on järkevää siirtyä yhteen lupamenettelyyn, ja asiantuntijakuuleminenkin jo osoitti, että ne mahdolliset ongelmat ja uhkakuvat, joita täälläkin on piirretty, ovat pääkaupunkiseudun ongelmia. Kaiken kaikkiaan näitä rajoitettua taksilupia on 203, joista 88 Uudenmaan läänissä ja niistäkin suurin osa Helsingissä. Tämä on hyvin pääkaupunkikeskeinen kysymys.

Tyytyväinen olen, että valiokunta lisäsi 4 §:ään maininnan seutulippujen tulevaisuudesta. Suuressa viisaudessaan Kilpailuvirasto on todennut seutuliput kartelleiksi, ja niiden tulevaisuus olisi ollut kyseenalainen, jos lisäystä ei lakiin olisi tehty. Seutulippujärjestelmä on ollut varmasti viime vuosina se tärkein toimenpide, jolla joukkoliikenteen käyttäjiä on saatu lisää.

Keskustelua valiokunnassa herätti kovasti 11 §:n 2 momentin poistaminen tai säilyttäminen. Tärkeintä minun mielestäni on se päämäärä, että sairasautojen paluukuljetukset edelleenkin mahdollistuvat. Ennen kaikkea on järkevää liikenne- ja ympäristöpoliittisesti, että kun sairasauto pitkän matkan takaa tulee sairaalaan potilaan kanssa ja on palaamassa paikkakunnalle ja sairaalasta on lähdössä kyseiselle paikkakunnalle potilas, hän voi sairasautokuljetusta käyttää, ilman että pitää erikseen siihen toinen taksi kutsua.

Arvoisa puhemies! Järkevää varmasti on seurata tämän lain vaikutuksia. Jos niitä uhkakuvia tulee, joita nyt sairaskuljetuksen osalta oli, on varmasti syytä valiokunnan myöhemmin asiaan palata.

Ed. B r e m e r (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Lindén kyllä hyvin sinisilmäisesti suhtautuu asioihin. Nimittäin hän sanoi, että erityislupia on 203. Sinä aikana, kun liikennevaliokunta käsitteli asiaa, myönnettiin taas kaksi erityislupaa lisää eli niitä on 205. Niitä myönnetään kaiken aikaa. Olisi kuvitellut, että liikennevaliokunnan yhtenä tärkeänä tehtävänä olisi ollut panna stoppi tälle erityislupien myöntämiselle ohi normaalin lupakäytännön.

Myös edustajat Mölsä ja Aittoniemi ihmettelivät, millä tavalla tämä vaikuttaa maaseudun ja haja-asutuksen taksipalvelujen huonontumiseen. Se nyt on ihan selvä, että kun ambulanssit tulevat kilpailemaan taksien kanssa, samalla kun erityislupia tulee joukkoon, kilpailu lisääntyy. Se merkitsee hintakilpailun lisääntymistä. Katsokaa nyt, miten Ruotsissa on käynyt! Kun hintakilpailu lisääntyy, ei kannata enää olla taksiluvan varassa elinkeinoa harjoittavana, vaan taksien lukumäärä vähenee ja lopulta ne häipyvät maaseudulta, mutta tehän siellä asutte, en minä. Tervetuloa parin vuoden kuluttua takaisin keskustelemaan!

Ed. L i n d é n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Asiantuntijakuulemisessa liikenneministeriöstä Harri Cavén kyllä vakuutti, että erikoislupia ei enää myönnetä. Ed. Bremer kertoi, että joitakin lupia olisi viime päivinä myönnetty. En tiedä prosessin pituutta ja kestoa, joten voi olla, että nämä luvat on käsitelty ennen kuin valiokunta on kuullut asiantuntijat ja mietintönsä saanut valmiiksi. Luotan siihen, että ennen lain astumista voimaan ei enää erikoislupia myönnetä.

Uskon, että yhtenäisellä taksilupajärjestelmällä päästään kumminkin pitkällä tähtäimellä parempaan lopputulokseen kuin sillä, että meillä on kaksi erilaista lupajärjestelmää.

Ed. M ä h ö n e n : Arvoisa puhemies! Huomaa täällä eduskuntakeskustelussakin, että liikumme hyvin tunneherkällä alueella. Tämä kävi ilmi kyllä hyvin myös valiokuntakäsittelyn aikana. Todella erilaisia mielipiteitä sekä valiokunnan jäsenten että asiantuntijoitten toimesta esitettiin. Asia ei ole tietenkään miltään kannalta katsottuna ihan yksioikoinen, vaan pitää hyvin moniarvoisen asiavyyhdin sisällään.

Mielestäni valiokunta poisti aika hyvin ponnessaan pelkoa, joka tavan takaa tuli esille, eli sen, että jos kaikki erikoisluvatkin antavat oikeuden tulla tolpille, tapahtuuko ilman lisäsäännöksiä ja missä määrin kermankuorimista muun muassa näillä erikoisautoilla. Kun valiokunta otti kantaa tähän, sehän edellyttää, niin kuin täällä jonkun puheenvuorossa tuli esille, että "kaikkien taksiluvanhaltijoiden kuljetusluvat ja ajovuorolistojen mukaiset kuljetusvelvollisuudet ovat keskenään saman laajuiset". Tämä pitänee sen sisällään, että muun muassa ajovuorolistojen täytyy olla täytettyinä mahdollisesti näiden tähän saakka erikoisluvan haltijoiden nimillä myös.

Toinen kysymys, johon ed. Lindén muistaakseni viittasi, oli sairaankuljetus, josta on paljon puhuttu. Täällä on maininta ja tarkennus siitä, että poiskuljetus tarkoittaa sairaskuljetuslupaa asemapaikkakunnan alueelle. Minusta tämä on äärettömän hyvä.

Yhtäältä kyllä ymmärrän ed. Bremerin pelkoa asiassa, mutta rohkenen väittää, että tämä on lähinnä pääkaupunkiseudun ja suurimpien kaupunkien ongelma. Tuskin tällä maaseudulla kovinkaan suuria vaikutuksia on. Rohkenen myös väittää, että kunhan tässä nyt pari vuotta mennään eteenpäin, tämä asia on unohtunut ja asia on täysin oikeassa järjestyksessä.

Ed. P e h k o n e n : Arvoisa puhemies! Tässä liikennöintiasiassa on erilaiset näkökohdat Helsingissä ja muualla Suomessa. Itselläni on taksikortti voimassa edelleenkin, joten tunnen kyllä alan.

Lakiesitys on minusta hyvän suuntainen, mutta yksi asia minulle jäi vielä epäselväksi. En voinut nimittäin osallistua loppuviilaukseen, kun olin maanpuolustuskurssilla. Nimittäin kun invataksit ja vastaavat muuttuvat normaaleiksi takseiksi, kuka huolehtii näistä erikoiskyydeistä sen jälkeen? Säilyykö autojen varustus samana kuin aikoinaan, kun ne on käyttöön otettu? Tämä tuntuu olevan aivan yleinen huolenaihe taksimiehillä. Se olisi mahdollisesti asetuksella hoidettavissa, en tunne asiaa niin tarkkaan. Pitäisi olla selkeästi niin, että nämä olisivat ensisijaisesti lähtemässä tämmöiseen kyytiin, koska heillä on varustus.

Toisekseen kyllä, ainakin mitä taksiporukoilta on minulle tullut viestejä aivan kirjallisesti, he näkevät pelkästään hyvänä, että ruuhka-aikoina he ovat säännönmukaisesti tolpalla ja noudattavat ihan muita sääntöjä.

Taksan yksinkertaistaminen ja samoin ambulanssin paluukyyti ovat minusta kyllä kohdallaan.

Ed. T e n n i l ä : Rouva puhemies! Minä olen tässä asiassa lähtenyt siitä, että liikenneministeriön esitys on erittäin hyvä, enkä ole kannattanut valiokunnan tekemää muutosesitystä. Minusta pitää säilyttää selkeä järjestys siinä, että taksi on taksi ja ambulanssi on ambulanssi. Silloin kun ruvetaan ristisiitosta yrittämään, niin jostakin kohtaa se sitten klikkaa, niin kuin nyt on jo tapahtunut. Eihän liikenneministeriö muuten tätä 11 §:n 2 momentin poistoa olisi ehdottanut. Minusta selkeys pitää olla. Muutoin ollaan semmoisessa sekamelskassa, josta ei kukaan lopulta ota selvää. Ambulanssiyrittäjät pärjäävät ihan hyvin. Se, mikä heille nyt saattaa siirtyä, on takseilta pois, ja se on valitettavaa.

Ed. B r e m e r : Arvoisa puhemies! Ed. Pehkonen oli sitä mieltä, että asiat ovat ihan kohdallaan, että kun on ruuhka-aika, niin kaikki erityisluvatkin ovat tolpalla. Tämä on minun mielestäni kuitenkin vähän tietämättömyyttä, koska onhan mukava olla keltainen lentokenttätaksi ja mennä kuorimaan kermaa, kun on ruuhka-aika, mennä tolpalle ja siinä välillä sitten hoitaa niitä lentokenttäajoja. Kyllä siinä tulee tulo kermatortun kera.

Edelleen kyllä uskallan ihmetellä sitä, että maaseudun väki täällä puolustaa sitä, että ambulansseja ja erityislupia lisätään. Pääkaupunkiseudullahan ajetaan sentään taksamittarin mukaan. Maaseudullahan tehdään kauppaa ja huutokauppaa taksimatkasta ja harvemmin pannaan taksamittaria päälle ollenkaan, vaan se suoritetaan sopimusajona sopimushinnalla. Siellähän on pelko siitä, että hinnat lopulta menevät niin alas, että siellä ei taksielinkeinolla enää elä, vaan taksielinkeino poistuu. Mutta ymmärrän, että ed. Aittoniemi ei aja taksilla kovin paljon, vaan nauttii eduskunnan etuisuuksista. Hän ei tunne asiaa.

Ed. R. O j a l a : Arvoisa puhemies! Viimeksi minulle on tehty ed. Bremerin mainitsema tarjous Olympiaterminaalissa. Kun tultiin laivasta ja piti mennä rautatieasemalle, niin kuljettaja ehdotti, että eikö mennä saman tien sinne Nokialle asti ja tarjosi kohtuullista hintaa, joten ei tämä nyt pelkästään maaseudun ilmiö ole.

Täällä on puhuttu lupakäytännöstä ja sen vaikutuksista taksinkuljettajiin, nk. renkeihin. Tämä paperi ei varmaan siihen vaikuta läheskään niin paljon kuin Taksiliitto ja ne, jotka nykyään omistavat lupia, koska he aina vastustavat ainakin maaseudulla uusien lupien myöntämistä. Sillä tavalla ainakin Kehä III:n yläpuolella joutuvat rengit odottamaan lupaansa sen takia, että nähdään, ettei ole edellytyksiä sen saamiseen.

Kyllä minä luulen, että potilaspaluukuljetukset kansantaloudenkin kannalta ovat edullisia. Jos Lapissakin vaikka Rovaniemen sairaalasta on lähdössä kotiin Ivaloon ja sattuu tulemaan Ivalosta sairasauto siihen sopivasti paikalle, niin on kaikkien edun mukaista, että se sairasauto voi viedä potilaan takaisin kotiin eikä tarvitse tilata Ivalosta taksia hakemaan. Tämä riippuu siitä, minkälaisessa kunnossa potilas on ja minkälaiset ovat olosuhteet, mutta kyllä tämmöinen mahdollisuus minusta on kohtuullista, jos meillä on kalusto, millä sairasta kuljetetaan. Sairaalasta lähtevä potilas voi olla myös edelleen sairas.

Ed. M ö l s ä : Arvoisa puhemies! Kaikki kunnia ed. Tennilän mielipiteelle, jonka hän äsken totesi, mutta kun hän sanoi, että tällainen sekamelska jatkuu ja tulee säilymään, niin siitä en kyllä voi olla yhtä mieltä. Tilannehan pykälämuotoisesti säilyy ennallaan, kuten tähänkin saakka on ollut. Tietysti ed. Tennilä voi tarkoittaa sitä, että sekamelska on tänä päivänäkin olemassa. Mutta valiokuntahan nimenomaan paransi tilannetta tältä osin ponnella, joka toteaa, mitä paluukuljetukset voivat sisältää, ja toisaalta vielä lausumalla siitä, että sairasautojen suorittamat paluukuljetukset eivät saa vaarantaa varsinaisen sairaankuljetustehtävän hoitamista. Tämä kaikki on parannusta nykytilanteeseen, siihen muka sekamelskaan, johon ed. Tennilä äsken viittasi.

Ed. B r e m e r : Arvoisa puhemies! Täällä ed. R. Ojala toi esille ajatuksen, että rengit odottavat maaseudulla lupia, koska lupakiintiötä ei haluta nostaa. Tämä on yksi avainkysymys, joka Suomessa on ilmeisen hyvin hoidettu. Nimittäin jos kiintiöitä nimenomaan nostetaan ja lupia tulee viljalti lisää, se merkitsee samaa kehitystä kuin Ruotsissa, jossa taksimarkkinat villiintyivät kokonaan, kun lupakiintiöistä luovuttiin. Koko taksamittarihomma meni huutokaupaksi ja sinne tuli sitten sellaista väkeä ja sellaista ajoa, jota revohkaa nyt vieläkin yritetään Ruotsissa selvittää kuiville.

Kun ed. Ojala filosofoi ambulanssitaksien olemassaolosta, niin onkohan hänen tiedossaan, että ambulanssien taksa lasketaan aina edestakaisin. Siis asiakas maksaa aina edestakaisesta matkasta siitä huolimatta, että hän itse on ambulanssissa vain yhdensuuntaisen maksan, kun taas taksi panee sen taksamittarin periaatteessa päälle vain ajon ajaksi. Hän tulee asiakkaan luo ilman taksamittaria ja lähtee paluumatkalle myös ilman taksamittaria.

Ed. T e n n i l ä : Rouva puhemies! Minä pelkään tässä ensinnäkin sitä, että kun lähdetään ikään kuin korostamaan sitä, että paluukyytiä ei saa muutoin tehdä kuin ambulanssissa, sinne lähtöpäähän eli sairaalaan tulee odotusaikoja. Siellä ruvetaan sitten asiaa järjestelemään niin, että tulee turhia odotuksia tai pidennettyä sairaalassaoloa, vaikkapa vain päivän tai sitä vähemmänkin jossakin tapauksessa. Joka tapauksessa kuitenkin tulee turhaa odottelua, kun ikään kuin yhdistellään näitä menopaluita, ja se tietää sitten kustannuksia jossakin muualla lisää.

Mitä tulee yleensä tällaiseen lainsäädäntöön, että liikenneministeriö kokemusten jälkeen ehdottaa jotakin pykälää poistettavaksi selkeyden saavuttamiseksi ja liikennevaliokunta sitten panee pykälän takaisin käsittelyssään, mutta kirjoittaa perustelut, jotka ovat pykälän kanssa ristiriidassa, niin tuloshan on se, että liikenneministeriö hoitelee asiat niin kuin parhaaksi näkee.

Ed. S a a p u n k i : Arvoisa puhemies! Ambulansseista olisin muutaman sanan halunnut vielä sanoa. Tässähän on vain nykykäytännön jatkamisesta kysymys. En minä ole kuullut maaseudulta enkä muualtakaan mekastusta siitä, mikä nykykäytäntö on. Ei tässä mitään suurta muutosta olla tekemässä.

Vaikuttaako se maaseudun työolosuhteisiin, jos ambulanssi otetaan sieltä maaseudulta? Minun mielestäni ei, koska jos sivukylältä lähdetään ambulanssilla, sieltä mennään lähimpään sairaalaan. Nämä pitkät matkat, jotka me haluamme turvata, ettei tule molempiin suuntiin maksuja, tapahtuvat sairaalasta sairaalaan, ei koskaan kotoa sairaalaan. Aniharvoin potilaat viedään suoraan aluesairaalaan, esimerkiksi Kuusamosta Ouluun. Tässä suhteessa ei tapahdu mitään muutosta.

Invataksithan on jo edellisessä laissa pantu yleisen luvan piiriin. Tässä laissa ei ollut niistä kysymys.

Ruotsin malli estettiin jo vuonna 1994 tulleessa laissa, kun luvanvaraiseksi jätettiin kaikki muut paitsi joukkoliikennelupa. En usko, että näillä näkymin Suomi koskaan meneekään Ruotsin malliin. Joukkoliikennelupa oli sitä varten taksin ja linja-auton väliin rakennettu, että me täytämme EU:n vaatimukset, että on vapaatakin lupamenettelyä. Siinä on tosin tiukat säännökset, miten sen joukkoliikenneluvan saa.

Minusta tämä asia on kokonaisuudessaan hallinnassa, kun tämän annetaan mennä näin lävitse.

Ed. B r e m e r : Puhemies! Kyllä edelleen sanoisin, että pikkuisen sinisilmäinen on ed. Saapunkikin tässä asiassa. Nimittäin vuonna 1991 pyrittiin henkilöliikennelailla kieltämään taksiluvan muuttaminen osakeyhtiöksi. Taksilupahan myönnetään henkilökohtaisten ansioiden perusteella. Kokemuksen perusteella oli väärin muuttaa niitä osakeyhtiöiksi ja myydä kuin yleistä kauppatavaraa, jolloin lupa tuli kenelle tahansa. Tämä yritettiin estää vuonna 1991. Siitä huolimatta laissa on sellaisia reikiä tai sitten liikenneministeriö hoitaa asiaa niin huonosti, että yhä edelleen tähän saakka on tehty osakeyhtiöitä henkilökohtaisista luvista.

Ihan vastaavalla tavalla, vaikka liikenneministeriöstä sanotaan, että erityislupia ei enää myönnetä, niitä vielä viime kuussa myönnettiin. On oletettavissa, että niitä aina vain yhä edelleen erityisperusteluilla, esimerkiksi yhteysliikenne lentokentälle ja takaisin, tullaan myöntämään eri paikkakunnille lentokenttätaksilupia, jotka sitten siirtyvät sukkelasti tolpalle.

Ed. S a a p u n k i : Arvoisa puhemies! Yhtiömuotoisen taksijärjestelmän linjasi edellisen eduskunnan liikennevaliokunta sillä tavalla, että niitä ei päästä myymään ja niillä ei päästä keinottelemaan, ja teki lainsäädännön melko tiukaksi. Toki tuollaisia tapauksia on kuin ed. Bremer sanoi, mutta niillä ei päästä keinottelemaan, että osakeyhtiö myydään ja nostatetaan luvilla hintaa, sen on valiokunta linjannut jo edellisellä vaalikaudella. Minusta tämä on ainakin oikein, että luvat eivät seuraa myyntiä.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

Poisto päiväjärjestyksestä

T o i n e n v a r a p u h e m i e s : Päiväjärjestyksestä poistetaan 3) asia.

---

4) Hallituksen esitys pienten lasten hoidon tukemista koskevan lainsäädännön uudistamiseksi

Toinen käsittely
Hallituksen esitys 208/1996 vp
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö 35/1996 vp
Lakialoite 20/1995 vp, 65/1996 vp
Toivomusaloite 221, 235/1995 vp

T o i n e n v a r a p u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 35. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotusten yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelu:

Ed. T e n n i l ä : Rouva puhemies! Lasten päivähoito kuuluu niihin peruspalveluihin, joiden tulee olla kaikkien perheiden käytössä kohtuuhintaan. Kohtuuhintahan on ehto sille, että palvelua voidaan käyttää, ja tämä koskee kaikkia tulonsaajaryhmiä. Minusta meille onkin saatu ajan myötä rakennettua varsin hyvä päivähoitojärjestelmä, jossa runkona on kunnallinen päivä-

hoito, jossa on erittäin ammattitaitoinen työntekijäkunta.

Tässä oli suuri uhka olemassa, että päivähoitojärjestelmää pahemman kerran tärvätään. Tämä uhka lähti ns. tuloloukkutyöryhmästä, jonka esityksen pohjalta hallitus oman ehdotuksensa eduskunnalle antoi. Hallituksen esityksessä oli erittäin vakavana ongelmana se, että pienituloisimpien perheiden päivähoitomaksut olisivat merkittävästi kohonneet nollamaksuluokan poistamisen vuoksi. Esitys olisi aiheuttanut sen, että köyhimmät perheet olisivat kärsineet ison menetyksen. Monien osalta tilanne olisi ajautunut siihen, ettei olisi ollut enää mielekästä edes toisen perheenjäsenen käydä työssä, koska maksu olisi melkein vienyt esimerkiksi osapäivätyön antaman tulon.

Onneksi esitystä on eduskunnassa valiokunnan käsittelyssä merkittävästi korjattu. Tärkeimpänä pidän sitä, että nollamaksuluokka on palautettu järjestelmään, eli pienituloisimmat eivät joudu päivähoidosta maksamaan. Tämä on todella merkittävä korjaus. Tätä korjausta vieläpä parantaa se, että nollamaksuluokan ylärajaa on nostettu. Sehän on noin 6 000 markan tasossa nyt tässä esityksessä yksilapsisen perheen osalta. Pidän tätä korjausta todella merkittävänä.

Valiokunnan esitykseen jää vielä puutteellisuuksia. Siellä on häviäjiä useampilapsisten perheiden osalta, ja kotihoidon tuki, vaikka sitä on korjattu, ei silti kuitenkaan yllä aivan nykytasolle.

Kaiken kaikkiaan kuitenkin eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunnan toiminta on nyt sellaista, jonkalaista pitäisi harjoittaa paljon enemmän. Hallitus esittää ja eduskunta päättää. Näinhän sen pitää olla. Jos hallitus antaa todella huonon ehdotuksen, se pitää eduskunnassa korjata, ja tähän käytäntöön pitää minusta yleensäkin päästä. Muutoinhan kansanedustajat ovat turhan panttina ja heidät leimataan pelkiksi napin painajiksi, mikä tietysti aiheuttaa yleistä eduskunnan arvostuksen heikkenemistä.

Samanlaista jämäkkyyttä tarvitaan eräiden muidenkin hallituksen esitysten osalta. Esimerkiksi työttömyysturvaanhan tehtiin sellainen huononnus, että työttömän pääsy eläkeputkeen vaikeutuu, ja kaiken huippu on se, että siihen ei pääse lainkaan kaksi ikäluokkaa eli 1942 ja 1943 syntyneet. Minusta on pelkkää kiusantekoa, jos tätä epäkohtaa ei korjata, ja se on kiusantekoa nimenomaan kokoomuksen taholta, joka korjaamista kuulemma jarruttaa. Minusta tässä ei muu eduskunta saa yhdelle ryhmälle antaa vetooikeutta. Ei ole mitään perustetta sille, että kaksi ikäluokkaa putoaa pois ns. eläkeputkesta työttömyyden kohdatessa, vuosina 42 ja 43 syntyneet. Tässä pitää ottaa selkeä asenne ja panna kokoomus järjestykseen.

Todella suuren luokan kysymys on myös tuloloukkutyöryhmän toinen ehdotus, joka koskee toimeentulotuen leikkausta. Minusta tässäkin on lähdettävä siitä, että eduskunnan tahto selvästi viestitetään hallitukselle, ja tahdon tulee minusta olla se, että toimeentulotukea ei saa huonontaa. Se on se vihoviimeinen turva, jonka jälkeen ei enää muita järjestelmiä ole köyhimpiä ihmisiä auttamaan. Kaikkia muita leikkauksiahan on tavalla tai toisella, ainakin rivien välissä, puolustettu sillä, että onhan meillä toimeentulotuki kuitenkin olemassa.

Minä olen alun alkaen epäillyt sitä, että ensin leikataan muut edut ja sitten lopuksi toimeentulotukea, koska perusteluksi tulee se, että siellä on jo niin paljon porukkaa ja kustannukset ovat niin isot, että edes tällä tasolla ei toimeentulotukea, joka ei ole kova Suomessa, voida säilyttää. Jos toimeentulotukea sallitaan huonontaa, se on sama kuin ottaa kaikkein köyhimmiltä ihmisiltä, leikataan nimenomaan perimmäistä turvaa. Nyt ollaan perusturvan kanssa tekemisissä, ja odotan eduskunnalta, että se antaa selvän viestin ministereille, että tähän ette kyllä kajoa. Jos toimeentulotukea leikataan, ei ole vaihtoehtona muu kuin kerjääminen, ja siihen Suomea ei saa viedä.

Ed. H u u h t a n e n : Arvoisa puhemies! Suomessahan on lasten hoidon tukemista tehty kunnallisen päivähoitojärjestelmän tukemisen muodossa, lasten kotihoidon tuen muodossa ja viimeaikaisena kokeiluna palvelusetelikokeilut.

Hallitus lähti korjaamaan järjestelmää, aivan niin kuin ed. Tennilä totesi, kannustinloukkutyöryhmän työn pohjalta ja oli menossa todella vaaralliseen suuntaan. Eduskunnassa saimme tosin kuulla, että hallituksen piirissä oli ollut jo erimielisyyttä, voitaisiinko tällainen lakiesitys tehdä. Lakia viime vaiheessa kai valmistelemassa ollut ja valtioneuvostossa sen esitellyt ministeri Huttu-Juntunen totesi, että se esitys, joka eduskuntaan tuli, oli kyhäelmä, jota hän piti varsin kelvottomana. Sellaiseksihan se tietysti osoittautui myös valiokunnan käsittelyn aikana. Voi sanoa, että valiokunta on kyennyt saamaan esitykseen välttämättömiä uudistuksia, mutta keskustan mielestä se ei vieläkään päässyt aivan sinne, mihin olisi hyvällä tahdolla voitu mennä.

Suurin ongelma edelleenkin mietinnön sisällössä on se, että maahan on valittu yhteiskunnalle kallis hoitomuoto käytännössä ainoana vaihtoehtona. Kotona tapahtuvan hoidon tukeminen on niin matalalla tasolla, että perheet eivät sitä helposti valitse ensisijaiseksi omaksi hoitomuodokseen. Keskusta lähtee siitä, että kotihoidon tuki on palautettava perusosaltaan 1 900 markan tasolle, jossa se oli vielä vuonna 95. Tämän vuoden alusta kotihoidon tukea on leikattu rajusti, yli 400 markkaa kuukaudessa, ja se on aiheuttanut huomattavan virran lapsia päiväkoteihin ja vanhempia työttömyyskortistoon. Tämä on kallis ratkaisu sekä valtiolle että kunnille ja epäkäytännöllinen ratkaisu perheille.

Keskusta on lähtenyt aina siitä pääperiaatteestaan, että palveluja voidaan järjestää monella tavalla. Myöskin lasten hoidon järjestelyt voidaan tehdä tällä periaatteella. Olemme vakuuttuneita siitä, että kunnallinen päivähoito on useille perheille ja jopa lapsillekin hyvä vaihtoehto, mutta olemme myös sitä mieltä, että varsin monet perheet haluaisivat lasten hoidon, varsinkin sen alkuvaiheen, järjestää kotona.

Luin eräästä päivälehdestä hälyttävän uutisen siitä, mitä päiväkodit voivat kaikkein pahimmillaan olla, jos ne päästetään esimerkiksi rahan puutteessa pisteeseen, jossa puhutaan jo päiväkodin melun niin korkeasta tasosta, että kuulosuojaimet olisivat tarpeen. Tämä esimerkki oli Tanskasta, jossa päiväkotien ryhmäkoot ovat niin suuret ja jossa ilmeisesti taloudellisista syistä on menty näihin ratkaisuihin, jotka antavat ymmärtää, että nyt ei olla ollenkaan oikealla tiellä.

Tässä yhteydessä on syytä miettiä, mitä lähes puolta halvemmalla hoitomuodolla voisimme tarjota suomalaiselle lapselle. Tätä miettivät varmasti vanhemmat, jotka varsin laajasti käyttävät lasten kotihoidon tukea nykyisellääkin, vaikka taso on laskenut, lasten hoidon muotona.

Arvoisa puhemies! Mielestäni tämä asia ei ole ainoa, joka jää tämän lainsäädännön heikoksi puoleksi. Mielestäni Kelan mukaan vieminen maksuperusteiden määrittelyssä on asia, jota ei ole kuitenkaan käsitelty riittävän laajasti. Tuon valtuutettujen puheenjohtajana tämän puolen asiasta myös toisessa käsittelyssä nyt esille.

Järjestelmä, joka tarvitaan uutena Kelassa, tulee ylimenovaiheessa maksamaan varsin paljon, jopa ymmärtääkseni kymmeniä miljoonia markkoja, ja myös vuosittaiset käyttömenot tulevat pysymään korkeina. Tässä mielessä olisi paljon viisaampaa pysyä siinä järjestelyssä, että kunnat voisivat suoraan määrittää maksun suuruuden ja periä ne ihan byrokratian ongelmia ehkäistäksemme.

Sen sijaan todella myönteisenä näen, aivan niin kuin keskusta lähti rinnakkaislakialoitteessaan, nollamaksuluokan säilyttämisen, joka on näissä talouden oloissa aivan välttämätöntä köyhimpien perheitten kohdalla. Se, että nollamaksuluokka voitiin säilyttää, on todella hyvä asia. Siinä mielessä sekä opposition voimakas esiintyminen että hallituspuolueitten sosiaalisessa siivessä tapahtunut mielipiteiden esittäminen tätä hallituksen alkuperäistä esitystä kohtaan ovat nyt tuottaneet tulosta, josta voimme olla ylpeitä ja todeta myös tässä yhteydessä, että eduskunta on käyttänyt sille kuuluvaa valtaa.

Keskusta ei voi tällaisenaan hyväksyä mietinnön kokonaisuutta sellaisenaan. Me olemme edelleenkin sitä mieltä, että nimelläni oleva lakialoite yhdessä talousarvioaloitteen kanssa olisi suomalaisille perheille vieläkin parempi malli.

Se, että kotona tapahtuvaa hoitoa tuettaisiin vuoden 95 tasolla, johtaisi säästöihin, jotka voitaisiin käyttää lasten hoidon järjestelmien kehittämiseen. Ennen kaikkea tunnen edelleenkin suurta mielenkiintoa, mitä tapahtuu palvelusetelikokeilupuolella ja mitä sieltä on tarjottavaksi jatkossa lasten hoidon tukemiseen.

Arvoisa puhemies! Uskon, että yksityiskohtaisessa käsittelyssä meidän nykyiset sosiaali- ja terveysvaliokunnan jäsenemme esittävät muutoksia tarvittavalla tavalla.

Ed. R a s k (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ed. Huuhtanen näki mielenkiintoisen uhan siinä, että jouduttaisiin päiväkotien lapsiryhmiä kovasti suurentamaan ja että melu lisääntyisi. Minulla itselläni on neljä lasta, ja kaikki he ovat olleet päiväkodissa. Sellaisen huomion olemme tehneet, että silloin, kun lapsi meni päiväkotiin, aikaisemmin rauhallisesti ja pitkiä aikoja hiljaakin ollut lapsi piirtäessään ja muuta puuhatessaan alkoi pitää ääntä, jonkinlaista hiljaista mutta jatkuvaa ääntä koko ajan sen jälkeen, kun päiväkotitouhu oli alkanut. Me tulimme siihen tulokseen mieheni kanssa, että ilmeisesti päiväkodeissa lapsen pitää ottaa oma tilansa, jos ei muuten, niin pitämällä ääntä. Tämä oli jo ennen tätä päivähoitokeskustelua, joka meillä tällä hetkellä on. Minusta kysymys päiväkotien meluasiassa on aivan yleismaailmallisesta asiasta ja tilan ottamisesta.

Ed. H u u h t a n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Käytin tätä esimerkkinä siitä,

mihin kunnallinen päiväkotihoito voi johtaa. Käytin Tanskan esimerkkiä mallina.

Ed. Rask, totuus on kuitenkin se, että jatkuva melu ympäristössä on ihmiselle, niin lapselle kuin vanhemmallekin ihmiselle, hyvin stressaavaa. Tiedän, että päiväkodissa on paljon muitakin stressaavia tekijöitä, mutta siitä huolimatta en ole päiväkotihoidon vastustaja vaan totean, että nämä ovat asioita, jotka liittyvät, voisiko sanoa, kielteisinä puolina päivähoitoon, vaikka siellä on paljon hyvääkin. Sen sijaan vanhemmat toki voivat arvioida ja heillä pitää olla oikeus siihen, haluavatko he lapsensa tällaiseen ympäristöön vai haluavatko he jotakin muuta. Tämä valinnanvapaus nyt puuttuu eikä korjaantunut myöskään valiokunnan käsittelyn yhteydessä riittävästi.

Ed. Viljamaa: Arvoisa rouva puhemies! Kun kuuntelin äsken keskustelua autoista ja tuoreessa muistissani on vielä kalakeskustelu, tuntui siltä, että tässä salissa aina autot ja kalat lapset voittavat. Mutta onneksi nyt lapsistakin jaksamme vielä keskustella toisessa käsittelyvaiheessa. Itse koen vähän huonoa omaatuntoa, kun en ensimmäisessä käsittelyssä sosiaali- ja terveysvaliokunnan jäsenenä päässyt käyttämään puheenvuoroa, kun liikennejärjestelyt vaativat lähtemään, lippua ei enää myöhempiin koneisiin saanut. (Eduskunnasta: Onhan lauantaikin!) — On lauantaikin, mutta se on aika ohjelmoitu päivä monta kertaa kansanedustajan elämässä maakunnassa.

Kuunnellessani ed. Huuhtasen puheenvuoroa pikkuisen tuntui, että vanha keskustalainen henki sieltä takaa henki — päiväkoti peikko ja kotihoidon tuki meidän kultajyvämme — mutta ehkäpä me olemme lähestyneet, uskoisin, valiokuntatyöskentelyn aikana ja myös vuosien kuluessa sitä, että lapselle tulee voida valita hoitomuoto aina hänen ja perheen tilanteen mukaan. Siinä mielessä tämä järjestely edistää, tuo perheille valintamahdollisuuksia vielä enemmän kuin tähän saakka on ollut, sitä ei voi kieltää. Siksipä kotihoidon tuen tasoa nostimmekin myös vasemmiston voimin, jotta se säilyy riittävänä ja hyvänä vaihtoehtona.

Arvoisa puhemies! Tavoitteet, jotka hallitus asetti tälle pienten lasten hoidon uudistamiselle, ovat tärkeitä ja kannatettavia, mutta kun sitten saimme esiin hallituksen esityksen, toki oli rehellisyyden nimissä sanottava ja erityisesti sosiaali- ja terveysvaliokuntakin sen yksimielisesti totesi, että hallituksen esitys oli onnistunut vain osittain. Kun uudistuksessa pyrittiin yhteensovittamaan lasten hoidon tukimuodot muun muassa asumisen tukemisen, toimeentulotuen, työttömyysturvan ja verotuksen kanssa, ei kannustavuutta ollut minusta aivan riittävästi ja syvällisesti pohdittu, sillä eihän toki arkijärjellä ajatellen miltään kannalta kannustavaa elementtiä löydy sille, että jos yksivuotiaan lapsen taikka yksi- ja kolmivuotiaiden lasten äiti ja isä haluavat hoitaa lasta kotona, häntä tulisi kotihoidon tuen madaltamisella yrittää kannustaa työelämään. Päinvastoin totesimme yksimielisesti, että alle kolmivuotiaitten lasten kotona tapahtuva hoito on tosiasiallisesti toimiva työn vuorottelujärjestelmä, koska hoitovapaata voidaan myös työsopimuslain mukaan nimenomaan alle kolmivuotiaan lapsen hoitoa varten myöntää. Tältä pohjalta oli perusteltua pitää riittävä markkamääräinen kotihoidon tuen taso vaikeassa taloudellisessa tilanteessakin.

Mutta erityisesti, kun sosiaali- ja terveysvaliokunta kävi tätä remonttia tekemään eli hallituksen esitystä muuksi muuttamaan, otti urakan, kaikista oleellisinta tässä muutostyössä oli se, että kuulimme valiokunnassa päivästä toiseen samanaikaisesti sekä sosiaali- ja terveysministeriön että valtiovarainministeriön ja myös Kuntaliiton edustajaa. Tätä teimme erityisesti hallitusryhmien puitteissa, koska etsimme kompromissia. Samalla tällä kokoonpanolla saimme askel askeleelta testatuksi kunkin ratkaisumallin olettamukset, kustannukset ja vaikutukset. Haluaisinkin puheenvuorossani keskittyä siihen asiaan, jonka näkisin jatkossakin erittäin merkityksellisenä tämäntapaisia isoja, moniulotteisia asioita valmisteltaessa. Olen tehnyt kirjallisen kyselyn tulonsiirtojärjestelmien, verotuksen ja sosiaalietuuksien uudistusta koskevan päätöksenteon kehittämisestä, jonkalainen työ myös tulolouk-kutyöryhmän työ periaatteessa oli.

Nykypäivä vaatii todella yhä useammin nopeita, laajoja ja toisaalta tarkkaan kohdistettuja muutoksia, ja sitä varten on oltava olemassa riittävästi testatut tilastolliset mallit. Ed. Soininvaara myös puheenvuorossaan perjantaina viittasi siihen, että tämän kaltaisten mallien tarve on varsin suuri, ja esitti sellaisen näkökulman, että kun ei meidän tietokoneellemme mahdu se koko tiedosto, jota yksinkertainenkin malli vaatii, voitaisiin edes eduskuntaryhmittäin tällaiset mallimahdollisuudet tuoda kansanedustajien käyttöön.

Mielestäni myös meillä tulisi kehittää yhteisiä valmistelussa käytettäviä laskenta- ja tilastointi-

järjestelmiä eri ministeriöiden sisällä. Näin on tehty esimerkiksi Ruotsissa, jossa on mahdollistettu samojen lähtötietojen ja menetelmien käyttö myös hallinnon ulkopuolella. Koska tämä järjestely parantaa päätöksenteon läpinäkyvyyttä ja demokraattisuutta, se lisää myös päätöksenteon tehokkuutta. Itse asiassa, jos meillä olisi ollut tällaiset tehokkaat mallit käytössä, me olisimme toki jo keväällä, ennen kuin tämä olisi tullut vielä lakiesityksenäkään, voineet miettiä ja laskeskella ja katsoa, miten milläkin maksutasoilla minkäkin kaltaisten perheiden käy, eikä meidän olisi tarvinnut ikään kuin anomalla anoa ja odottaa ja saada aina viime tingassa tieto ja vielä erilainen tieto eri ministeriöistä.

Niin kuin sosiaali- ja terveysvaliokunnassa saimme kuulla, itse asiassa taustaolettamukset, joita eri malleilla on, saattavat olla hyvinkin erilaisia eri ministeriöissä. Siksi olisi hyvin oleellista, että myös nämä taustaolettamukset julkistettaisiin ja ne olisivat tiedossa silloin, kun ratkaisuja tehdään. Yksinkertaisia esimerkkejä, ehkä vähän liiankin yksinkertaisia, on esimerkiksi se, että jos alennetaan kotihoidon tukea tietty määrä, kuinka monen perheen oletetaan silloin siirtyvän pois tästä järjestelmästä ja etsivän jonkin toisen, paremman järjestelmän jne.

Sosiaali- ja terveysvaliokunnan jäsenet ovatkin aloitteeni hyvin laajasti allekirjoittaneet, mainittakoon muun muassa edustajat Huotari, Vehkaoja, Peltomo, Soininvaara, Perho, Skinnari, Rask, Manninen ja Kuoppa. Toivoisin, että tämä käsittely panisi myös vauhtia hallitukseen, joka itse asiassa kirjallisen kysymykseni vastauksessa on luvannutkin lopettaessaan vastauksen näin: "Hallitus on hyvin tietoinen siitä, että tarve mikrotaloudellisten selvitysten tekemiseen kasvaa koko ajan ja että edellä kuvatun kaltaisen mallityön resurssit ovat niukat. Hallitus osaltaan kuitenkin pyrkii pitämään huolen siitä, että tarpeelliset laskelmat uudistusten tulonjako- ja kustannusvaikutuksista pystytään tekemään eduskuntaa tyydyttävällä tavalla." Uskoisin, että olisi sekä hallituspuolueiden että opposition etu, että tämän tapaiseen valmisteluun ja tietojen käsittelyyn pääsisimme.

Arvoisa puhemies! Ihan lyhykäisesti vielä korostan puheeni loppuvaiheessa sitä, että perheen on toki osattava valita ilman tarkkoja kustannuslaskelmia. Ei heitä tule sälyttää tämän kaltaisilla tiedoilla. On oleellista, että me rakennamme heitä varten mahdollisimman monenlaisia arkielämää vastaavia vaihtoehtoja, mikä silloin todella koituu lasten ja vanhempien parhaaksi. Kaiken pohjalla esityksessä on luonnollisesti subjektiivinen oikeus päivähoitoon, joka on asian ydin ja jossa nyt maksujärjestelmä tulee oikeudenmukaisemmaksi näillä ratkaisuilla.

Ed. R e h n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Toisin kuin edellinen puhuja sanoi, katson, että keskusta ei näe päiväkotia peikkona vaan tärkeänä pienten lasten hoitomuotona edelleenkin. Sen sijaan keskusta ymmärtää, miten oleellista on erilaisia perheiden tilanteita varten olla vaihtoehtoja. Vuorotyössä oleville tai jatkuvaa erikoista työaikaa tekeville vanhemmille on tarpeen olla todellakin muita varteenotettavia vaihtoehtoja, jollainen aikaisempi kotihoidon tuki oli.

Käytäntö on jo osoittanut, miten kotihoidon tuen leikkaus yli 22 prosentilla aiheutti päivähoidon lisäkysyntää, jopa jonoja monilla paikkakunnilla. Samalla vanhempia tuli lisää työttömyyskortistoon.

Nyt esillä oleva hallituksen esitys on parempi kuin sen alkuperäinen versio, mutta toivoisi, että vanha kotihoidon tuki olisi voinut säilyä sellaisenaan.

Ed. S a a r i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! En täysin ymmärtänyt ed. Viljamaan sinänsä ansiokasta puheenvuoroa. Totesitte, että lasten kotona vanhempain toimesta tapahtuva hoito on mielekkäin ja toimivin työn vuorottelujärjestelmä. Aivan oikein! Siitä huolimatta te kuitenkin halusitte heittää jonkinlaisen varjon ed. Huuhtasen puheenvuoron päälle hänen puheistaan, ikään kuin hän olisi jonkinlainen lasten päiväkotihoidon vastustaja ja ikään kuin hän olisi tässä vain politikoinut.

Haluan vielä toistaa meidän kantamme, että emme me suinkaan vastusta subjektiivista oikeutta lasten päivähoitoon, mutta me haluamme, että sille on vaihtoehto, vaihtoehto, joka on kaikkein mielekkäin työttömyyden kannalta, koska se on mielekkäin ja toimivin työn vuorottelujärjestelmä. Hyvin monissa tapauksissa se on paras ratkaisu myöskin lapsen kannalta ja niin kuin täällä on todettu, se myöskin purkaisi sitä painetta, jota kotihoidon tuen leikkauksen seurauksena nyt on subjektiiviseen oikeuteen eli päiväkotihoidon järjestämiseen tullut.

Valiokunnassa tapahtunut muutos on luonnollisesti parannus hallituksen esitykseen, mutta valitettavasti tämä kyllä jäi puolitiehen, koska tässä ei kotihoidon tukea palautettu vanhalle tasolle.

Ed. V e h k a o j a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Viljamaa puhui mikrotaloudellisista selvityksistä ja malleista ihan hyvin, mutta minusta hän ei kiinnittänyt tarpeeksi huomiota siihen, että näiden mallien valinta ja käyttö, kaikki taustatekijät siellä edellyttävät myöskin poliittista päätöksentekoa. Tässä korostan nimenomaan poliittista päätöksentekoa. Me näimme tässä valiokunnan työskentelyn yhteydessä, miten pelkästään saman hallituksen eri ministeriöt kamppailivat olettamuksista keskenään, jolloin syntyy helposti se tilanne, että yhtä oikeata totuutta ei tietysti ole. Silloin on olennainen kysymys se, miten muodostetaan ns. virallinen kanta, mikä on se virallinen käyttäytymisoletus esimerkiksi, minkä mukaan eri toimijat arvioidessaan ja käydessään keskusteluun tekevät näitä laskelmiaan.

Itse muistelen jostain seutukaavaliiton ajoilta, kuinka esimerkiksi tehtiin poliittisin päätöksin ennusteita siitä, mitä yksittäisten kuntien väestösuunnitteet tulevat olemaan kymmenenkin vuoden kuluessa. Todellisuuden kanssa niillä ei ollut välttämättä, niin kuin nähtiin myöhemmin, mitään tekemistä. Se oli pelkkää politiikkaa. Ennen kuin päästään hyvin käyttämään tällaisia malleja, täytyisi yhdessä sopia siitä, miten nämä oletukset siellä tehdään.

Sitten, puhemies, olisin halunnut vielä ed. Rehnille huomauttaa, että ihmettelen keskustelua siitä täällä, että esitetty kotihoidon tuki olisi kovin huono, kun huomataan kuitenkin, että ei se eroa olemassaolevasta juurikaan. Esimerkiksi tilanne, jossa perheessä on toinen alle kolmivuotias lapsi kotona, on täysin tasaveroinen lisäosineen päivineen tähän verrattuna.

Ed. H u o t a r i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Viljamaa todellakin selvitteli näitä mikrotaloudellisia laskelmia ja selvityksiä. Olisipa todella ollut mielenkiintoista nähdä tällaiset tietokoneohjelmat ja ne olla käytettävissä siinä vaiheessa, kun kannustinloukkutyöryhmän kokonaisuutta on arvioitu. Toki näinkin sellaisia laskelmia, jotka olivat täynnä lukuja, joista ei saanut ollenkaan selvää, mitä perheille todella tapahtuu. Mutta täällä koko ajan korostettiin sitä, että kannustinloukkutyöryhmän työ on kokonaisuus eli että jos joku häviää jossakin, niin sitten toinen osa tulee ja paikkaa sen häviön. Nyt kun olen asiantuntijoiden kautta saanut paremmin tutustua näihin eri osioihin, näyttää siltä, että pienituloiset ja varsinkin työttömät yhä useammissa osioissa olisivat joutuneet maksumiehiksi.

Eli niin kuin valtiovarainministeriön Åkerholm eräässä lehtihaastattelussa totesikin, kannustinloukkujen purkaminen on suoraa tulonsiirtoa pienituloisilta suurituloisille, mikäli se tehdään heidän mielestään oikein tai se kasvattaa tuloeroja. Varmasti, jos olisi alun pitäen kerrottu meille todellisuus, mitä tässä tulee tapahtumaan, niin vastaukset olisivat olleet erilaisia eli tällaisia laskelmia tarvitaan ja niiden pitäisi olla myös meidän käytettävissämme.

Ed. V i l j a m a a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Itse asiassa ed. Huotarin ja ed. Vehkaojan kanssa olen näistä mikromalleista aivan samaa mieltä. En minäkään niihin sokeasti luota, vaan minä itse asiassa kuulutin puheenvuorossani vain sitä, että taustaolettamuksien on oltava julkisia ja avoimia jo siinä vaiheessa, kun käydään niiden perusteella tehtävillä tuloksilla operoimaan ja päätöksiä tekemään. Jos ne jäävät salaisiksi, niin silloin itse asiassa käy niin, että asiantuntijat taas käyttävät suurempaa valtaa kuin poliitikot, joiden on määrä kuitenkin ottaa vastuu asioista, mitä he päättävät. Elikkä siinä mielessä niiden kehittäminen ja käytettävissäolo olisi ihan paikallaan.

Ed. Saari ja ed. Rehn, itse asiassa puheenvuorossani toin myös esille, että näkemyksemme, niin keskustalainen painotus lapsen tarvitsemista hoitomuodoista kuin sitten ehkä vasemmistosta tuleva, ovat lähestyneet näinä vuosina ja tulleet neutraalimmiksi siinä mielessä, että perhe tarvitsee koko hoitokirjon ja perhe itse valitsee.

Ed. Isohookana-Asunmaa merkitään läsnä olevaksi.

Ed. E l o : Rouva puhemies! Tämän lakiesityksen lähetekeskustelussa ennustin, että tästä lakiesityksestä, jos se niin toteutuisi kuin hallitus esitti, tulisi koko vasemmistolle, erityisesti sosialidemokraattiselle puolueelle ääniloukku. Kaikeksi onneksi valiokunta on tehnyt hyvää työtä tältä osin, ja valiokunta on pystynyt palauttamaan nollamaksuluokan eli köyhimmät ihmiset saavat edelleenkin päivähoitonsa ilmaiseksi, niin kuin tähänkin asti on ollut asian laita. Niin kuin me tiedämme, laskelmien mukaan noin 50 000 perhettä, jotka ovat tähän asti saaneet ilmaisen hoidon, olisi joutunut maksamaan 200 markkaa hoitomaksua.

Mitä sitten tulee tähän itse taktiikkaan, niin minä kyllä vähän pahaa pelkään, että se oli oikeastaan jo lähetekeskustelussa esillä, että tämä ajattelu oli jo hallituksella silloin, kun tämä lakiesitys tänne annettiin eli tästä voidaan mahdollisesti antaa periksi, kunhan sitten saadaan ainakin kokoomuksen vaatima korkeimman maksuluokan alennus 435 markkaa aikaan. Minusta on aika merkillistä todella, että nyt katsotaan suureksi voitoksi, että me saimme 200 markkaa pois köyhimmiltä, kun sitten kuitenkin se todellinen suuri muutos on siirtyminen 1 435 markasta tuhanteen markkaan.

Ja kuten totesin lähetekeskustelussa, eräissä kunnissa suoritettujen selvitysten mukaan näitä perheitä, jotka saavat tämän alennuksen, on paljon enemmän kuin niitä, joilta olisi sitten tämä 200 markkaa peritty. Itse asiassa kunnat joutuvat hyvin paljon nyt kärsijiksi. Meidän talousajattelumme Suomessa on tällä hetkellä aika merkillistä. Kun on kysymys siitä, annetaanko suurituloisille helpotuksia, niin kukaan ei tahdo oikein puhua sen taloudellisesta vaikutuksesta yhtään mitään. Kyllähän tämä on aivan selvä asia, kun näitä on varmaan paljon enemmän kuin köyhiä suuressa osassa kuntia, ainakin täällä Etelä-Suomessa, että onhan tämä myös aikamoinen tulonsiirto pois kunnilta. Siinä mielessä ei tämä varmasti suomalaisia pieni- ja keskituloisia ihmisiä kovin paljon lämmitä, että tämmöinen kokoomuslainen vaatimus kuitenkin läpi ajetaan.

Mitä tulee tähän asiantuntijavaltaan, rouva puhemies, aion, kun tilintarkastajain kertomusta käsitellään, käyttää puheenvuoron, kun siellä tilintarkastajat ehdottavat valtiosihteerien ja varaministerien paikkojen perustamista, katsoa juuri, kenellä tämä valta on. Minusta täällä on hyvin mielenkiintoisesti asiaa jo sivuttu. Edustajat Viljamaa ja Huotari ainakin ovat puhuneet tästä asiantuntijavallasta.

Näin se, hyvät edustajatoverit, on: Valta on siirtynyt pois jo aikaa sitten poliitikoilta. Valta on asiantuntijavaltaa tänä päivänä. Se on hallinnolla. Hallinto syöttää ideoita. Hallinto syöttää paitsi ideoita myös lakiesityksiä. Ja sitten vain ministerit ja me kansanedustajat reagoimme siihen, mitä hallinto esittää. Näin se vain on. Jos joku haluaa muuta väittää, jos joku haluaa väittää nyt, että ideat tulevat puolueilta, organisaatioilta tai esimerkiksi meiltä kansanedustajilta, haluanpa nähdä sen kansanedustajan, joka ilmoittaa täällä, että täällä alkaa joku hänen ajatuksensa mennä läpi.

Kyllä tämä valta on todella siirtynyt pois meiltä ja se heijastui myös tähän kannustinloukkutyöryhmän esitykseen. Minun mielestäni se on erittäin taitavasti keksitty nimi: kannustinloukkutyöryhmä, niin kuin muka kannustettaisiin. Mutta mihin kannustetaan? Täällä on jo sitä asiaa sivuttu. Kysymys on, rouva puhemies, todellisuudessa siitä, että kannustinloukuista tehdään köyhyysloukkuja. Yhä useampi ihminen siirtyy köyhyysloukkuun, mutta taitavasti keksitty nimi. Jos joku olisi syöttänyt sen köyhyysloukkunimenä, niin hetihän täällä olisivat ainakin vasemmistopuolueet reagoineet ja ilmeisesti vielä keskustakin. Mutta kun se on nyt kannustimen nimellä, niin sehän on kovin positiivisesti ensi alkuun koettu, kunnes sitten huomataan, että todella on kysymys suurista tulonsiirroista. Suurituloiset saavat helpotuksia ja pienituloisille rasituksia ollaan pistämässä yksi toisensa jälkeen.

Tyypillisimpiä esimerkkejä on tämä, mitä tapahtuu ensi vuoden verotuksessa, johon jo aikaisemmin täällä kiinnitin huomiota nimenomaan työttömien osalta. Alle 60 000 markkaa vuodessa ansaitsevien työttömien osalta verotus kiristyy jokaisen kohdalta. 40 000 markkaa ansaitseva työtön maksaa 250 markkaa kuukaudessa enemmän ensi vuonna veroa, ja tällä, rouva puhemies, on tarkoitus kannustaa ihmisiä lähtemään töihin. Mutta kysyn vain teiltä, kun esimerkiksi tulen tuolta Satakunnasta Porin ja Rauman seudulta, jossa joka neljäs on työtön, että mihin ne ihmiset kannustetaan. Mikä on se todellinen idea ja kuka on muuten se suuri ideologi, joka tämänkin kannustimen on keksinyt? (Ed. Saari: Minä tiedän: demarivirkamiehet!) — No, en minä usko nyt, ed. Aapo Saari, että ne olisivat demarivirkamiehiä.

Kyllä niitäkin saattaa olla, mutta kyllä minä tässä ehkä ottaisin esille yhden nimen, johon täällä viitattiin, nimittäin alivaltiosihteeri Åkerholmin, johon palaan myös myöhemmin, joka tämän päivän lehtitietojen mukaan taas ilmoittaa, niin kuin pääministeri voi vain ilmoittaa, että hyvät ihmiset, jos ette ole kilttejä, niin taas leikataan. Eli jos täällä nyt joku rupeaa vielä vaatimaan veronalennuksia, niin kyllä herra Åkerholm tulee ja leikkaa pois. Näinhän hän tänään ilmoittaa STT:n haastattelussa ja tämä on kyllä erittäin merkillistä. Siihen ei puutu valtiovarainministeri Niinistö, pääministeri Lipponen eikä kukaan muukaan, ja sama tapahtui myös edellisen hallituksen aikana. Virkamiehet vain ilmoittavat, että näin tapahtuu.

Ed., entinen ministeri Huuhtanen, turha tätä on kiistää. Kyllä tätä on jo muutaman vuoden jatkunut. Asiantuntijat eivät pelkästään enää valmistele vaan he käyttävät poliittista valtaa julkisuudessa, kertovat ihmisille, mitä hallitus tulee tekemään. Se minusta on aivan käsittämätöntä. Kyllä tässä on kysymys tietysti meidän poliitikkojenkin vallasta.

Rouva puhemies! Vielä eräs esimerkki, mitä on tapahtumassa, johon täällä on myös viitattu toimeentulotuen osalta. Kun nyt kaikkien tiedossa on, että on suunnitteilla 400 markan leikkaus 2 061 markan toimeentulotuesta kuukaudessa, niin on todella aika merkillistä, että miten se kannustaa ihmisiä, kun sosiaalityöntekijät ilmoittavat, että kymmeniätuhansia ihmisiä tullaan häätämään ensi vuonna tämän johdosta, jos tämmöinen mielettömyys tullaan tekemään. Ei, rouva puhemies, ainakaan sosialidemokraattinen puolue ja sosialidemokraattinen eduskuntaryhmä voi olla mukana tämän laatuisessa kehityksessä. Minun mielestäni meidän pitää ehdottomasti puolueena irtisanoutua tämän laatuisesta ajattelusta.

Rouva puhemies! Ihan lopuksi vielä totean sen, että kun tässä ajatellaan kansantalouttakin, ja olen monta kertaa yrittänyt täältä eduskunnan puhujankorokkeeltakin sen sanoa, että nyt jos pieni- ja keskituloisilta ihmisiltä leikataan kaikkein eniten ja suurituloisille siirretään koko ajan rahaa, niin kyllähän tilanne kai on se, että kansantaloudessakaan ei synny palvelujen ja tuotteiden kysyntää samalla tavalla kuin valtiovarainministeriö olettaisi. Åkerholmhan on koko ajan vastustanut tätä dynaamista ajattelua. Hänen mielestään ei synny uusia työpaikkoja, vaikka verohelpotuksia annetaan. Ei varmasti synnykään, jos ne annetaan kaikkein suurituloisimmille. Niin kuin entinen valtiovarainministeri Viinanen usein totesi, ei anneta verohelpotuksia, koska ihmiset vain matkustavat ja säästävät. Mutta hyvät ihmiset, mitä nämä kaikkein pienituloisimmat ihmiset enää tänä päivänä säästävät? Mitä kaikkien näiden uudistusten jälkeen enää voidaan säästää. Kyllä minusta tässä tehdään kansantaloudelle suuri karhunpalvelus. Ei synny uusia työpaikkoja sillä tavalla kuin on ajateltu jos ja kun tätä linjaa nyt tullaan jatkamaan.

Ed. H u o t a r i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Elo arveli, että tämä ratkaisu ei olisi kustannusneutraali. Niinhän todellakin kävi siinä loppumetreillä, kun valiokunnan hallitusryhmien esityksestä vielä piti tiputtaa 100 markkaa päivähoitomaksua 1 000 markkaan saakka, eli siinä vaiheessa meni 100 miljoonaa taivaan tuuliin ja kukaan ei ollut enää kiinnostunut, onko tämä kustannusneutraali tai ei.

Sitten tämä virkamiehen ja asiantuntijan rooli on mielenkiintoinen. Ehkä meidän kansanedustajien pitäisikin siirtyä enemmän selontekojen tekemiseen ja linjan luontiin, jolloin me ikään kuin määrittelisimme sen linjan, mihin suuntaan me olemme menossa. Mutta nythän tapahtuu aivan toisin päin. Ei ole kauan siitä, kun meillä oli täällä käsittelyssä lapsipoliittinen selonteko, jossa todettiin kaiken näköisiä asioita, mutta heti tämä hallituksen esitys, mikä kannustinloukkutyöryhmän perusteella olisi tullut, löi täysillä korville niitä periaatteita, mitkä lapsipoliittisessa selonteossa oli ajateltu ja yhdessä täällä mietitty. Eli asiantuntijataso ja ehkä myös hallituksen tasolla poliittinen päätöksenteko ei ole kunnioittanut niitä näkökulmia, mitä eduskunta tässä lapsipoliittisessa selonteossaan ajoi.

Ed. Tiilikainen merkitään läsnä olevaksi.

Ed. H u u h t a n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kun ed. Elo ihmetteli tämän mietinnön kustannusvaikutuksia verrattuna siihen, mikä hallituksen esitys oli, niin lainaan ministeri Alhon arviota. Hän valtiovarainministeriön puolesta totesi, että tämä tarkoittaa 230 miljoonan markan lisälaskua kunnille. Eli tämä on tietysti kuntien ja sitä kautta kuntien veronmaksajien päänvaiva ja tapahtuu heidän kustannuksellaan.

Tässä mielessä en voi olla palauttamatta mieliin, että kun keskusta teki rinnakkaismallin kotihoidon tuen palauttamisesta 1 900 markan tasolle perusosaltaan ja samanaikaisesti oman bruttotuloperusteisen lineaarisen maksumallinsa, niin siinähän kuntien maksutulojen vajaus oli vain 150 miljoonaa markkaa. Eli tässäkin suhteessa keskustan malli on parempi ja pysyy parempana ja antaa lisäksi vielä vanhemmille hoidon valinnanvapauden.

Ed. L a h t e l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Elo kävi ihan hyvää pohdintaa niistä arvoista, joita tässä on sisällä. Kyllä tässä todella kävi, niin kuin edellisissäkin puheissa on todettu, että kunnille tulee lisäkustannuksia. Erityisesti minua ihmetyttää se, että supermaksuluokka poistui kokonaan, jolloin kunnat

eivät voi nostaa maksua yli 1 000 markkaan niiltäkään, joilla olisi maksukykyä.

Ketä tämä kannustaa? Monissa paikoissa ei työpaikkoja ole, vaikka vedettäisiin koko sosiaaliturva pois. Käy sillä tavalla kuin Pohjois-Karjalassa, missä on paljon susia: Ne lähtevät juosta jolkuttelemaan nälissään. Sellaiseen se kyllä kannustaa, mutta sen tyyppiseen yhteiskuntaan ei haluaisi suomalaisia kuitenkaan ajaa, että nälissään tyhjämahaisena juostaan pitkin teitä ja etsitään, mistä saisi ruokapalan suolen kurnintaansa.

Ed. E l o (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Pari huomiota käytetyistä puheenvuoroista.

Mitä tulee ed. Huotarin näkemykseen siitä, että eduskunta vain pohdiskelisi selontekoja, selonteot ovat varmasti aika ajoin paikallaan, mutta kyllä on aivan selvää, että jos me jättäisimme asiat sen varaan, että selonteoissa antaisimme näkemyksiämme, kävisi juuri niin, ed. Huotari, kuin nyt on käynyt: Ei niitä kuitenkaan otettaisi huomioon.

Ei asiantuntijavalta, kuulkaa, ole kiinnostunut meidän näkemyksistämme kovinkaan paljon. Kyllä esimerkiksi ed. Huuhtanen, joka on ollut ministerinä, tietää ihan tarkalleen, mitä ministeriön virkamiehet ajattelevat kansanedustajien puheista. Niillä ei kovin korkeata arvoa ole. On toinen asia, tekevätkö virkamiehet oikein vai väärin. Meidän mielestämme he varmasti tekevät väärin. Mutta jos eduskunta ei ryhdistäydy ja näytä, missä valta on, on aivan varmaa, että sama meno jatkuu.

Ministeriön virkamiesten ja kansanedustajien välissä on myös hallitusten ministerit, joiden tehtävä on paimentaa esityksiä, joita hallinnosta syötetään tällä hetkellä. On aivan selvää myöskin, että kansanedustajien oma aktiivisuus, oma tietomäärä ja muu aivan ratkaisevasti vaikuttaa siihen, miten me pystymme vaikuttamaan tällä hetkellä. Tyytyminen pelkästään siihen, että meillä olisi selontekoja ja muita tällaisia, kyllä edelleen heikentää eduskunnan ja kansanedustajien asemaa.

Rouva puhemies! Lopuksi totean vielä, että oli todella mielenkiintoinen tieto, minkä ed. Huuhtanen sanoi, että 230 miljoonaa tulee lisälaskua kunnille. Nimenomaan näemme, mistä se lisälasku syntyy. Se syntyy kaikkein suurituloisimpien helpotuksesta. Ei tässä nyt kovin hyvää lakiehdotusta olla läpi viemässä. Hammasta purren se viedään kuitenkin läpi.

Ed. L i n d é n : Arvoisa puhemies! Aivan alkuun haluan vastata ed. Elolle, kun en vastauspuheenvuoroa saanut. Hän ihmetteli, miten esitystä voidaan kutsua kannustinloukkuja purkavaksi. Kyllä mielestäni esityksen selvä lähtökohta on nykyisen maksujärjestelmän puutteiden korjaaminen siltä osin, että kun nykyään päivähoitomaksut ovat porrasteisia, on tilanteita, joissa palkankorotus voi aiheuttaa sen, että maksuluokka nousee ja käteenjäävä tulo on pienempi kuin maksujen korotus. Siltä osin esitys on selvä parannus, kun siirrytään lineaariseen järjestelmään, ja purkaa kannustinloukkuja.

Tänään on käyty keskustelua laista kuntien valtionosuusjärjestelmästä. Moitteita sai lain monimutkaisuus. Nyt keskustelemme laista pienten lasten hoidon tukemisesta. Jo asiantuntijakuulemisessa kiinnitettiin huomiota asian monimutkaisuuteen. Kun valiokunnan mietintöön perehtyi, valiokunnan ulkopuolisena täytyy sanoa, että samanaikaisesti hallituksen esitystä ja mietintöä lukiessa ei aina voinut ymmärtää, missä mennään ja mistä maksusta puhutaan.

Nyt uudistettavassa järjestelmässä on paljon hyvää ja ennen kaikkea perheiden valinnanmahdollisuuksia lisätään tuomalla uusi hoitomuoto, yksityisen hoidon tuki, mukaan. Vaihtoehtoja on hyvä olla, mutta niiden hyväksikäyttö eri tilanteissa ei saa olla liian monimutkaista. Systeemin tulee olla yksinkertainen ja yksiselitteinen. Tätä ei voi ensilukemalta tästä lakipaketista sanoa.

Aikamoista asiantuntemusta vaaditaan, että perhe kykenee mietintö- tai lakitekstin pohjalta valitsemaan itselleen parhaiten sopivan vaihtoehdon. Onneksi kuitenkaan käytännön elämässä perheet tuskin lakitekstejä lukevat. Joka tapauksessa kuntien päivähoitoväeltä edellytetäänkin entistä enemmän asiakaspalvelua, kun perheille mietitään järkevintä vaihtoehtoa päivähoitoon.

Yhtenä tärkeänä parannuksena on uusi yksityisen hoidon tuki, joka mahdollistaa hoitajan palkkaamisen kotiin entistä paremmin. Perheillä tulee myös tällöin olla selvillä muut työllistämistä koskevat helpotukset, lisäetuudet, joita muiden lakien perusteella on mahdollisuus saada. Muuten hoitajan kotiin palkkaaminen tai yksityisen hoidon tuki voi olla hyvinkin vaikea kokonaisuutena.

Kepu on täällä useissa puheenvuoroissa haikaillut kotihoidon tuen perään. Tässä järjestelmässä kotihoidon tuki säilyy. Tietyissä perheolosuhteissa kotihoidon tuen määrä on pienempi, mutta mielestäni tärkeä uusi elementti on yksityisen hoidon tuki, joka tuo perheille uuden vaihto-

ehdon. Uskonkin, että tämän rahoittamiseen on käytetty kotihoidon tuen vähennystä tietyiltä osin.

Toivottavasti myös yksityisen hoidon tuki vähentää paineita kunnallisesta päivähoidosta. Subjektiivisen oikeuden laajentaminen kaikkiin alle kouluikäisiin on lisännyt ainakin suurissa kaupungeissa kovasti päivähoidon paineita. Kaikille päivähoitopaikkaa haluaville yritetään kuumeisesti löytää sellainen.

Valiokunta kiinnitti huomiota siihen, että päivähoitoa ei tule pitää vain lasten fyysistä hoitoa ylläpitävänä järjestelmänä, vaan tärkeitä ovat varhaiskasvatuksen ja koulunkäyntiä tukevan esiopetuksen järjestelyt. Ensi keväänä annettavan koululainsäädännön yhteydessä tulee hallituksen esitykset ja näkemykset esiopetuksen järjestämisestä. Tällä hetkellä monissa kunnissa kokeillaan kouluissa annettavaa esiopetusta. Eriarvoisuutta näissä kokeilukunnissa on tuonut se, että kouluissa annettava esiopetus on maksutonta ja päiväkodeissa maksullista. Toivottavasti koululainsäädännön yhteydessä tämä ongelma ratkaistaan. Jatkossa esiopetuksen on oltava saman hintaista tai maksutonta kaikille.

Kun myös päätetään, että esiopetus on kaikkien kuusivuotiaiden oikeus, tulee ratkaista se, että esiopetuksen taso on kaikkialla mahdollisimman hyvä ja saman laatuinen. Tällä hetkellä esiopetuksen nimellä annetaan monenlaista opetusta. Hyväksi malliksi näenkin sen, että esiopetuksen tavoitteista ja sisällöstä annetaan yhtäläiset ohjeet, annettiinpa sitä koulussa tai päivähoidon yhteydessä.

Pitkin syksyä huolta ovat aiheuttaneet uudistuksesta aiheutuvat lisäkustannukset tietyn kokoisille ja tiettyyn tuloluokkaan kuuluville perheille. Pääasiassa maksut alenevat kunnallisessa päivähoidossa, mutta on väliinputoajaryhmiä, joilla maksut voivat nousta kohtuuttoman paljon. Näinkin suurta maksuperusteiden uudistusta tehtäessä aina syntyy väliinputoajia. Onneksi laissa annetaan kuitenkin harkintavaltaa maksujen alentamisessa kunnille. Näin mielestäni kuntien tuleekin selvittää ja hoitaa ne perheet, joiden päivähoidon kustannukset nousevat kohtuuttomasti tämän uuden esityksen takia.

Tietysti kun maksujen nousut painottuvat kolmilapsisiin perheisiin, kannattaa myös tutkia muutkin hoitovaihtoehdot kuin kunnallinen päivähoito. Lähtökohtana tulee kuitenkin olla vanhempien oikeuden olla mukana työelämässä, vaikka lapsia olisikin useampi. Väliinputoajia näyttävät olevan kolmilapsiset perheet. Ilmeisesti kolmilapsisia perheitä, jotka käyttävät kunnallisia päivähoitopalveluita, on kuitenkin Suomessa vähän, koska koko ajan laskelmia tehtiin kaksi- tai yksilapsisten perheiden näkökulmasta.

Nykyisessä maksujärjestelmässä on ollut puutteita. Monissa kunnissa on ollut tilanne sellainen, että kolmilapsisen perheen päivähoitomaksut kolmen lapsen hoidosta ovat olleet pienempiä kuin kaksilapsisen perheen maksut kahdesta lapsesta. Tämäkään ei voi olla oikein. Nyt maksujärjestelmästä tulee oikeudenmukainen, ja mielestäni kuntatason päättäjien tulee huolehtia siitä, että väliinputoajia, jos niitä kunnissa on, hoidetaan niin, että kohtuuttomia kustannusten nousuja ei tule. Laki sen mahdollisuuden sallii.

Arvoisa puhemies! Tämä lakikokonaisuus on yksi askel, ja mielestäni tärkeä, kannustinloukkujen purkamiseksi. Tällä puretaan nykyisen porrasteisen maksujärjestelmän aikaansaamia loukkuja ja yhtenäistetään nykyisiä kuntien välisiä eroja päivähoitomaksuissa. Toivon, että kunnissa pystytään tiedottamaan perheille eri vaihtoehdoista ja ennen kaikkea opastetaan perheen kannalta parhaaseen mahdolliseen valintaan.

Ed. H u o t a r i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Emme me vasemmistossakaan tietenkään ole siitä pahoillamme, että päivähoitomaksut alenevat, korkeimmissakin tuloluokissa. Mutta kun lähtökohtana oli se, että tehdään kustannusneutraali ratkaisu, niin jos hyvätuloisten päivähoitomaksuja alennetaan, silloin aina joku muu joutuu maksumieheksi.

Tässä tapauksessa maksajia ovat ne perheet, joissa on useampia lapsia, koska perhe-käsitettä oli jo hallituksen esityksessäkin muutettu sen vuoksi, että jostakin piti saada raha hyvätuloisten alennukseen. Myös esikoululaiset viime metreillä joutuivat maksumiehiksi sen vuoksi, että kokoomukselle ei käynyt 1 200 markan maksu, minkä perusteella valiokunta oli laskenut mallinsa. Esikoululaiset piti pudottaa nykyisen maksujärjestelmän mukaiseen 60 prosentin maksuun nimenomaan sen vuoksi, että haluttiin korkein maksu 1 100 markkaan, eikä sekään vielä käynyt, mutta sitä viimeistä vetoa ei tarvinnut enää kenenkään ikään kuin maksaa.

Ed. A i t t o n i e m i (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Kuuntelin, miten ed. Lindén ja eräät muutkin hallitusryhmien edustajat puolustelivat kannustinloukkutyöryhmän työtä. Olen sitä myös tutkinut edestakaisin useaankin kertaan enkä ole päässyt oikeastaan mihinkään kä-

sitykseen työryhmän ehdotusten positiivisuudesta.

Mutta kun katsoo ehdotusta hiukan yksinkertaisemmalta tasolta, huomaa kyllä, mikä kannustinloukkutyöryhmän esitys on ja mihin hallitus pyrkii. Totta kai kyseessä on yksinkertaisesti vain se, että kun ihmisen toimeentulon turvaa pyritään alentamaan selkeästi sillä tavalla, sanotaan nyt vähän kauniimmin, että työssäolovaihtoehto tuntuisi houkuttelevammalta. Toisin sanoen tässä on kysymyksessä vain se, että ikään kuin halutaan jostakin talosta epämiellyttävät asukkaat pois; siihen on kaksi "mukavaa" vaihtoehtoa. Toinen on se, että katkaistaan sähköt, ja toinen, että katkaistaan lämpö talosta; kyllä ihmisiä alkaa pikkuhiljaa ilmestyä tien päälle.

Sama järjestelmä on myös kannustinloukkutyöryhmän työssä. Ei yhtään mitään sen kummempaa siitä löydä. Erityisesti on otettava vielä huomioon se, että ainakin väitetään, että meillä Suomessa ei ole työtä, niin mihin talosta ja toimeentuloturvan piiristä ajetut ihmiset pääsisivät menemään. Toisaalta on aika erikoista, että työryhmän työtä puolustellaan ja nähdään siinä jotain positiivista. Itse en ole siitä löytänyt mitään muuta kuin sen, mitä äsken sanoin.

Ed. P u h j o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Lindén kantoi huolta esikoulujärjestelmän maksullisuudesta. Hän pyrki kyllä puheessaan siihen, että lapset olisivat tasa-arvoisia, ollaan sitten sosiaalipuolen tai koulupuolen järjestelmissä, mutta johtopäätös minun mielestäni oli väärä, kun hän sanoi, että pitää koulupuolen määräyksiä muuttaa eli siis kaikille tulee esiopetus maksulliseksi. Minun mielestäni kuitenkin esiopetus valmistaa koulunkäyntiin, joka on maksutonta. Niin muodoin myös pitäisi pyrkiä esiopetuksessa vastaavasti maksuttomuuden periaatteeseen, joten johtopäätöksenä tulisi olla, että muutetaan sosiaalipuolen eikä koulupuolen määräyksiä.

Ed. L i n d é n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Täytyy sanoa, että on kovin vaikeaa kommentoida ed. Aittoniemen puhetta. Ilmeisesti tässä salissa on noin 200 erilaista käsitystä siitä, mitä kannustinloukkujen purkaminen tarkoittaa, ja sitä ei varmasti tässä vastauspuheenvuorossa voi riittävästi selventää. Mutta ehkä meidän kaikkien pitäisi saada esiopetusta sen suhteen, mitä asialla tarkoitetaan, jotta puhuisimme samasta asiasta.

Ed. Puhjo ymmärsi johtopäätökseni väärin. Tällä hetkellä olen ymmärtänyt, että koululainsäädännön yhteydessä tullaan esittämään esiopetus maksuttomaksi, ja tätä tervehdin suurella ilolla. Mutta juuri johtuen sen aiheuttamista taloudellisista paineista kunnille esitys tulee olemaan sen suuntainen, että järjestelmä astuu voimaan vuosien kuluttua, ilmeisesti ensi vuosituhannen puolella tai vuonna 2000. Tällä hetkellä monissa kunnissa kokeillaan esiopetuksen antamista kouluissa ja silloin esimerkiksi Oulussa on tilanteita, että samassa pihapiirissä olevassa päiväkodissa annettava esiopetus on maksullista ja vieressä olevalla ala-asteella annettava esiopetus on maksutonta. Mielestäni pitäisi aikaisemmin päästä siihen järjestelyyn,että oltaisiin tasa-arvoisella pohjalla sekä päiväkodeissa että kouluissa. Ehdottomasti olen henkilökohtaisesti sitä mieltä, että esiopetuksen tulee olla maksutonta ja laadullisesti yhtä hyvää kaikille Suomen alle kuusivuotiaille.

Ed. M a n n i n e n : Arvoisa rouva puhemies! Nyt käsiteltävänä oleva valiokunnan oleellisesti muuttama lakiehdotus kertoo siitä, että hallituksen lapsipoliittinen kujanjuoksu päätyi täydelliseen umpikujaan. Kujanjuoksuhan alkoi ensin siten, että hallitus alensi kotihoidon tukea 22,5 prosenttia. Tämä merkitsi sitä, että yli 20 000 lasta hävisi kotihoidon tuen piiristä ja säästöt olivat 700 miljoonaa markkaa suuremmat kuin oli arvioitu. Huomattava osa vanhemmista oli kotihoidon tuen alentuessa siirtynyt työttömyyspäivärahalle ja osa lapsista kunnallisen päivähoidon piiriin. Näin ollen hallituksen säästötoimenpiteet osoittautuivat lisämenoiksi.

Kun hallitus havaitsi virheen, se yritti paikata sitä tuomalla kannustinloukkutyöryhmään kuuluvan esityksen eduskunnan käsiteltäväksi. Tuon esityksen perusheikkoushan oli ennen kaikkea siinä, että alle kaksivuotiaan hoitoraha oli vain 1 200 markkaa, kaksivuotiaan mutta alle kolmivuotiaan tuhat markkaa ja yli kolmivuotiaan 500 markkaa. Eli kaikkein pienimmänkin ja vaikeahoitoisimman lapsen hoitoraha oli selkeästi alempi kuin alennettu kotihoidon tuki.

Tämähän olisi johtanut siihen, että varsinkin yksilapsiset perheet olisivat tuoneet kunnalliseen päivähoitoon kaikkein pienimmässä iässä olevia lapsia. Se olisi tiennyt jälleen lisää kustannuksia. Kuntaliiton arvion mukaan päivähoidon kustannukset olisivat kohonneet noin 900 miljoonaa markkaa.

Hallituksella oli oman ilmoituksensa mukaan tähän lääke. Se ilmoitti, että kunnat voivat mak-

saa kunnallista lisää, jotta lapsia ei tuotaisi päivähoitoon. Tuntuu perin kummalliselta, että ensin valtio suuntaa varansa sillä tavoin, että kansalaiset panevat lapsensa päivähoitoon ja sen jälkeen valtio sanoo kunnille, että maksakaa, etteivät ne tulisi sinne päivähoitoon. Ei vaikuta kovin tarkoituksenmukaiselta ja viisaalta politiikalta.

Tämän koko asian luonnetta ilmentää tietysti se sekoilu, joka asian esittely- ja eduskuntaantuomisvaiheessa ilmeni. Yksi keskeinen ongelma oli tietysti sekin, joka täällä on tuotu esiin, että minimimaksu 200 markkaa oli sellainen, jota työttömien osalta olisi saanut alentaa vain kasvatuksellisilla ja hoidollisilla perusteilla, ei pienituloisuuden mukaan.

Onneksi valiokunnan lopullisen käsittelyn ja hallituksen esityksen välillä oli vaalit. Olen vakuuttunut siitä, että ilman vaaleja, joissa erityisesti sosialidemokraattien kannattajat jäivät kotiin ja tällä tavalla ilmaisivat mielensä, tällaista muutosta tähän lakiesitykseen ei olisi saatu aikaan. Se onneksi antoi sellaista tahtoa ja kykyä myös sosialidemokraateille, että kokoomuksen vastarinta ainakin osittain murtui. Sitä halua oli vasemmistoliitolla jo ennen vaaleja, mutta valitettavasti heidän voimansa ei ollut riittävä tämän vastarinnan murtamiseen. Kiitos tästä muutoksesta kuuluu siten ennen kaikkea suomalaisille äänestäjille, niille, jotka äänestivät, ja niillekin, jotka jättivät äänestämättä ja tällä tavalla ilmaisivat kantansa.

Keskustan linja on ollut tässä asiassa johdonmukainen ja selkeä. Meidän esityksessämme, ed. Huuhtasen lakialoitteessa n:o 65/1996 vp tuloloukku korjataan hyvin yksinkertaisella toimenpiteellä. Päivähoitomaksu tulee liukuvaksi niin, että se on 0—1 200 markkaa, ja se toisi ainakin 80 miljoonaa markkaa enemmän kunnille maksutuloja kuin tämä nyt käsittelyssä oleva valiokunnan enemmistön esitys.

Mitä tulee valiokunnan esitykseen, täällä on useissa puheenvuoroissa todettu, että valiokunta kuunteli paljon asiantuntijoita samanaikaisesti sinne ja tänne. Valitettavasti minun on sanottava, että ei valiokunta kuullut mitään asiantuntijoita, vaan ainoastaan valiokunnan hallitusryhmien jäsenet. Tässä mielessä minusta ei ole oikeaa valmistelupolitiikkaa se, että viikkokausia valmistellaan, kuullaan asiantuntijoita ja jopa osalle asiantuntijoita on jäänyt sellainen käsitys, että kuulijana on valiokunta eivätkä hallitusryhmät, ja sen jälkeen täysin muutettu paketti joudutaan aikataulusyistä lyömään tunnissa parissa läpi. Se ei ole oikeaa työskentelyä, ja vaikka ymmärränkin sen tässä tilanteessa, tällaisesta menettelytavasta tulevaisuudessa on päästävä niin, että myös oppositiopuolueille jää ainakin kohtuullinen aika tutustua asiaan ja kuulla asiantuntijoita, jos esitystä on oleellisesti muutettu sen jälkeen, kun aiemmat asiantuntijat on kuultu.

Toinen asia, johon on syytä kiinnittää huomiota, on se, kun hallituspuolueiden edustajat ovat sanoneet, että "me nostimme kotihoidon tukea". Sekin antaa täysin virheellisen kuvan ulospäin. Te nostitte siitä hallituksen huonosta esityksestä, mutta ette nostaneet yhtään siitä teidän alennetusta kotihoidon tuestanne. Pitäisikin siis sanoa, että tämä on todellisuudessa selkeästi huonompi ja alempi kuin se taso, josta hallitus lähti liikkeelle.

Mutta se on rehellisesti tunnustettava ja myönteisenä pantava merkille, että tämä on selkeästi parempi kuin hallituksen alun perin täysin kelvoton esitys, ja se kyhäelmä on kuitenkin saanut jonkinlaisen kohtuullisen muodon tässä valiokunnan enemmistön hyväksymässä esityksessä.

Keskusta kuitenkin katsoo, että sekä yhteiskunnan kustannusten että myös lapsiperheiden kannalta olisi tarkoituksenmukaisinta ja parasta se, että voitaisiin muuttaa päivähoitomaksu liukuvaksi ja korottaa kotihoidon tuki sille tasolle, jolla se oli hallituksen aloittaessa eli 1 908 markkaa perustasolla. Sen vuoksi ehdotankin, että käsittelyn pohjaksi otettaisiin ed. Huuhtasen ym. lakialoitteeseen n:o 65/1996 vp sisältyvä lakiehdotus ja vastalauseeseen sisältyvä lakiehdotus.

Ed. H u o t a r i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Manninen sanoi, että asiantuntijoita ei kuultu. Siinä hän puhuu toisenlaista totuutta eli asiantuntijoitahan kuultiin, totta kai, ja aika paljonkin silloin yhteisissäkin kokouksissa. Mutta sen lisäksi hallitusryhmät kuulivat asiantuntijoita, ja se lienee talon tapa. On ihan luonnollistakin, kun joudutaan tekemään näin paljon ja isoja muutoksia, että muutoksentekovaiheessa hallitusryhmillä on mahdollisuus kuulla asiantuntijoita. Siinä asiassa ed. Manninen on oikeassa, että mietinnön lyöminen lukkoon tapahtui aivan liian nopeasti, eikä sitä voi kyllä kunnioittaa, jos se on talon tapa, että hallitusryhmät — tarkoitan ryhmäpuheenjohtajia — työskentelevät sillä lailla kuin tässä asiassa työskentelivät. Kyllä toivoisi, että talon tavat paranisivat ja että valiokunnan työskentelyä kunnioitettaisiin. Nyt kun täällä on kuultu, että edes kokoo-

musryhmän jäsenet eivät välttämättä kaikki ole olleet niitten muutosesitysten takana, mitä kokoomus vaati, niin se on aika ihmeellistä kuultavaa.

Ed. Viljamaa (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Luulisinpa, että ed. Manninen pitäisi vielä valittavamman puheenvuoron, jos hän olisi joutunut ikään kuin hallituksen esitystä valmistelemaan valiokunnassa. Miksi opposition pitää valmistella esitystä? Siihen tehtäväänhän me hallituspuolueitten kansanedustajat sitten suostuimme, emmekä toki voineet velvoittaa oppositiota tähän työhön, jota varten kuulimme asiantuntijoita ja saimme laskelmia enemmän kuin valiokunta yhteensä. Mutta sietää tietenkin miettiä tätäkin. Jos eduskunnan työtavat muuttuvat merkittävästi niin, että valiokuntavaiheessa rakennetaan uutta, niin kyllä siinä varmasti korjaamisen varaa on.

Vielä haluaisin ed. Manniselle sanoa, että hän vähän yksipuolisesti kuvasi kuntalisää. Kuntalisähän oli valiokunnan edellisen mietinnön mukaisesti, joka koski kotihoidon tukea, suositeltava ja mahdollinen. Sitä ovat käyttäneet kunnalliseen itsehallintoonsa vedoten ainoastaan ne kunnat, joille on ollut siitä jotakin hyötyä, jotka ovat voineet arvioida, että päivähoitopaikkoihin ei siten tule tungosta. Sitä ei ole käytetty erityisesti pienissä maalaiskunnissa, joilla on yksi päiväkoti ja siellä enemmänkin tyhjiä paikkoja kuin tungosta. Siinä mielessä kotihoidon kuntalisä oli ihan järkevä väline kunnallisessa palvelutuotannossa.

Ed. Vehkaoja (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Manninen arveli ilmeisesti, että kun hallituksen esitystä korjattiin, niin kuntalisiä tarvitaan vähemmän kuin jos hallituksen ensimmäinen esitys olisi toteutunut. Kannattaa kuitenkin nähdä, että kuntalisät jäävät mahdollisiksi. Uskon, että se voi olla aika hyväkin instrumentti kunnille, kun ne sillä pystyvät ohjaamaan kysyntää kuitenkin niiden konkreettisten mahdollisuuksien mukaan, mitä milloinkin kunnassa on tarjolla. Ei ole kovin helppo ehkä nopeasti vastata perheiden muuttuviin mielenilmaisuihin, joskin luulen, että tässä keskustelussa on yliarvioitu rahan merkitystä perheiden valinnoissa. Ei se nyt ihan muutamista kympeistä varmaan kiinni jää, missä hoitomuodossa lapsia hoidatetaan. Kyllä suomalaisessa perheessä osataan jo antaa arvoa hoitosuhteen pysyvyydelle ja muutaman kympin ja ehkä satasenkin menetys kärsitään, kun nähdään, että on lapsen etu, että hoitopaikkoja esimerkiksi ei liian usein vaihdella taloudellisista syistä.

Ed. Manninen myöskin arveli, että vaalit vaikuttivat siihen, että esitys sai sen muodon, minkä se on tässä käsittelyssä saanut. Väittäisin kyllä, että kun lähetekeskustelussa kuitenkin olimme jo erityisen kriittisiä ja vaadimme muutoksia, niin me olemme kärsineet vaaleissa varmaan vanhemmista synneistä kuin juuri tästä synnistä.

Sitten asiantuntija-asiasta. Ed. Huotari jo korjasikin aika paljon. Asiantuntijathan olivat meille erityisesti teknisenä apuna, olisi ollut täysin mahdotonta muuten tullakaan muutosesitykseen. Uusia asiantuntijoitahan me emme edes kuunnelleet, kaikkia asiantuntijoita oli myöskin oppositio kuullut silloin, kun sitä ...

Toinen varapuhemies (koputtaa): Kaksi minuuttia!

Ed. Manninen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Huotarille ensin totean, niin kuin jo totesin, että täysin muutetusta esityksestä kuulimme puoli tuntia yhden kerran asiantuntijoita sosiaali- ja terveysministeriöstä ja valtiovarainministeriöstä, eikä mitään muuta. En moiti, että hallitusryhmät kuuntelevat asiantuntijoita, mutta oppositiolle pitää tarjota myöskin uudesta esityksestä mahdollisuus. Eihän sillä vanhalla esityksellä ole enää mitään merkitystä, kun rakenne on täysin uusi.

Mitä tulee siihen, ettei voi velvoittaa oppositiota valmistelemaan, niin ei tässä ole velvoittamisesta kysymys. Jos pidetään valiokunnan kokoukset, oppositio on siellä mukana tai ainakin sillä on mahdollisuus olla mukana.

Kuntalisän osalta uskon, että uusi malli vähentää kuntalisien tarvetta. Se on minun selkeä käsitykseni. Se on senkin vuoksi parempi kuin hallituksen alkuperäinen malli, koska ei ole järkeä, että hallitus maksaa tuet niin, että tulee tungosta päivähoitoon, ja sitten kehotetaan kuntia maksamaan, että se tungos poistuisi. Sehän on aivan hölmöläisten hommaa.

Mitä tulee vaaleihin, olen täysin vakuuttunut, kun kuuntelin valiokunnan puheenjohtajan puheenvuoron vaalien jälkeen, että vaikka halua ja kritiikkiä oli kuinka, niin kuin teillä oli ollut monessa asiassa ennenkin, mitään ei valiokunnassa olisi tapahtunut. Onneksi nyt löytyi pontta niin paljon, kun tuli kansalaisilta tarpeeksi palautetta, ei tästä asiasta mutta muista asioista, että löytyi ryhtiä sen verran, että saa-

tiin selkeästi hallituksen alkuperäistä parempi esitys.

Ed. R a s k : Arvoisa rouva puhemies! Pienten lasten hoitopaketti on syntynyt. Sosiaali- ja terveysvaliokunnan pöytää on vuosikausia pidetty leikkauspöytänä, mutta kyllä se tämän esityksen myötä muuttui synnytyspöydäksi.

Salikeskustelu aloitettiin pienten lasten hoitopaketista perjantaina. Tuolloin keskustelun alkaessa, kun muut alkoivat puhua pienistä lapsista, lähdin itse katsomaan omia pieniä lapsiani. Sen tähden haluan nyt muutamaan asiaan kuitenkin puuttua.

Pienten lasten kotona hoitaminen on edelleenkin todellinen vaihtoehto, ja se on hyvä. Kotihoidon tuki säilyy sellaisena kuin se nyt jonkin aikaa on ollut, eikä ole odotettavissa, että kotihoidon tuen leikkauksen johdosta tulisi ryntäystä työttömyyskorvaukselle, niin kuin edellisen leikkauksen jälkeen on tapahtunut.

Koti on paras hoitopaikka pienelle lapselle, ja omat vanhemmat ovat parhaat hoitajat. On yhteiskunnallisesti kannattavaa, että lapset hoidetaan kotona. On tutkittu, että lasten sairastavuus päiväkodeissa lisääntyy, mistä on tietysti seurauksena vanhempien poissaoloja töistä. Ei myöskään ole unohdettava niitä inhimillisiä vaikutuksia, mitä sairastamisessa lapselle kipuina ja kärsimyksinä on, eikä myöskin niitä lääkekuurikierteitä, jotka osaltaan jopa lääkeaineallergioita aiheuttavat.

Sosialidemokraateille nollamaksuluokan säilyminen hoitopaketissa oli kynnyskysymys. Oman kantani nollamaksuluokka-asiasta muodostin ystäväni, yli 20 vuotta helsinkiläisissä päiväkodeissa työskennelleen lastentarhanopettajan huolesta. Minulle riitti hänen viestinsä siitä, että nollamaksuluokka ehdottomasti pitää säilyttää. Hänen viestinsä oli, että köyhää ei saa nöyryyttää. Uskon, kun hän niin sanoi, että nollamaksuluokan poistaminen olisi myös nöyryytyksenä koettu, jos se olisi tullut siinä muodossa, kuin hallitus esitti.

Tämän esityksen synnyttyä on ollut aika voimakasta kritiikkiä siitä, että rikkaat voittivat. On tosi, että aika monen päivähoidon maksut alenevat, mutta eivät kaikkien. Olenkin sitä mieltä, että jatkossa tulee selvittää ja korjata ne tapaukset, joissa päivähoidon maksut kaikesta huolimatta nousevat.

Joku voitti. Kuka se sitten oli? Tässä yhteydessä olen mietiskellyt meidän suomalaisten perussyntiä. Kateuden koura on hyvin väkevä. Onko niin, että aina, jos toinen pärjää, saa lisää etua, pääsee halvemmalla, se luetaan ikään kuin itseltä poissa olevaksi asiaksi? Tätä voisi nyt kutsua vaikka mahdollisen edun optioksi.

Minusta on tärkeintä se, että nollamaksuluokka säilytettiin. Ne, jotka sen säilyttivät, eivät kuitenkaan joudu maksamaan. Ei sen, että maksu toisilta laski, pitäisi itse asiassa ketään harmittaa.

Rikkaus on hyvin asenteellinen asia. Rikas voi olla semmoinen, jolla on paljon, mutta rikas voi olla myös sellainen, jolta omasta mielestään puuttuu vähän. Kyse on siis asennoitumisesta.

Loukkutyöryhmän tavoitteet olivat komeat ja oikeat. (Ed. Aittoniemi: Mitä jäi?) Työn vastaanottamisen esteenä eivät saa olla sosiaaliset etuudet eli työn teosta pitää jäädä käteen aina enemmän kuin työtä tekemättä. Valmista ja lopullista ei tullut, ed. Aittoniemi, mutta ainakin yksi todellinen epäkohta poistettiin: Poistettiin portaittaiset päivähoitomaksut. Enää ei tarvitse pelätä, että kovin pieni palkankorotus nostaisi monta sataa markkaa päivähoitomaksuja, niin kuin aikaisemmin on ollut.

Meillä on nyt käsittelyssä kokonaisuuden yksi osa: pienten lasten hoito-osa. Kokonaisuuteen kuuluvat edelleenkin myös asumistuki- ja toimeentulotukiasiat. Vasta näiden yhteensovittamisesta selviää se, kuka tässä voittaa ja kuka häviää.

Ed. Mannisen kritiikki asiantuntijakuulemisesta on osaltaan aiheellinen, mutta toisaalta on myös muistettava se, että kyllähän valiokunta kuuli — pikalaskun tuossa suoritin — 36 asiantuntijaa. (Ed. Manninen: Mutta eri asiasta!) — Täytyy tietysti sanoa näin, että asia on sama. On kysymys pienten lasten hoidosta. Ne argumentit, jotka tulivat, olisivat varmasti olleet samanlaisia, mutta se on totta, että viimeisestä esityksestä ei kovin monia asiantuntijoita kuultu.

Ed. L ä m s ä : Arvoisa puhemies! Laki pienten lasten hoidon tukemisesta oli kaiken kaikkiaan kyllä hyvin suuri asia ja voisi sanoa, että kova vääntö valiokunnassa. Itselleni tämä oli sukellus uuteen asiaan. En kovinkaan paljon ollut perillä aikaisemmasta järjestelmästä, mutta nyt reilun kuukauden käsittelyn aikana voi sanoa, että niin vanhasta järjestelmästä kuin uudestakin on päässyt hyvin perille.

Päivähoito itselleni on hyvin tuttua järjestelmänä siltä ajalta, kun oli omia lapsia, joita hoidettiin kotona. Meillä oli perhepäivähoitoa. Kyllä koimme sen meidän perheessämme hyvin myönteisenä järjestelmänä, ja myös ne vanhem-

mat olivat tyytyväisiä, jotka lapsiaan meille päivähoitoon toivat. Siitä on jäänyt kyllä hyvin positiivinen kuva.

Tuli tuossa mieleen kotikasvatuksesta, kun meilläkin omat lapset useasti jouduttiin ottamaan navettaan mukaan ja siellä he olivat vasikoitten kanssa karsinassa ja hyvin viihtyivät. Tässä taannoin luin yhden jutun, jossa Kalevi Sorsa, valtiopäivämies, kertoi omasta kasvatuksestaan ja nuoruudestaan. Hän sanoi, että hän oli useastikin navetassa pärevasussa mukana, kun hän oli hoidettavana. Voi sanoa, että ainakin se kasvatus on ollut hyvä. Minä itse Sorsaa arvostan hyvinkin suuresti.

Valiokunnassa kaiken kaikkiaan oli kyllä kova vääntö, ehkä yksi kovimpia, mitä meillä sosiaali- ja terveysvaliokunnassa on ollut. Se oli vaikea myös hallituspuolueitten jäsenille ja erikoisesti hallituspuolueitten jäsenille. Todella näihin asioihin paneuduttiin. Kyllä minä ainakin koin näin, että hallituspuolueitten puolelta myös haluttiin tosissaan tässä asiassa edetä parempaan suuntaan. Kun laki tuli sinne, hyvin nopeasti sai havaita sen, että siinä muodossa laki ei tule menemään läpi.

Meillä keskustan edustajille tuli sitten hyvinkin nopeasti oma lakialoitteemme, joka valmisteltiin hyvin huolella. Se perustui meidän aikaisempiin näkemyksiimme, millä tavalla tätä asiaa tulisi hoitaa ja miten tässä tulisi edetä.

Hallituksen alkuperäinen esityshän olisi merkinnyt selkeästi sitä, että siellä olisi suurempituloisten perheiden päivähoitokustannuksia alennettu hyvinkin voimakkaasti, niin kuin tapahtui nytkin, ja samalla vähävaraisten perheitten päivähoitokustannukset olisivat nousseet ennen kaikkea, kun nollamaksuluokka oli siinä mukana.

Tuolla Kuopion alueella ainakin erään tilaston mukaan nollamaksuluokkaan kuului perheistä noin 30—40 prosenttia. Sain kuulla, että täällä Helsingissä ylempään maksuluokkaan kuuluisi noin 50 prosenttia perheistä. Tämä minusta kuvaa sitä, että olisi myös alueellisesti tapahtunut erittäin merkittävää tietynlaista tulonsiirtoa, jos tämä hallituksen esitys olisi toteutunut.

Me olemme tänne vastalauseeseemme ottaneet tiettyjä asioita, jotka ovat pohjaa meidän lakialoitteellemme, jota esitämme käsittelyn pohjaksi. Hallitusryhmät ovat eduskunnassa pyrkineet korjaamaan kyllä hallituksen esitystä sellaiseen suuntaan, joka vastaa keskustan näkemystä, jossa keskusta esitti omat perustelunsa ja vaihtoehtonsa. Valitettavasti hallituspuolueiden eduskuntaryhmien rohkeus ei riittänyt sanoutumaan irti hallituksen peruslinjauksesta, minkä vuoksi myös valiokunnan esitys jää puutteelliseksi ja sekavaksi, niin kuin täällä esimerkiksi ed. Lindén, joka ei ole valiokunnan jäsen vaan on joutunut tähän asiaan tutustumaan mietinnön pohjalta, toi esille, että tämän ainakin ensi lukemalta kokee sekavaksi, ja sitä se myös tietyllä tavalla on. Tämä hallituksen esitys ei vastaa keskustan tavoitteita siinä, että me olisimme halunneet oikeudenmukaisemman järjestelmän. Siinä tämä selkeästi jää meidän näkemyksestämme jälkeen.

Meidän mielestämme on hyvin tärkeää, että valiokunnan esitys ei korjaa vuoden 96 alussa toteutettua kotihoidon tuen yli 22 prosentin leikkausta, joka on johtanut perheiden valintaoikeuden kaventumiseen ja kotihoidon korvautumiseen kalliimmalla kunnallisella päivähoidolla. Perusongelma, kotihoidon tuen ja muun yksityisen hoidon tuen liian matala taso, ei valiokunnan muutoksilla poistu. Tämä epäkohta aiheuttaa tarvetta siirtää lapset kunnalliseen päivähoitoon silloinkin, kun se on vastoin perheiden omia tavoitteita.

Useimmat kuukausitilastot osoittavat, että nykyisellä tuen tasolla kotihoidon tuen käyttö on edelleen laskussa ja kunnallisen päivähoidon kysyntä kasvussa, eli lasten hoito kotona on hyvin kiistatta edullisempaa, niin kuin ed. Manninenkin puheenvuorossaan perusteli. Olemme edelleen sitä mieltä, että lasten kotihoidon tuki tulee palauttaa vuoden 95 tasolle, kuten ryhmämme talousarvioaloitteessa myös on esitetty.

Emme myöskään hyväksy sitä, mitä nyt ollaan rikkomassa eli sitä historiallista kompromissia, jonka mukaan alle kouluikäisten subjektiivisen päivähoito-oikeuden ohella kotihoidon tuki ulotetaan myös kolmivuotiaisiin lapsiin. Tätä yhden ikäluokan laajennuksen toteutusta on lykätty väliaikaisella lailla vuoden 98 loppuun. Laajennus on toteutettava eduskunnan aikaisemman päätöksen mukaisesti. Tämä meille hyvinkin tärkeä asia, jonka näemme hyvinkin perustelluksi, nyt tavallaan jää historiaan, ja se tulisi jatkossa ottaa uudelleen esille.

Yksityisen hoidon tukemiseksi ovat käytettävissä palvelusetelit, mistä käynnissä olevat kokeilut ovat antaneet hyviä kokemuksia. Järjestelmä tulee luoda valtakunnalliseksi ja tasoltaan riittäväksi. Kun palveluseteli maksetaan palvelujen tuottajalle, ei kaksinkertaisen verotuksen ongelmaa synny. Me viime keväänä sosiaali- ja ter-

veysvaliokunnan Kajaanin opintomatkalla tutustuimme tähän, ja meille kyllä kaikille jäi siitä hyvin positiivinen kuva, sellainen kuva, että tätä todella kannattaa kehittää yhtenä hoitomuotona.

Kunnallisen päivähoidon maksujärjestelmä kaipaa uudistamista, koska nykyiseen järjestelmään sisältyy kiistattomia kannustinloukkuongelmia. Nämä voidaan poistaa meidän esittämämme lakialoitteen muodossa sosiaalisemmalla ja selkeämmällä tavalla, kuin mitä hallituksen esityksessä on. Eteenpäinhän asia tietysti menee myös tällä, mutta meidän esityksemme on selkeämpi.

Arvoisa puhemies! Kannatan ed. Mannisen tekemää ehdotusta, että käsittelyn pohjaksi otetaan vastalauseen muoto.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan ensimmäinen varapuhemies Pesälä.

Ed. L a h t e l a : Arvoisa herra puhemies! Tästä paketista voi todeta, että tämä on valiokunnassa saanut huomattavasti paremman muodon kuin alkuperäinen pohjaesitys aikanaan täällä salissa oli. Silloin en monia kohtia voinut ymmärtää, ainakaan sitä, että kaikille maksu päivähoidosta olisi ollut 200 markkaa. Nyt valiokunta on päätynyt sellaiseen ratkaisuun, joka on minusta hyvä ja myönteinen, eli nollamaksuluokka säilytetään eikä sitä nöyryyttävää tunnetta, että pitää lähteä anomaan, ja joutavaa byrokratiaa enää ole, että mennään kunnantoimistolle anomaan ja osoittamaan heikot maksukykynsä tai tulonsa, ja sitten voisi saada jossakin tapauksessa myös vapautuksen. Sitä ei tässä ole, ja siinä mielessä tämä on hyvä asia.

Kun taulukoita tarkastellaan, mitä tämä päivähoitomaksun osalta tekee nykyiseen verrattuna, niin yksinhuoltajaperheet lähes poikkeuksetta joka tuloluokassa tulevat voittamaan. Se on siinä mielessä ihan hyvä asia. Semmoisetkin perheet, joissa on kaksi vanhempaa ja yksi lapsi, tulevat joka tapauksessa voittamaan, eli heidän päivähoitomaksunsa alenee. Sitten tässä on joitakin poikkeustapauksia, kaksi plus kaksi eli kun on kahden lapsen ja kahden vanhemman perhe, niin joissakin tapauksissa päivähoitomaksu voi nousta. Kaikissa näissä nousuissa on tietysti syynä suurin piirtein se, että aikaisempi maksu oli portaittainen, jolloin pieni tulonnousu vaikutti siihen, että päivähoitomaksu voi markan tienestillä kipsahtaa aika ylös. Siinä mielessä uusi esitys on kokonaisuutena hyvä, että se on portaaton systeemi, jossa eivät pienet tulonmuodostukset vaikuta niin valtavasti päivähoitomaksuun, ja se on hyvä asia kokonaisuutena.

Sen sijaan isompi kysymys on tietysti se, kun on puhuttu, että tällä puretaan kannustinloukkuja, tuloloukkuja. Olen joutunut pohtimaan sitä, millä tavalla todella suurituloiset ovat kannustinloukussa, jos on useiden kymmenientuhansien kuukausitulot perheessä. Kun meillä sosiaalijärjestelmät eivät ole sellaisia, että he saisivat sosiaalisia tulonsiirtoja, niin millä tavalla tämä purkaa jonkin loukun isotuloisten osalta? Siitä minä en ainakaan itse ole löytänyt juonta. Siinä johtopäätökseksi tietysti on tullut se, että tässä annetaan isotuloisille vastikkeetonta etua, helpotusta joistakin maksuista, ja sen me yhteisvastuullisesti maksamme kunnissa. Näin tässä tulee tapahtumaan.

Niin kuin aikaisemminkin monien verolakien yhteydessä olen puhunut, odottaisi, että isotuloiset malttaisivat ja hillitsisivät ahneutensa ja odottaisivat sitä vaihetta, kun meillä joskus on jakamisen varaa. Mutta ilmeisesti ihmisen ahneus on sellaista, että sitä on turha tänä päivänä odottaa, vaan itsekkyys näköjään voittaa. Ne, joilla jo ennestään on, haluavat lisää. Mammonaa pitää kasata.

Valiokuntavaiheessa, tai missä vaiheessa lie tullutkin, supermaksuluokka poistui, eli nyt ei tuhatta markkaa suurempaa maksua enää peritä. Kunta ei edes voi sitä näköjään valiokunnan kannanoton mukaan periä. Maksimimaksuja ja tulorajoja voidaan alentaa kunnan päätöksellä alaspäin, mutta isotuloisiltakaan ei voi saada kunnan toimesta sitä oikeudenmukaisuutta, jota minä olen odottanut, että isotuloiset tätä yhteiskuntaa myös omalla panoksellaan kantaisivat.

Kokonaisuutena kuitenkin tässä vaiheessa voi todeta, että ei ainakaan huonompaan päin olla menossa. Nyt tämän jopa voi hyväksyä tässä muodossa. Alkuperäisessä muodossa olisi ollut vähän kyseenalaista, olisiko vihreä nappula painunut alas äänestysvaiheessa.

Ed. V e h k a o j a : Arvoisa puhemies! Olipa hallituksen esitys minkälainen tahansa, se ei koskaan ole riittävän hyvä opposition kannalta katsottuna. Sen olemme tänäänkin saaneet taas kuulla. Helposti unohdetaan, että meillä on nyt monipuoluehallitus, viisi puoluetta samassa hallituksessa, mikä on kyllä tavallisen suuri määrä puolueita. Sitä paitsi, jos katsotaan tätä kirjoa

vähän asteikolla vasen — oikea, niin se kattaa myös koko meidän puoluekenttämme. Näin ollen unohdetaan myös helposti se, että tässä ei nyt yhdenkään puolueen puolueohjelman mukaisia päätöksiä tehdä, vaan ennen kuin ollaan näinkin vaikeissa asioissa esityksien kanssa valmiita, on jouduttu tekemään kompromisseja ja kompromissien kompromisseja. Yhdet kompromissit tässäkin lapsipaketissa tehtiin jo varmasti ennen kuin koko esitys tuli eduskuntaan. Toisen kerran kompromissi tehtiin tässä talossa.

Minusta on kauhean ikävää, että eduskunnassa joudutaan näin syvälle valmistelutyöhön. Ei tämä meidän työskentelymme ole aikataululliseestikaan sillä tavalla valjastettu, että valiokunnat voisivat säännönmukaisesti näin paljon osallistua asioiden, suorastaan ei vain päätöksentekoon, vaan niin kuin tässäkin on käynyt, valmisteluun.

Täällä on kauheasti arvosteltu sitä, että oppositio ei nyt päässyt kuulemaan kaikkia asiantuntijoita, kun hallituspuolueet päättivät lähteä muuttamaan hallituksen esitystä. Kuten jo on tullut esille, kuitenkin varsinaisen kuulemisen osalta olemme kuitenkin olleet ihan samassa asemassa, sekä oppositio- että hallituspuolueet. Me emme ole nimittäin kumpainenkaan osapuoli päässeet kuulemaan laajasti esimerkiksi esillä olevan version hyvyydestä eri osapuolilta. Se oli varsin suppea asiantuntijoiden kokoelma, joiden kanssa hallituspuolueet seurustelivat silloin, kun valmisteltiin esillä olevaa esitystä. Ne on helppo oikeastaan luetellakin. Jos joku muistaa muita osapuolia vielä, joita asiantuntijoiksi voisi mainita, lisätköön.

Minun näkemykseni mukaan vain sosiaali- ja terveysministeriön, valtiovarainministeriön ja Kuntaliiton asiantuntijoita kuultiin sen jälkeen, kun koko valiokunta oli ollut koolla. (Ed. Huuhtanen: Kela!) — Kela oli myös hallitusryhmien käytössä, mutta se oli myös kaikkien yhteisessä käytössä, joten siitä ei minusta niinkään kannattaisi tehdä numeroa. — Suurempi numero pitää todellakin tehdä siitä, onko tässä sinänsä järkeä, että valiokunnissa joudutaan näin perinpohjaiseen työskentelyyn. Tietysti siitäkin voi pitää meteliä, että silloin, kun on poliittisesta sopimisesta kysymys, kaikki eivät voi olla tietoisia asioiden jokaisesta käänteestä.

Kun on arvosteltu sitä, että lopputulos on ollut usealle yllätys ja että emme me olisi sitä hyväksyneet, toiset olisivat menneet mieluummin sanomaan noin kuin näin, se on tietysti tyypillistä tällaisten asioiden valmistelussa, jossa joku aina edustaa isoa ryhmää neuvotteluissa.

Kaiken kaikkiaan minusta ei nyt saa unohtaa sitä, että tulonsiirrot lapsiperheille Suomessa ovat kansainvälisesti mitaten todella merkittäviä ja suuria. Minusta tuntuu, että Suomessa ei kukaan voi lähteä maailmalle sellaisella väitteellä, että täällä istuisi hallitus, joka on lapsivihamielinen, tai että Suomessa tehtäisiin lapsivihamielistä politiikka. Lähempi tarkastelu viimeistään paljastaa, että jos tällaisia väitteitä esittää, pötypuheita ne ovat. (Ed. Aittoniemi: Riippuu vähän, mistä lähtökohdista!) — Niinkin voidaan sanoa. Minä muutaman vertailun ajattelin juuri ed. Aittoniemenkin korviin vielä luetella.

Ajattelin vähän tarkastella kolmen lapsen tilannetta, kun se on ollut hallituspuolueidenkin katsannossa tietty rajatapaus. Sanotaanko näin, että linjanvetoa on tehty vähän sen mukaan, että esimerkiksi päivähoitomaksuthan ovat vähän rokottamassa kolmilapsisia perheitä, koska on ajateltu, että jospa heidät hoidettaisiin paremmin kotona. Toinen linjanvetohan tehtiin pienten lasten, alle kolmevuotiaitten kohdalla.

Laskin huvikseni, mitä kotihoidon tuki ja lapsilisät, jos ne arvioisi bruttotasoon tänä päivänä, merkitsevät esimerkiksi kolmilapsisessa perheessä, jossa lapsista kaksi on alle kolmivuotiaita ja kaikki alle kouluikäisiä. Näemme, että riippuen siitä, vaikuttavatko puolison tulot, saako lisäosaa vai ei, bruttotasolla tällaista perhettä tänä päivänä Suomessa tuetaan 5 000—6 000 markalla kuukaudessa. Itse asiassa me olemme jo siirtyneet systeemiin, jossa jonkinlaista äidinpalkkaa tai kolmannen henkilön palkkaa yhteiskunta suorittaa lapsiperheillensä.

Tein huvinpäiten koelaskelman. Kun itse olen seitsenlapsisesta perheestä ja äitivainaa synnytti seitsemän lasta kymmenessä vuodessa, ajattelin laskea, mitähän äitimuori olisi saanut, jos kotihoidon tuen saamisen ehdot ja lapsilisät olisivat olleet voimassa silloin, kun hän meitä kasvatti. Päädyin lukuun, että hän olisi saanut kuukausittain lähemmäksi 13 000 markkaa kasvattaakseen lapsiaan kotona. Se on jotakin sellaista, mistä hän ei olisi varmastikaan voinut edes unelmoida. Halusin vain, kun ed. Aittoniemikin arveli, että riippuu, mistä lähdettiin, esittää yhden vertailun, mistä lähdettiin, kun oli pelkäsään paljon pienemmät lapsilisät siihen aikaan, kun sodanjälkeistä sukupolvea on kasvatettu.

Nähdäkseni uusi palveluseteli on todella edullinen perheille. Jos lasketaan kolmen lapsen mallin mukaan, päädytään huikeaan summaan. Kun

muistetaan lapsilisät mukaan ja ajatellaan niitä bruttoarvoisina, tullaan hyvin lähelle 7 000 markan kuukausittaista bruttoarvoa tulonsiirrossa lapsiperheelle, joka esimerkiksi palveluseteleiden kautta hoidattaa lapsia ja tietysti saa myös lapsilisät.

Haluaisin herättää keskustelun Suomessa nimenomaan tästä seikasta, kun meillä tavallaan ollaan pakotettuja kahden ansaitsijan perhemalliin Suomessa, niin on aina puhuttu, mutta todellisuudessa meillä onkin sellainen malli, jossa on kolmen ansaitsijan rahat käytettävissä ja vain kolmen hengen tuloilla perhe pysyy pystyssä ja se yksi henkilö, joka ansaitsee lapsiperheelle, on tulonsiirtojen suorittaja tai maksumiehen roolissa oleva yhteiskunta. Tämä on minusta asia, jonka pitäisi herättää meidän näkemään, että eivät nämä asiat ihan huonosti ole. Tietenkin sellaisen perheen tilanteessa, jossa on yksi ansaitsija, päädytään tilanteeseen, että todellisuudessa siinäkin perheessä on kuitenkin kahden ansaitsijan malli, koska tulonsiirrot näilläkin summilla nousevat ainakin pienipalkkaisen palkatun työn tasoon.

Mitä päivähoitomaksuihin tulee, olemme toistaneet jo monta kertaa, että kolmilapsiset perheet siinä hieman häviävät. Tietysti meille vasemmistolaisille ei maistunut hyvälle se, että niin suuret alennukset päivähoitomaksuissa tulevat kerralla niille, joilla tuloja on enemmän. Kannattaa kuitenkin muistaa, että ehkä töissäolevat eivät kaikki kuitenkaan ole kokoomuslaisia. Oletan, että meidänkinpuolueemme jäsenkentässä vielä on ihmisiä, jotka työstä palkkaa saavat, ja näin ollen maksualennukset tulevat nimenomaan perheiden hyväksi. Mutta niin kuin ed. Elo ja monet ovat todenneet, maksualennukset rokottavat nimenomaan kuntia ja kuntien kautta rokottavat uudelleen ja ikävä kyllä tasaveron takia kaikkia yhtäläisesti, joten onhan se lopputuloksen kannalta epäsolidaarisempi kuin tämänhetkinen tilanne.

En osaa vastata siihen, mitä loukkuja tällainen alennus purkaisi, mutta voisin kuvitella, että tämän jälkeen perheillä ei ole vaikeuksia ottaa palkankorotuksia vastaan. Tätä ennenhän on ollut sellaisiakin tilanteita, että on jouduttu työpaikoilla pyytämään, että älkää antako minulle palkankorotusta, kun se on mennyt portaittaisen maksun lisääntymiseen. Tässä suhteessa ainakin tämä malli on hyvä. Supermaksuluokan olisi mielellään nähnyt jäävän, mutta tällaista on kompromissien teko monien puolueitten kesken. Onneksi nollamaksuluokka säilytettiin eikä siitä sen enempää.

Arvoisa puhemies! Lopuksi haluaisin hieman kiinnittää huomiota siihen, että tämä on niin monimutkainen esitys ja juttu, että tiedottamisen puoli pitäisi hoitaa kunnolla. Viikonlopun lehtiä lukiessa on tullut mieleen, että tiedottaminen on jo aloitettu, mutta hyvältä ei sen suhteen näytä, miten se on aloitettu. Kun tämä on kuitenkin osa suurempaa pakettikokonaisuutta eli tässä on mukana myös veroale ja asumistuen korotukset, pääviestinhän perheille pitäisi olla, että paketin ansiosta lapsiperheiden tilanne on vuonna 1997 parempi kuin vuonna 1996. Soisi tämänkin informaation menevän perheisiin saakka perille, että näin on, vaikka siellä keittiön pöydän ääressä sitä on vaikea uskoa, kun ensimmäisinä näkyvät vain päivähoitomaksut.

Mutta sitten voidaan tietysti tulevaisuutta ajatellen miettiä sitä, onko oikea tapa ylipäätään niin paljon tukea lapsiperheitä lapsiin sidottujen tukien kautta, kun meidän yhteiskuntamme toimivuuden ja lapsiperheiden kannalta ydinkysymys on kuitenkin asumisessa. Onko nyt niin, että me ikään kuin maksamme huonon asuntopolitikan seurauksia, olemme vain joutuneet vyöryttämään tukia perhepolitiikan puolelle?

Mielestäni tulisi kuitenkin rehellisesti ja avoimesti palata toteuttamaan sosiaalista asuntopolitiikkaa ja sitä kautta huolehtia perheiden pärjäämisestä. Siinähän olennainen kysymys on tietysti vuokra-asunnot, ja varmasti se asumisen tapa tulee laajenemaankin, kun perheissä joudutaan huomaamaan, että ei uskalleta kiinnittyä esimerkiksi varsinkaan jonkin omakotitalon kanssa jonnekin perifeerisemmille alueille, koska tänä päivänä ikävä kyllä sivualueiksi on luettava jo kirkonkylätkin Pasilan pohjoispuolella. Me olemme näkemässä tämän kehityksen, että esimerkiksi nyt vielä voimassa ja elossa olevien läänien tasolla läänien keskuspaikkakunnat kasvavat aika lailla reippaalla tavalla ja alueen kirkonkylät ovat lähtemässä tyhjentymään. Tämä on ilmiö, joka tulee, jos se oikein ymmärretään perheissä, johtamaan siihen, ettei haluta eikä kyetäkään sitoutumaan asuntoihin, joita rakennettaisiin alueille, jonne ei voi jäädä loppuelämäksi.

Ed. K u o p p a : Herra puhemies! Ed. Rask kyseli, olisiko kateellisuutta niitten taholta, joitten päivähoitomaksut nousevat, niitä kohtaan, joitten päivähoitomaksut alenevat. Mielestäni kateudesta ei voi olla kysymys niissä perheissä, joissa on suhteellisen monta lasta ja osa kouluikäisiä, osa päivähoitoikäisiä. Saattaa olla, että perheen tulot ovat pienemmät kuin sellaisen per-

heen tulot, jolla on vain yksi tai kaksi päivähoitoikäistä lasta, joiden päivähoitomaksut alenevat selvästi jopa useita satoja markkoja, ja samanaikaisesti monilapsisen perheen päivähoitomaksu saattaa kohota satoja markkoja kuukaudessa.

Mielestäni se ei ole kateutta vaan se on elämän realiteettia, että näiden perheiden toimeentulo kiristyy. Tässä mielessä ihmettelen sitä, että ed. Rask tällaista kyselee, kun hän on sentään sosiaali- ja terveysvaliokunnan jäsen, jossa valiokunnassa tämä asia melko selvästi tuli esille useassakin eri otteessa, kun tästä keskusteltiin. Näin ollen ilmeisesti se on pantava sen syyksi, että hän käytti puheenvuoron porvarien puhujakorokkeelta ja hän puhui ikään kuin porvarit puhuvat sieltä puolelta.

Lisäksi hän otti esille tuloloukkutyöryhmän työn ja myös sitä pyrki vähättelemään, että vasta jälkeenpäin nähdään, miten toimeentulotuen leikkauksessa tapahtuu. Toimeentulotuki on viimesijainen toimeentulomuoto, ja joka kerta, kun siitä leikataan, leikataan myös vähimmäistoimeentulosta, ja siinä ei ole paljon ihmettelemistä silloin. Se koskee kaikista pienituloisimpia ihmisiä. Mielestäni tämäkin asia on varsin selvä.

Ed. M a n n i n e n : Herra puhemies! Ed. Vehkaojan puheenvuoron johdosta toteaisin, että te olette jo ulosmitanneet hyödyn moneen kertaan verotuksesta ja veroalesta. Turha sitä on enää tähän liittää ja sanoa, että kun otetaan verotus huomioon ja asuntotuki, tämä on teille parempi. Sitä paitsi se on hyvin vaikea uskoa siellä keittiöpöydän takana, kun tässähän käy nimittäin niin, että kun tämä on laskettu keskimääräisillä nykyisillä päivähoitomaksuilla, monet kunnat ovat perineet käytännössä paljon korkeampia ja jotkin jopa alempia maksuja eli käytännössähän tässä käsitellään keskiarvoja. Ei se maksu, joka tulee päivähoidossa olevan lapsen vanhemmille, välttämättä käyttäydy ollenkaan sen mukaan kuin näissä laskelmissa näyttää, koska eri kunnissa peritään erilaisia maksuja verrattuna siihen tulotasoon, joka on, koska kunnat ovat saaneet määritellä luokat. Nyt kunnille jää tietenkin mahdollisuus alentaa, koska laissa sanotaan maksimimaksut. Mutta jos muutenkin jo kunnilta otetaan 230 miljoonaa pois, kuinka monella kunnalla on varaa alentaa, kun hallitus on kunnatkin ajamassa katastrofiin?

Ed. V e h k a o j a : Arvoisa puhemies! Kyllä olin tosiaan sanomassa näistä kuntalisistä vielä ed. Manniselle. En ymmärrä, mikä syy kunnalla olisi lopettaa tämä kuntalisä nyt, kun valtion puolelta tulee toisenlaisia päivähoitomaksuluokkia. Totta kai kunnan päättäjät ovat kiinnostuneita siitä, että kunnan asukkaiden tilanne tulee huomioiduksi. Minä uskon, että ainakin esimerkiksi omassa kotikunnassani tullaan jatkamaan näitä maksualennuksia, jotka nytkin ovat olleet siellä. Tietysti tämä on se surkea tilanne, että kunnittaiset olosuhteet vaihtelevat ja senpä takia tässä on nyt pyritty tämmöiseen suurempaan yhtenäisyyteen.

Mutta ylimenokauden aikana tulemme varmasti näkemään tämmöisiä paikallisia sopeuttamisohjelmia. Mutta ehdottomasti intän tässä vastaan vielä ed. Manniselle tässä veroalekysymyksessä. Esimerkiksi kaikki valtiovarainministeriön meille toimittamat yhteenvetokuviot, ed. Manninen sen tietää, tuloloukkuyhteenvedossa ja kaikkialla, on tehty yhteenlaskien juuri niin kuin täällä mainitsin. Siinä ovat kaikki osatekijät mukana. Ei se siitä nyt muutu, vaikka ed. Manninen täällä kuinka todistelisi, että se on ulosmitattu aiemmin.

Yleiskeskustelu julistetaan päättyneeksi.

E n s i m m ä i n e n v a r a p u h e m i e s : Asian käsittely keskeytetään.

5) Hallituksen esitys eläkelaitosten vakavaraisuussäännösten uudistamisesta

Lähetekeskustelu
Hallituksen esitys 241/1996 vp

E n s i m m ä i n e n v a r a p u h e m i e s : Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin sosiaali- ja terveysvaliokuntaan, jolle perustuslakivaliokunnan on annettava asiasta lausunto.

Keskustelu:

Ed. H u u h t a n e n : Arvoisa puhemies! Hallitus on lähettänyt eduskuntaan jo muutaman todella huonon lakiesityksen, joista tämä lastenhoitopaketti on yksi, energiaverolaki toinen ja nyt se yrittää saattaa eduskunnan varsin kohtuuttomaan asemaan eläkeyhtiöiden vakavaraisuussäännösten uudistamista koskevan lainsäädännön käsittelyssä.

Tämä lähetekeskustelussa oleva lakipaketti on varsin laaja, se koskee kaiken kaikkiaan kuutta lakia ja on merkitykseltään erittäin suuriarvoi-

nen. Nyt hallitus kuvittelee, että tämä esitys ajettaisiin läpi eduskunnassa vain reilun viikon käsittelyllä, jota hanketta muutoin on valmisteltu jo tätä ennen vuoden verran. Toivon, että me ryhdistäydymme nyt tässä, ja aivan niin kuin lastenhoitopaketinkin yhteydessä eduskunta ottaa vallan käsiinsä ja osoittaa sellaista itsenäistä päätöksentekokykyä, että emme suostu tällaiseen pika-aikatauluun, joka ei missään tapauksessa sovi tälle asialle sen mittaluokkansa takia. Nimittäin tämän mittaluokan asiassa ei kumileimasimen asema ole eduskunnan arvovallan mukaista. Vaadinkin, että eduskunnassa tätä lakipakettia käsitellään perusteellisesti. Kyse on niin suuresta eläkepoliittisesta asiasta.

Kaiken kaikkiaan tämän lain valmistelu on ollut jotenkin salamyhkäistä. Kun selvitysmies Louekoski sai työnsä valmiiksi, niin siitä ei pyydetty minkäänlaista lausuntokierrosta, mikä panee kysymään, että miksiköhän näin. Jotain sellaista, jota me emme täällä tiedä, lienee takana.

Eduskunta ei voi taipua ylimalkaiseen päätöksentekoon niiden vaatimusten vuoksi, joita olen nähnyt julkisuudessa. Siellähän todetaan, että työeläkemaksuja joudutaan korottamaan, jos lakipaketti ei etene valmistelijoiden eli työeläkeyhtiöiden ja työmarkkinajärjestöjen haluamalla tavalla. Painostus ei ole hyväksyttävää, joskin näitten tahojen osalta sen ymmärtäisikin. Uskon, että vaatimuksen esittäjillä on asiassa vahvat omat intressit, siitä tämä painotus.

On selvää, että yhteiskunnalliset ja kansantaloudessa tapahtuneet muutokset sinänsä edellyttävät muutoksia myös eläkeyhtiöitä koskevassa lainsäädännössä ja eläkkeiden rahoituksen kehittämisessä nykyistä toimivammalla tavalla. Silti voi kysyä, onko työeläkejärjestelmämme rahoitus niin heikossa jamassa, että se ei kestäisi vuoden lykkäystä lainsäädännön voimaan astumisessa. Edelleen voi kysyä, jos kiire on näin kova, miksi valmistelu ja hallituksen esitys ovat viivästyneet eduskunnan kannalta kohtuuttoman pitkään.

Käsiteltävä lakihanke on merkityksellinen kansantalouden, yritystoiminnan ja tulevien eläkkeiden rahoitusmahdollisuuksien kannalta. Kymmenien miljardien suuruisten eläkerahastojen hallinnon järjestämistavalla on suuri merkitys eläkemiljardien sijoituksia ohjattaessa. Kun eduskunnalla on vastuu lainsäädännön toimivuudesta ja eläkepolitiikan sisällöstä, sen on tiedettävä tarkasti, mistä päätettävissä asioissa on kysymys. Periaatteellisesti tärkeitä kysymyksiä tässä yhteydessä ovat muun muassa omaisuuden suojaa koskevien asioiden arviointi ja yhtiöiden välisen tasaveroisen kilpailuaseman turvaaminen.

Ei ole varmaan yhdentekevää sekään, mitä nykyisin ja myöskin tulevaisuudessa eläkkeellä olevat ajattelevat tästä paketista. Tämän paketin hallinnointiosaa selaillessa saa vain sellaisen kuvan, että pääasiallisesti työmarkkinajärjestöt ovat se taho, joka tulee määräämään sijoitustoiminnasta ja tulee muutoinkin olemaan kaapin päällä. Joutuu kysymään, eivätkö eläkeläiset tässä omassa asiassaan saa mitään virallista tietä ääntään kuuluville. Siinä mielessä eduskunnan käsittely ja täällä asian perusteellinen käsittely on paikallaan.

Asia on varsin monimutkainen. Yritin tässä tämän päivän aikana selailla tätä esitystä läpi, ja se tuottaa minullekin, jonka on pitänyt tämän tyyppisiin asioihin perehtyä jo varsin paljon aikaisemmassa toiminnassa, todella vaikeuksia ymmärtää kaikkea asian vivahteita. Tämän vuoksi vaadin ja edellytän asian perusteellista käsittelyä.

Ed. S. K a n e r v a : Herra puhemies! Tässä esityksessähän on kyse myös eläkevakuutusyhtiöiden hallintojärjestelmän uudistamisesta. Eläkeläisethän ovat sijoittaneet varoja ja nämä varat on tarkoitettu eläkkeiden maksamiseen. Silti eläkeläiset on jo aikaisemmin syrjäytetty eläkevakuutusyhtiöiden päätöksenteosta. Näyttääkin siltä, että muut taas suunnittelisivat erilaisin pörssipelein vakuutusvarojen käyttöä, mutta kyllä eläkeläisilläkin olisi omia suunnitelmia. Siinä mielessä olisi järkevää, että vastuuta jaettaisiin myös eläkeläisten suuntaan, varsinkin jos vaikeuksia sattuu, niin onhan helppo sanoa, että tekin olitte mukana päätöksenteossa.

Valtakunnassa on eläkeläisjärjestöjä, jotka nojaavat eri puolueisiin tai ovat hyvin lähellä eri puolueita, ja niillä on kattojärjestö. Siksi esitänkin, että sosiaali- ja terveysvaliokunta ottaisi huomioon eläkeläisjärjestöjen osallistumismahdollisuuden vakuutusyhtiöiden hallintoon tätä lakia tehdessään.

Ed. A i t t o n i e m i : Herra puhemies! Ed. Huuhtanen puhui salamyhkäisyydestä. En muista, käytinkö nyt ihan samaa sanaa, mutta olen ihmetellyt sitä ja moneen kertaan esittänyt näkemyksiä nimenomaan eläkevakuutusyhtiöiden rahastojen suuntaan. Minä nimittäin vahvasti epäilen, että siinä suunnassa on muutakin salamyhkäisyyden aihetta kuin Eläke-Kansa ja Apollo ja

muut. Minä vähän epäilen, että näistä rahastojen rahoista suuri osa on katteettomien velkakirjojen varassa. Ihmettelen vähän sitä, kun takaisinlainausta aikanaan suoritettiin ilman korvaavia vakuuksia, mistäpä ne rahat nyt on kaikki saatu näihin rahastoihin ja kassoihin. Näin ollen epäilen, että salamyhkäisyydelle on aihetta juuri sikäli, että näiden rahastojen ja eläkevakuutusyhtiöiden asiat eivät ole ihan oikein. Mutta tulevaisuushan sen näyttää. Tämä on tervettä, mutta ehkä vähän vainoharhaista epäilyä.

Mitä tulee hallituspuoleen, olen samaa mieltä kuin ed. S. Kanerva tässä asiassa. Vaikka tietysti ammattiyhdistysliikekin voi valita eläkkeellä olevia henkilöitä tai ehdottaa sinne, tuskinpa he näin tekevät, ja vaikka suuremmalti eivät enää eläkkeellä olevat näitä rahastoja kartuta, olisi kuitenkin luontevaa, että myöskin nimenomaan vakuutettujen, sellaisten vakuutettujen puolelta, jotka ovat eläkeiässä ja nauttivat eläkkeitä, olisi edustus näiden yhtiöiden hallinnossa. Se olisi mielestäni silloin tietynlainen kolmikantaperiaate, järkevä ja terve ratkaisu. Siinä mielessä olen kyllä samaa mieltä ed. Kanervan kanssa.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään sosiaali- ja terveysvaliokuntaan, jolle perustuslakivaliokunnan on annettava asiasta lausunto.

6) Valtiontilintarkastajain kertomus vuodelta 1995

Lähetekeskustelu
Kertomus 13/1996 vp

Ensimmäinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin valtiovarainvaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. Elo: Herra puhemies! Valtiontilintarkastajain kertomus sisältää niin paljon asioita, se on vähän samanlainen kuin valtion budjetti luonnollisista syistä, että se antaisi mahdollisuuden oikeastaan mihin tahansa keskusteluun ja varmasti tänä iltanakin eri asioihin puututaan.

Herra puhemies! Minä haluan omalta osaltani puuttua siihen ehdotukseen, jonka valtiontilintarkastajat tekevät sivulla 56, joka koskee apulaisministerien tai poliittisten valtiosihteerien käytön laajentamista. Perusteluissa valtiontilintarkastajat toteavat sanatarkasti seuraavaa: "Suomen EU-jäsenyys on niin paljon muuttanut ja lisännyt valtioneuvoston jäsenten tehtäviä ja toimenkuvia, että olisi syytä ennakkoluulottomasti pohtia apulaisministerien tai poliittisten valtiosihteerien käytön laajentamista. Jos näitä uudistuksia ei toteuteta, vallankäyttö keskittyy ministerien ohi yhä voimakkaammaksi kasvavalle pienelle virkamieseliitille."

Tähän asiaan oikeastaan jo kiinnitin huomiota omassa puheenvuorossani ja, herra puhemies, oikeastaan olen vahvasti tukemassa ed. Huuhtasen äsken esittämää näkemystä siitä esimerkiksi, että nämä erittäin merkittävät työeläkerahastolait meinataan viedä täällä läpi noin viikossa. Se on selvästi eduskunnan halveksuntaa. Virkamieskoneistolla kyllä olisi ollut mahdollisuuksia saada nämä esitykset ajoissa valmiiksi. Nyt kuitenkin oikeastaan eduskunnalle näytetään, että eduskunta on pelkkä leimasin. Minusta tämä on eräs tyypillinen esimerkki, joka liittyy keskusteluun, jota nyt käynnistetään asiantuntijavallasta sekä maan hallituksen ja eduskunnan vallasta.

Aivan selvästihän me olemme jo muutaman vuoden ajan tulleet tilanteeseen, jossa asiantuntijat ovat ottaneet vallan eduskunnalta ja hallitukselta. Kysymys ei suinkaan ole pelkästään mistään EU-jäsenyydestä, vaan se johtuu monista eri tekijöistä. Varmasti eräs tekijä on se, että asiat ovat entistä monimutkaisempia, ne ovat vaikeaselkoisia, vaativat paljon pohjatietoa, jotta niihin yleensä voisi ottaa poliitikko kantaa. Asiantuntijavalta on ennen kaikkea tiedon valtaa. Hallinto tänä päivänä, niin kuin totesin jo aikaisemmin, ideoi ja syöttää asioita eteenpäin maan hallituksen kautta tänne eduskuntaan, jossa hallitus aika usein odottaa, että eduskunta siunaa ne ilman suuria mutinoita ja keskusteluita.

Olen nostamassa tämän asian esille sitä varten, että keskustelu saataisiin käyntiin tästä, koska olen kokenut sen, kun olin pois neljän vuoden ajan eduskunnasta, erääksi suurimmaksi ongelmaksi. Kerran vielä: eduskunta koetaan tällaisena kumileimasimena. Jos te olette seuranneet esimerkiksi kansalaisten mielipiteitä eduskunnasta ja poliitikoista, poliitikkojen arvostus on 90-luvulla aivan selvästi romahtanut. Mielestäni se liittyy juuri tähän, että poliitikot eivät riittävästi osaa asioita, pohjatuntemus on liian heikko moniin asioihin.

Toiseksi poliitikot tämän lisäksi ottavat aivan liian paljon tehtäviä itselleen. Monet meistä kansanedustajista juoksevat erilaisissa toimikunnis-

sa ja komiteoissa, joita puolueorganisaatio tarjoaa, kunnallisvaltuustot tarjoavat jne. Jopa ministerit ovat menneet kunnallisvaltuustoihin. Kyllä minun mielestäni kannattaa meidän jokaisen pysähtyä ja kysyä, onko tämä kaikki tarpeellista. Keskitymmekö me siihen oleelliseen, mitä tänä päivänä päätöksentekoon tarvitaan eli siihen, että osaamme ottaa kantaa asioihin?

Niin kuin väitin jo aikaisemmin eräässä puheenvuorossani, minulle on tullut se kuva jo monta kertaa, että johtavat virkamiehet vähän kiusaantuneina lukevat, että kansanedustajakin on jotain tästä asiasta sanonut, koska heidän mielestään valta on hallinnolla eikä siihen pitäisi poliitikkojen puuttua.

Mitä tulee valtiosihteerien ja varaministerien nimeämiseen, se on varmasti hyvä ajatus. Toivon, että asia menee eteenpäin, mutta, herra puhemies, se ei ole tämän ongelman ydin. Ongelman ydin löytyy meistä kansanedustajista, meidän suhtautumisestamme tähän työhön ja myöskin siitä, minkälaiset apuvälineet meille annetaan. Kun nyt esimerkiksi käydään keskustelua siitä, että me saamme noin neljänneksen palkkauksen apulaisen palkkaamiseen ensi vuonna, minusta tämä keskustelu on naurettavaa. Jos ajatellaan kansanedustajien kannalta, kun me teemme kaiken sen postimerkkien nuolemistyön ja muun, mitä liittyy kansanedustajan hommaan, on aivan selvää, että hallintohan nauttii tästä tilanteesta, koska sekin vähän vielä vähentää kansanedustajien mahdollisuutta perehtyä asioihin ja ottaa kantaa niihin. Nimittäin tosiasiahan on se, että jos emme osaa ottaa perustellusti kantaa asioihin, eihän meidän mielipiteillemme kukaan juuri mitään arvoa anna.

Otan, herra puhemies, vielä esimerkin virkamiesten julkisestakin vallankäytöstä, joka tosiaan tänään esiintyi STT:n haastattelussa alivaltiosihteeri Johnny Åkerholmin muodossa, missä Åkerholm uhkailee veronmaksajia sillä, että leikkauksia tulee, jos nyt ei olla kauniisti. Minä olen ymmärtänyt, maan hallituksen sisällä on sovittu verohelpotuksista vuonna 1998, toivottavasti nyt vähän eri tavalla kohdistuneina kuin vuonna 1997, mutta Åkerholm sanoi oikeastaan hallituksen ohi, ettei sellaisia tule, jos ei leikata samanaikaisesti. Eikä tämä Johnny Åkerholm ole ainoa, vaan pari viikkoa sitten Immo Pohjola -niminen finanssineuvos teki aivan saman tempun, tuli julkisuuteen tällaisten vaatimusten kanssa.

Kyllä minä nyt toivoisin, että maan hallituksen sisällä johtavat poliitikot ottaisivat nämä herrat puhutteluunsa, ei sen takia, että suljettaisiin suu, vaan jos on tosiaan sillä tavalla, että Åkerholm ja Immo Pohjola vetävät valtioneuvoston linjan talouspolitiikassa, niin myönnettäköön se suoraan. Mutta tällaista, että johtavat virkamiehet puhuvat ministerien suulla, minun mielestäni ei pitäisi sallia.

Kerran vielä, olen sitä mieltä, että meidän poliitikkojen pitää mennä myös itseemme ja katsoa, mikä meidän kannaltamme on oleellista työtä ja mikä on vähemmän oleellista. Sama koskee sekä ministereitä että kansanedustajia. Meillä kansanedustajilla on usein liian paljon tehtäviä, ja sen takia minä toivon, että me kansanedustajat teemme tästä eduskunnasta ensisijaisen foorumin ja tämä on se pääpainopiste, jossa me olemme, johon me varaamme aikaa, ja kaikki muut tehtävät ovat siihen nähden alisteisia.

Myös toivon, että samassa yhteydessä, vaikka ei vielä ole käytettävissäkään valtiosihteereitä tai varaministereitä, maan hallitus kuitenkin myös jotenkin entisestään ryhdistäytyy ja kerta kaikkiaan paneutuu lakiesityksiin, ennen kuin ne tänne eduskuntaan tulevat, että tiedettäisiin tarkalleen, mitä lait sisältävät. Joskus tulee kyllä mieleen se, että miten esittelevä ministeri tuntee esimerkiksi sen lakiesityksen, joka tänne eduskuntaan tulee, kuinka hyvät tiedot hänellä siitä on. Valitettavan usein minun mielestäni paljastuu se, että ministeri ei itsekään hallitse lakiesitystään.

Ed. R a j a m ä k i : Arvoisa puhemies! Ed. Elon esille ottamista teemoista on helppo jatkaa, tai vaikeita käsitellä ne ovat tietysti, mutta on tärkeätä jatkaa keskustelua nimenomaan eduskunnan roolista ja päätöksentekoprosessista yleensä kansanvaltaisessa järjestelmässä ja tämän hetken Suomessa.

Ensinnäkin hallituksen esityksestä n:o 241 eli eläkelaitosten vakavaraisuussäädösten uudistamisesta ja työeläkejärjestelmän hallinnosta on yhdyttävä ed. Elon kritiikkiin siinä, että tämän tyyppinen iso uudistus vaatii kunnon käsittelyä. Ennen kaikkea koettuamme pankkikriisin ja sijoitustoiminnan monet ikävät kokemukset ainakaan eläkevaroilla seikkailuihin ei ole varaa ryhtyä. Eläkerahojen sijoittamisessa on riskit eliminoitava ja hallinnon myös mielestäni oltava sellainen, mitä tulee työeläkejärjestelmään, että se nauttii eläkeläisten luottamusta, ovat toteuttamistavat mitkä tahansa. Näihin asioihin minä puolestani myös toivon eduskunnan erityisesti paneutuvan olemattoman lyhyestä käsittelyajasta huolimatta.

Toinen asia on nimenomaan hallinnon autonominen asema. Liian kova autonominen hallinto tässä eduskuntajärjestelmässä on jatkuva ongelma. Siihen on syynä, totta kai, ollut itse eduskunnan toiminnan ja työtapojen kehittymättömyys ja toisaalta kehityssuunta. Hallituksen asema on vahvistunut ja sitä kautta on vahvistunut ennen kaikkea ministeriöiden ja johtavien virkamiesten keskeinen rooli suhteessa eduskuntaan.

Tässä asiassa on varmasti totta se, että kansanedustajan toimintaedellytyksiä on hyvä parantaa. Myös valiokuntalaitoksen kehittäminen sillä tavalla, että sillä on riittävästi resursseja puuttua asioihin ja valmistella asioita, on perusteltua. Hiljattain erään lakialoitteen käsittelyn yhteydessä huomasimme, että se pystyttiin tekemään vain ministeriöiden kanssa yhteistyöllä. Totta kai on tärkeätä, että näin tehdään aina, mutta eduskunnan omia toimintaedellytyksiä on parannettava.

Sitten kyseessä on myös tietysti se, millä tavalla eduskunta itse toimii hallituspuolueiden osalta toisaalta, niiden pelisääntömenettelytavat ym. Niistä on suhteellisen pienissäkin asioissa tehty monesti eduskunnan enemmistön tahdon toteuttamisen estejärjestelmiä. Näin ei voi olla. Se ei nosta eduskunnan eikä edustuksellisen demokratian asemaa eikä lisää myöskään hallituksen ja eduskunnan vuorovaikutusta. Kuitenkin järjestyksen on oltava edelleen se, että hallituksen on nautittava eduskunnan luottamusta eikä päinvastoin.

Otan hyvän esimerkin valtiovarainministeriön virkamiesten liian vahvasta asemasta politiikan linjauksissa. Aikoinaan meillä oli täällä raha-asia-aloitejärjestelmä, josta puhuttiin pienkorjauslistoina; pahimmillaan valitettavasti se pilattiin puhumalla vennamolaisittain "joululahjarahoista". Kyse oli nimenomaan suhteellisen pienistä, marginaalisista, painopistetarkistuksista, joita eduskunta teki budjetin yhteydessä.

Itse muistan vuodelta 83 nuorena kansanedustajana, kun synnynnäisesti sydänvikaisten lasten leikkaustoiminnan tehostamiseen tekemäni aloite määrärahasta HYKSin Lastenklinikalle meni SDP:n pienkorjauslistalle, 660 000 markkaa. Se oli ensimmäinen kerta kymmenen vuotta voimassa olleen valtakunnallisen, sairaanhoitolaitosten toimintaa koskevan järjestelmän aikana, ja sitä yritti silloinen budjettipäällikkö Juhani Korpela pois sieltä, todella kovasti, oikeastaan vähän sumuttamalla eli sanomalla, että emme puhuneet uudista viroista. Se raha säilyi siellä. Seuraavana vuonna se meni silloisen punamultahallituksen hallituspuolueiden yhteiseen korjauslistaan ja siitä rahasta tuli pysyvä. Eli pystyttiin vaikuttamaan aika olennaisesti HYKSin sydänvikaisten lasten leikkausjonon lyhentämiseen, jossa oli 280 lasta.

Kun puhutaan eduskunnan toiminnasta myös budjettipuolella, niin sillä täytyy olla enemmän pelivaraa ja vaikutusmahdollisuuksia kuin nykyisessä järjestelmässä. Se riippuu eduskunnasta itsestään tietysti. Valtiovarainvaliokunnan jaostothan saavat perinteisesti valtiovarainvaliokunnan haukkumiset tehdessään mietintöjä eri pääluokista, ja olen iloinen, että olen niitä omalta osaltani ollut ansaitsemassa ensi vuoden talousarvion valmistelun osalta. Silloin tuntuu, että kansanvallassa ilmeisesti jotain vielä on pelastettavissa.

Valtiontilintarkastajain työ on edelleen perusteellista ja hyvää. On monia sellaisia aihepiirejä otettu esille, jotka täällä ovat ideologisesti tai muutoin herättäneet jopa ristiriitaa, mutta he ovat pystyneet näkemään asioiden yli, poliittisten vastakkainasettelujen yli ja pohtivat myönteisesti monissa asioissa, miten hallintoa ja yhteiskuntapolitiikkaa pitäisi kehittää.

Viittaan vain, menemättä tähän enempää, täällä ihan riittävästi pöytäkirjojakin rasittaneisiin kalastusasioihin, vapaa-ajan kalastukseen. Tarkastajat ovat nimittäin koko ajan korostaneet tältä osin niitä mahdollisuuksia, joilla voidaan työllisyyttä parantaa ja lisätä valuuttatuloja, nimenomaan vapaa-ajan kalastuksen majoitus- ja palveluvaikutuksien osalta. Samoin nuorison kalastusharrastukseen he erittäin hyvin puuttuvat. Hivenen allekirjoituspäivä on myöhäinen lyhyen eli turistimaksun osalta. Kun 8. marraskuuta kolmannessa käsittelyssä kalastuslaki hyväksyttiin, niin hyväksyttiin seitsemän vuorokauden lupa, ja kaksikymmentä päivää myöhemmin tarkastajat ovat sitä esittämässä. Kuitenkin he ovat olleet aikaisemmin ihan eduskunnan kanssa samatahtisesti pohtimassa samaa asiaa.

Työllisyysvaikutuksia olisi syytä myös tarkastella vakavammin kaikkien hallitusten esitysten valmistelussa. Kansantaloudelliset vaikutukset han aina hallituksen esitysten perusteluissa tarkastellaan, mutta työllisyysvaikutuksia ei juurikaan. Haluan puuttua tässä vain yhteen asiaan, jonka valtiontilintarkastajat ovat ottaneet työlistalleen ed. Leena Luhtasen ja minun yhteisestä pyynnöstä. Ehkäpä he siihen olisivat muutenkin puuttuneet, mutta me kirjallisesti asian esitimme ja saimme puheenjohtaja Kalevi Mattilan allekirjoittaman myönteisen palautteen, jossa ilmoitet-

tiin, että tarkastajat ottavat käsittelyyn nimenomaan valtion kiinteistöhallinnon uudelleenjärjestelyt.

Kun kiinnitimme huomiota nimenomaan niihin henkilöstöpoliittisiin menettelytapoihin ja myös palvelujen laatuun tulleisiin heikennyksiin, niin on todettava, että tarkastajat ovat tehneet perusteellista työtä ja joutuneet toteamaan sen, minkä kysyessämme ed. Luhtasen kanssa kyllä valitettavasti kenttähavaintojen perusteella tiesimme: Toteuttamismenettelyssä luotiin merkittäviä epäkohtia, ja ennen kaikkea henkilöstön kohtelu lisäsi työttömyyttä tilanteessa, jossa maassa oli jo kärjistyvä työttömyystilanne. "Harkitsevammalla, maltillisemmalla henkilöstöpolitiikalla", tarkastajat toteavat, "olisi lievennetty työttömyyden lisäystä. Myöskään palvelujen laatu ei olisi tottumattoman uuden henkilöstön vuoksi heikentynyt." Tältä osin toivoisi tietysti, että tarkastajien viestit menevät todella perusteellisesti perille ja niistä tehdään myös johtopäätöksiä.

Sitten on syytä puuttua myös Postipankkiosaan lähinnä sen takia, että osin Postipankin tappioiden perusteella on Posti lähtenyt rajusti saneeraamaan konttoriverkostoaan. Vuoden 98 loppuun mennessä nykyisestä 1 000 toimipaikasta 550:een. Hivenen on tullut sellainen vaikutelma, että Amerikan raittia käytetään myös taloudellisena perusteluna sille, että postiverkkoa ajetaan rajusti alas, tarpeettoman voimakkaasti alueellisten tasapuolisten palvelujen ja myös kansalaisten palvelujen saatavuuden kannalta. Ennen kaikkea kärjistyvän, pahan työttömyystilanteen vallitessa tämä ei voi olla valtiojohtoisen yhtiön omistajan etu, että työttömyyttä tällä tavalla lisätään. Kun on vertailtu eräitä konttoreita, joita nyt ollaan lakkauttamassa, niin väestöpohjaltaan ja palvelujen kysyntätarpeeltaan ne ovat kyllä todella perusteltuja toimistoja. Kyllä siellä menee nyt tällä perusteella ihan elävää osaakin pois.

Tämä kiinnittää vain laajemmin huomion siihen, miten valtiojohtoisten osakeyhtiöiden ja valtion laitosten palvelutavoitteiden toteutumiseen tulee saada mukaan omistajavaltaa enemmän. On todella syytä edellyttää, että hallitus ja eduskunta paneutuvat vakavasti Postin kaltaisten laitosten työllisyyttä ja palvelujen laatua koskeviin ohjausjärjestelmiin ja niiden tehostamiseen, Kyllä Posti kuitenkin on peruspalvelu keskeisesti niin aluepoliittisesti kuin muutenkin, ja monissa Keski-Euroopan maissa sen liikelaitostaminen ja yhtiöittäminen on juuri tästä syystä jätetty tekemättä. Se villein huhu, että Posti-Teleä suunnitellaan kokonaisena myyntiin tässä valtionyhtiöiden myynti-innostuksessa, on vihoviimeinen ajatus. Missään nimessä niitä ei yhdessä voida lähteä myymään, koska silloin tulisi postiverkosto ehdottomasti kärsimään. Se kaupallistettaisiin, ja sillä ei olisi enää yhteiskuntapoliittista roolia. Jos myyntiä harrastetaan, Posti on kokonaan erotettava tästä kokonaisuudesta ja puhuttava telepuolesta erikseen.

Ed. K a r j a l a i n e n : Herra puhemies! Tämä arvokas dokumentti sisältää myös tilintarkastajien arvion siitä, mitä ja miten on tapahtunut. Tässä mielessä otan tämän siltä kohdin esille, missä he lausuvat mielipiteensä työllisyydestä, työllisyyden hoidosta ja työttömyydestä sivuilla 216 ja 217. Voin sanoa lyhyesti, että ainakin muodikkaasti ja todennäköisesti aidosti ollaan huolissaan mutta ratkaisumahdollisuudet ovat ne, jotka pyörivät jatkuvasti, siellä ei juuri uutta ole: kasvu, kotimarkkinat, räätälöidyt työvoimapoliittiset ratkaisut, koulutus. Ehkä uutta tässä on vihjaus siihen, että ulkomaat saattavat olla nuorten ja koulutettujen työntekijöiden sijoittautumispaikkoja.

Oikeastaan pyysin puheenvuoron sen takia, että tekstissä kuitenkin on kohtalaisen arvokas toteamus: "On kuitenkin ilmeistä, että rakenteellisten muutosten ja työnantajien vaatimusten vuoksi työmarkkinoiden kysyntä ei voi kohdistua heikoimmin koulutettuihin ja iäkkäämpiin ihmisiin." Vaikka tämä on johdantona tässä eläkeratkaisujen suuntaan, niin tällaisena koulutusoptimistina täytyy sanoa, että tuo ryhmä ihmisiä tässä yhteiskunnassa tulee aina olemaan meidän keskuudessamme ja tuohon kysymykseen on syytä paneutua.

Pettymyksen tuottaa se, että täälläkin todetaan, että työttömyyden alentamisen pahin este on valtion raju velkaantuminen. Vaikka se ei ihan sama olekaan kuin entisen valtiovarainministerin lohduton lausahdus, suurin piirtein se, että työllisyyden hoito ei saa häiritä talouspolitiikkaa, niin tässä kuitenkin tämäkin lausunto jää pyörimään sillä kehällä eikä ainakaan näytä ulospääsyä siitä pattitilanteesta, mikä meillä työttömyysongelman edessä on.

Ed. L u h t a n e n : Arvoisa puhemies! Ensinnäkin täytyy todella kiittää tilintarkastajia siitä, että he ovat ottaneet huomioon ed. Rajamäen ja minun tekemäni tarkastuspyynnön valtion kiinteistölaitoksen kohdalta. Siihen oli totisesti aihet-

ta, sillä viime kaudellahan me liikelaitostimme tai yhtiöitimme useitakin valtion yrityksiä, näistä keskeisimpänä tietysti rakennushallitus, rakennushallinnon uudelleenorganisointi, mutta myös hyvin tärkeinä Valtion hankintakeskus ja Valtion pukutehdas. Näistä kaikista on seurannut, Valtion pukutehdasta ehkä lukuunottamatta, erittäin ikäviä jälkimaininkeja. Kaikkein suurimmat ja ikävimmät jälkimainingit ovat tulleet rakennushallinnon kohdalta ja täysin aiheellisesti.

Kun eduskunnassa viime kaudella näitä toimintoja käsittelimme, käsittely oli jo hyvin ristiriitaista ja eripuraista. Lähes jokaiseen valiokunnan mietintöön jätettiin erilaisia eriäviä mielipiteitä ja kannanottoja. Etukäteen oli siis jo nähtävissä se, että yhtiöittämisprosessi ei esimerkiksi kiinteistölaitoksen kohdalta mene niin kuin olisi pitänyt.

Suurin epäkohta siinä oli tietysti se, että asiantuntijoiden mukaan, kaikkien sekä kuultujen että kirjallisten että EU:n liikkeenluovutusdirektiivien mukaan kyseessä olisi ollut liikkeenluovutus. Niin kuin yleisesti olemme Suomessa tehneet, olemme ensin käyttäneet liikkeenluovutusperiaatetta ennen lopullista yksityistämistä, mutta nyt useiden kohdalla menimme suoraan yksityistämisprosessiin tunnetuin seurauksin.

Tässä tietysti suurin epäkohta oli se, että kiinteistölaitoksen kohdalla jouduttiin potkimaan itse asiassa yli kolmannes työntekijöistä pellolle. Näitä pellolle potkimisen seurauksia vielä tänäkin päivänä kärsimme. Tilintarkastajat ovat erinomaisen oivallisesti ottaneet tarkastuksensa kohteeksi tämän asian ja selostavat hyvin seikkaperäisesti esimerkiksi käytyjä ja parhaillaan vireillä olevia oikeudenkäyntejä, joita yksittäiset työntekijät ovat nostaneet Engeliä vastaan.

Minusta on hyvin tärkeää, että eduskunta, kun olemme tällaisia päätöksiä aikaansaaneet, kiinnittää huomiota siihen, mitkä ovat kustannukset, joita nyt oikeuslaitoksen kautta joudumme satojen ihmisten oikeudenkäyntiprosessien ja korvausten muodossa maksamaan. Tuntuu siltä, että näistä tapauksista pitäisi todella pystyä ottamaan opiksi.

Totean senkin, että kohtelu, mitä henkilökunta yhtiöittämisten yhteydessä siirtyessään tai pois potkittuna joutuu kokemaan, ei kyllä ansaitse minkäänlaista kunniamainintaa. Sivistysvaltiossa sellaista ei kerta kaikkiaan voisi tapahtua.

Puhemies! Minusta olisi ollut myös hyvin tärkeää, että ilman tarkastelupyyntöäkin tilintarkastajat olisivat sanalla tai parilla myös kiinnittäneet katseensa Valtion hankintakeskuksen eli nykyisen Hanselin tilanteeseen. Silloin kun talousvaliokunta käsitteli Hanselin tapausta, kiinnitimme huomiota myös siihen kovuuteen ja julmuuteen, jolla jo esitysvaiheessa ja asiantuntijoita kuullessamme henkilökuntaa kohdeltiin.

Nyt Hanselin kohdalla tämä on jatkunut sillä tavalla, että viime viikolla oli lehdistössä uutisia siitä, että Hanselissa edelleen jatkuvat irtisanomiset. Hanselin tapaushan oli sillä tavalla hyvin mielenkiintoinen, että siellä toimitusjohtajaksi valitun henkilön oma yksityinen testausfirma testasi henkilöitä. Hänen testitulostensa perusteella sitten henkilökuntaa potkittiin pellolle. Siitä piti muistaakseni kauppa- ja teollisuusministeriön tehdä selvityspyyntö. Sitä selvitystä en ole nähnyt, siis siitä, oliko tämä testifirma oikealla asialla ja minkälaiset jääviyssuhteet siinä oli. Olisin myös toivonut, että tilintarkastajat olisivat ainakin mahdolliset epäilyt poistaneet tämän kohdalta, mikä siinä on tilanne. Kuitenkin siellä edelleen irtisanomiset jatkuvat.

Puhemies! Joka tapauksessa erinomainen asia, että tähän asiaan on kiinnitetty huomiota näinkin seikkaperäisesti ja todettu epäkohdat. Mihinkään toimenpide-ehdotuksiin ei sentään ole ryhdytty. Saattaa olla, että se ei ole tilintarkastajien tehtäväkään. Mutta minä toivon todella, että valtiovarainvaliokunta käsitellessään tilintarkastajien kertomusta suhtautuisi omalta osaltaan hyvin vakavasti Engelin tilanteeseen ja tilintarkastajien huomautuksiin ja loisi samalla vielä katsauksen ainakin Hanselin tilanteeseen, miksei Valtion pukutehtaaseenkin niin, että saisimme kokonaisen katsauksen siitä, mihin meidän tekemämme päätökset ovat johtaneet.

Ed. K a r j u l a : Arvoisa puhemies! Haluan muutamaan asiakohtaan kiinnittää huomiota tarkastuskertomuksessa. Mielenkiintoisin asia on ihan loppuosassa, alkaa sivulta 260, jossa tarkastellaan valtionhallinnon tulosohjausjärjestelmää parlamentaarisen ohjauksen ja valvonnan näkökulmasta. Minusta tässä asiakokonaisuudessa valtiontalouden tarkastus on tarttunut ehkä kaikkein merkittävimpään asiakokonaisuuteen eduskuntatyön kehittämisen näkökulmasta.

Minusta on hyvin arvioitu ensinnäkin sitä, miten valtiovarainministeriön asema koetaan nykyisellään liian keskeiseksi erityisesti eri ammattiministeriöiden osalta. Ollaan näkemässä nimenomaan niin, että valtiovarainministeriön keskittyminen menokehyksen laadintaan ohjaa hyvin pitkälle myös eri ammattiministeriöiden

toimintojen rakentumista ja suuntaamista, siis sitä, millaisia tulostavoitteita eri ammattiministeriötkin asettavat.

Asiakokonaisuus johtaa myös siihen, että koko valtionhallinnon tulosohjauksen onnistumisen pitäisi enemmän rakentua niiden asioiden ja niiden yhteisesti sovittujen päämäärien ja tavoitteiden pohjalta, joista lähtien se nykyisin tapahtuu, koska kaiken lähtökohtana, voi näin kiteyttää, on nimenomaan valtiovarainministeriön menokehys. Osittain tämä heijastuu myös siihen, millä tavalla eduskunnan eri valiokuntien rooli valtionhallinnon tulosohjauksessa on hyvin näennäinen ja, jopa rohkenisin kokemuksesta sanoa, koko lailla merkityksetön.

Minusta tässä mielessä johtopäätökset, mitä valtion tilintarkastajat ovat koonneet, toivon mukaan synnyttävät enemmän keskustelua ja toivoisin jopa niin, että kansanedustajina pysähdyttäisiin jopa valiokunnissa hieman keskustelemaan ja tarkastelemaan, mitä asian hyväksi on tehtävä ja millä tavalla kehittämistarpeet viedään käytäntöön sillä tavalla, että valtionhallinnon tulosohjauksesta ei tule irrallista. Rohkenen sanoa, että on erilaisia julkisia yhteisöjä, joissa tulosohjauksen nimissä tehdään hyvin paljon sellaisia asioita, jotka lyövät koko yhteiskunnan kehittämistä ja jopa kansalaisten toimintoja ja heidän suorittamiaan kehittämistoimenpiteitä korville.

Tämän vuoksi, jotta saadaan todella parlamentaarinen tulosohjaus rakentavasti toimimaan, minusta tämän vastuun näkeminen nyt eduskuntatyössäkin on välttämätöntä, koska olen jopa osin näkemässä, niin kuin tarkastuskertomuksestakin nousee esille, että ellei tällaista kokonaisuutta saada toimimaan, niin ns. tulosohjaus on tulossa sellaiseksi isännäksi, jonka jäljiltä me saamme valitettavan paljon huonoja kokemuksia. Tulosohjaus oikeisiin, yhdessä sovittuihin päämääriin, tavoitteisiin ja arvoihin sidottuna on varmasti hyvä ja paikallaan oleva renki, mutta se edellyttää sitä, että tiedostetaan paremmin jokaisen oma rooli ja tärkeys tulostavoitteiden asettajana.

Siinä mielessä erityisesti kiteytän, niin kuin edellä toin jo esille, valiokuntatyöskentelyn. Tässä onkin ihan oma kappaleensa, jossa todetaan: "Valiokuntatyöskentelyn merkitys sekä tulosohjauksen että valvonnan suhteen on korostunut. Valiokuntien nykyiset työskentelymallit eivät kuitenkaan vastaa tulosohjausjärjestelmän vaatimuksia tiedon käsittelyn ja seurannan suhteen. Valiokuntien työtapoja ja -muotoja tulisi kehittää". Minusta tämä on hyvin merkittävä ja huomion arvoinen asia ja toivon, että tämä synnyttää myös valiokunnissa pohdintaa ja keskustelua.

Toiseksi haluan pysähtyä ed. Elon jo esille ottamaan asiakokonaisuuteen. Tässä esitetään vaihtuvia valtiosihteereitä, apulaisministereitä tietyllä tavalla jopa oikein perustein, että Euroopan unionin jäsenyys on varmasti monella tavalla lisännyt ministereiden työtaakkaa ja mahdollisuutta riittävästi perehtyä asioihin. Mutta kääntöpuolena on varmastikin myös nähtävä se, että virkamiesvalmistelun rooli vain vahvistuu ja tässä mielessä virkamiesvalta pahimmillaan vain lisääntyy. Minusta tämä onkin omalla tavallaan laajempi haaste, joka liittyy myös edellä esiin ottamaani tulosohjausjärjestelmään ja myös valiokuntien työskentelytapoihin ja koko eduskunnan työtapoihin, millä tavalla työtavat vastaavat tulevaisuudessa ehkä nykyistä paremmin demokraattista käytäntöä.

En malta olla ottamatta esille tämän päivän tilaisuutta, jossa sain kuulla SAK:n puheenjohtaja Lauri Ihalaisen puheenvuoron, jossa hän totesikin, että nyt tämä kolmikantainen käytäntö on johtanut siihen, että eri työryhmien kautta asiat valmistellaan niin pitkälle, että eduskunnan rooli on monissa asioissa enää marginaalinen. Tätähän se on. Minä uskon, että me varsinkin opposition kansanedustajina olemme tätä saaneet kokea ja pohtia, mitä merkitsee, että valta siirretään, siirretäänkö se virkamiehille vai siirretäänkö se etujärjestöille. Molemmissa tapauksissa se on silloin poissa siltä demokraattiselta elimeltä, jota eduskunta edustaa. Tämän vuoksi tämän tyyppisten ratkaisujen läpi vieminen varmasti edellyttää myös perusteellista käsittelyä ja asian monipuolista harkintaa.

Ihan lopuksi, arvoisa puhemies, haluan pysähtyä työttömyysasiaan, josta oli muutama ihan tärkeäkin kirjaus, mutta erityisesti nimenomaan siihen tilanteeseen, minkä valtion tilintarkastajatkin näkevät. Ihan suora lainaus: "Työttömyyden alentamisen pahin este on valtion raju velkaantuminen. Valtiontilintarkastajat korostavat siten tässäkin yhteydessä, että valtion velan kasvu ja sen aiheuttamat kustannukset ovat nousseet jo niin suuriksi, että ne vaarantavat tulevien vuosien talous- ja työllisyyspolitiikan hoidon. Tämän vuoksi työttömyyden hoitamiseen on käytettävä vain sellaista talouspolitiikkaa, jonka avulla valtion velkaantumista voidaan vähentää." Minusta tässä on aika paljon sanottu, ja toivoisin, että kun haemme ratkaisuja työttömyysongelmaan, tämä valtiontilintarkastajain

kannanottokin olisi siivittämässä nykyistä selvästi rohkeampiin ratkaisuihin ja päätöksiin.

Ed. H. Koskinen merkitään läsnä olevaksi.

Ed. L a h t e l a : Arvoisa herra puhemies! Ed. Karjulan puheenvuoroon voisi todeta sen verran aluksi, että en minä niin huolena pitäisi sitä, jos työmarkkinajärjestöt sopivat asioista lähinnä palkkojen ja työehtojen osalta ja pääsevät vielä sopimukseen. Sehän on hyvä asia. Sen lisäksi tietysti sopimuspöytään kuuluu vielä joitakin asioita, jotka liittyvät työelämän pelisääntöihin. Sitäkään en pidä pahana, jos siellä päästään hyvään sopimukseen. Ei olla niin hirveän mustasukkaisia siitä, jos semmoinen sopimusyhteiskunta toimii.

Valtiontilintarkastajain kertomuksesta muutama hajakommentti. Täällähän asuntorahoituksen osalta todetaan, että rahoitusvastuu on kasvanut ja kasvamaan päin. Tälle rahoitukselle ja rahastolle olisi laadittava selkeä toimintasuunnitelma, mitä tehdään ja mihin ollaan menossa. Semmoinen tarve näkyy täällä selkeästi. On kuvattu sitä, että pätkätöiden ja epävarmuuden Suomessa me tarvitsemme yhä edelleen vuokraasuntoja. Sehän on tiedossa sillä tavalla, että ihmiset tänä päivänä joutuvat varautumaan siihen, että välttämättä koko ikäänsä ei näköjään pysty asumaan omalla paikkakunnallaan. Viimeinen esimerkki on rajavartiostosta vaikka Pohjois-Karjalasta tai itärajan pinnasta. Sieltä useita kymmeniä ihmisiä, jotka ovat asettuneet juurilleen sinne, ovat kokeneet, että he voivat rajaa vartioida, ollaan pakkosiirtämässä tänne etelään, Eteläsatamaan ja lentoasemalle. Siinä ei kuulemma taida paljon vaihtoehtoja olla. Siinä mielessä tämäkin tilintarkastajain lausunto on oikean suuntainen siinä, että sen tyyppiseen maailmaan on menty. Pitää varautua siihen, että joudutaan muuttamaan vähän paikkakuntaa toiselle. Se ei välttämättä ole hyvä asia, mutta semmoista tämä elämä näköjään on.

Sen lisäksi tässä on kiinnitetty huomiota siihen, että väestö ikääntyy. Vanhusväestön määrä kasvaa, mikä tarkoittaa sitä, että meidän on varauduttava siihen, että palvelutaloja rakennetaan, sekä siihen, että pyritään vaikuttamaan sellaiseen rahoitukseen ja edesauttamaan sellaista toimintaa, että ihmiset voisivat omissa kodeissaan asua mahdollisimman pitkään. Sehän on koko kansantalouden osalta oikein hyvä, että ihmisten ei tarvitse muuttaa pois, vaan yhteiskunta on edesauttamassa selviytymistä omassa kodissa.

Työllisyyden osalta täällä on monta merkittävää kohtaa. Ensinnäkin täällä todetaan se, että suurteollisuuden työllistävä vaikutus on kokonaisuutena verrattain vähäinen. Näin se tulee olemaan jatkossakin siinä mielessä, että suurteollisuus yleensä, kun se rakentaa halleja ja toimipisteitä, se hankkii sinne yleensä isoja automatisoituja laitteistoja, eikä sinne paljonkaan ihmisiä sovi. Kyllä työllistämisen pääpaino on pienemmissä putiikeissa, käsityövaltaisissa ja palvelupuolen yrityksissä niin paljon kuin niitä tarvitaan sinänsä.

Se ajatusmalli, että pitää kannustaa yrittäjäksi ja sitä vaihtoehtoa markkinoida, on hyvä asia, mutta sen lisäksi pitäisi luoda muita mahdollisuuksia. On olemassa jo valmiita tutkittuja tuotteita. Meillä on koulutuslaitokset, yliopistot, joissa pitäisi pyrkiä käytännönläheisempään toimintaan, ei tehdä pelkästään jotain korkeata tiedettä, vaan tulla myös maan lähelle alas sillä tavalla, että se on käytännön toimintaa, tehdä vaihtoehtoja, jotta näillä, joita kannustetaan yrittäjäksi, on jo tavallaan malli, mitä lähteä tekemään.

Vaikka on hyviä ideoita, kaikki ei tule todeksi, koska puuttuu vielä monta tutkimusvaihetta. Hyvä esimerkki on vaikka elintarvikkeiden puolelta, miten isot mahdollisuudet meillä olisi viedä puhtaita, terveyttä edistäviä elintarvikkeita. Siitä voitaisiin tehdä tutkimuksia. Miksei tehdä leipää, semmoista leipää, joka alentaa kolesterolia? Margariinia jo tehdään. Siinä on yksi esimerkki. Kasvatetaan ruista, jota etelämmässä ei kasvateta, ja sitä kehittämällä saadaan semmoinen tuote, että meidän kaikki pakettipeltomme voidaan purkaa ja laittaa rukiille.

Työttömyydestä todetaan hyvin se, että tällä kehitysuralla tämän hallituskauden aikana ei päästä puolittamistavoitteeseen. Sehän ei tarkoita sitä, ettei loppukaudella voi vauhtia kiristää. Sehän ei ole kiellettyä. Tilintarkastajatkaan eivät kyllä ole nähneet semmoisia uusia keinoja, jotka hetkessä, reilun kahden vuoden aikana työttömyyden puolittaisivat. Jos he olisivat ne nähneetkin, todennäköisesti he eivät enää olisi tilintarkastajia, vaan jotain muita ihmisiä. Mutta tässä on hyviä toteamuksia, joitakin esimerkkejä, mitä pitäisi tehdä. Täytyy todeta, että uusia ihmisiä työmarkkinoiden käyttöön on tullut 17 000, mikä tarkoittaa, että se määrä vähemmän meillä olisi työttömiä, jos ei uusia olisi tullut markkinoille, mutta niitähän tulee jatkuvasti ainakin jokin vuo-

sikymmen vielä ennen kuin alkaa porukka vähetä. Sitten ei tule enää, mutta se on liian pitkä aika.

Tässä pidetään tärkeänä sitä, että talouskasvu jatkuu ja kotimarkkinat saadaan elpymään. Mehän olemme eläneet siihen suuntaan. Toivon mukaan semmoista taittumista ei tule, että me menisimme alaspäin jossain vaiheessa. Se olisi aika paha tässä taloudellisessa tilanteessa, tässä työttömyystilanteessa, jos tulisikin notkahdus, lasku alaspäin.

Se todetaan myös, että nuorten pitkäaikaistyöttömyys on lyhentynyt. On hyvä, kun on saatu kaikennäköisiä koulutustoimenpiteitä ja on tukityötä. Erityisesti toivoisi myös sitä, että kunnat pyrkisivät panostamaan omia rahojaan, vaikka valtio onkin ollut ilkeä ja kurja, mutta koska verotulot kasvavat, pyrkisivät panostamaan myös pitempiin työllistämisjaksoihin kuin siihen kuuteen kuukauteen. Nyt kunnissa tuntuu olevan pääsääntö, että otetaan tukityövarat, ja siihen se työllistäminen jääkin. Pyrittäisiin ihan oikeisiin työsuhteisiin eikä vain jatkuvaan tukityöllistämispätkitykseen.

Tässä on hyvin otettu kantaa ratkaisuun, joka koskee ikääntyneiden pitkäaikaistyöttömien joukkoa. Ensimmäisen kerran minä näen lausuman, jota olen monesti kysynyt, että miksi ei niitä ikääntyneitä, työkykynsä vähän jo menettäneitä, joilla todennäköinen mahdollisuus sijoittua työelämään on huono, lasketa eläkkeelle. Täällä todetaan, että tällöin ei kokonaan voi pois sulkea näiden ikääntyneiden osalta myöskään sitä ratkaisua, että heidät laskettaisiin eläkkeelle. Tähän suuntaan toivoisi, että tehtäisiin sellaisen seulontasysteemi, että nämä, jotka ovat vaikeasti sijoitetavissa työelämään, laskettaisiin ennenaikaiselle eläkkeelle, jotta he eivät olisi turhan takia koulutuksessa, kun tiedetään, että he eivät kuitenkaan pääse työelämään.

Ed. T i u s a n e n : Arvoisa puhemies! Muutama huomio tästä paksuhkosta kertomuksesta sosiaali- ja terveyspuolelta. Tämä huomioi selkeästi sen, että sosiaali- ja terveydenhoidon henkilöstö ikääntyy. Kohdassa Kuntoutus on oma kappale sosiaali- ja terveydenhoidon kuntoutuksesta. Siinä johtopäätös on ikääntyminen, kuten aivan oikein todetaan. Myöskin se koulutukseen liittyvä huomio on hyvin tärkeä, että sosiaali- ja terveysalasta ei tehdä sellaista työllisyyskoulutuksen laajaa palettia, jonne ohjattaisiin kaikki ne ohjattaisiin, jotka eivät muuta osaa tai joita ei pystytä muualle ohjaamaan. Se ei varmaan ole yhteiskunnan kannalta järkevää.

Ympäristöministeriön kohdalla on varsin hyvin huomattu asumispuoli ja nimenomaan asumiskustannukset. Täällä todetaan, että asumismenojen osuus perheiden tuloista on jatkuvasti lisääntynyt 90-luvun aikana, etenkin perheillä, joilla on pieniä lapsia. Tähän liittyy tämä aravakäytäntö ja myöskin se, että arava-lainoituksen korko on sitä luokkaa, että se on käymässä yhä raskaammaksi niille perheille, joilla tuota rahoitusta asuntojen hankkimisessa on ollut.

Toinen sinänsä merkittävä asia, koska siihen sisältyy myöskin selkeä ehdotus, on Ilmatieteen laitoksen ilmanlaatuosaston toimintaan liittyvä johtopäätös, jossa todetaan, että ympäristöministeriön toiminnan kannalta olisi tarkoituksenmukaista pystyä ohjaamaan Ilmatieteen laitoksen ilmanlaatuosastoa, nimenomaan tässä ajatus on se, että siltä osin kuin se liittyy ilmanlaatuselvityksiin, joita tällä hetkellä ei kylliksi ole mahdollisuutta ollut saada. Nythän Ilmatieteen laitos kuuluu liikenneministeriöön.

Toinen asia, joka myös liittyy ministeriöiden asemaan, on se huomio, että valtiovarainministeriö koetaan nykyisellään liian keskeiseksi eri ministeriöiden välisessä tehtäväjaossa ja yhteistyössä. Tiedämme ja usein siitä on puhuttu, että valtiovarainministeriö on superministeriö, joka myös substanssiasiaan puuttuu ja määrää toisen ministeriön sisällä asioista, mikä ei voi myöskään johtaa hyvään lopputulokseen.

Sivulla 263 on avoimuudesta ja lahjusnormistosta varsin osuvasti todettu. Siinä vaaditaan julkisuutta. Tässä kohden tulee mieleen tietysti se, miksi meilläkin toisaalta samanaikaisesti valmistellaan sellaista lainsäädäntöä, jossa esimerkiksi tiedot virkamiesten talouskytkennöistä eivät olisi avoimia.

Lopuksi ed. Elon ja muidenkin käsittelemään poliittisten valtiosihteerien järjestelmään. Ongelma on usein tietysti se, että virkamiesten valta on ylitse muiden. Se on jo valmiiksi olemassa ja se on jatkumo, kun ministerit tulevat ja menevät. Se on yksi ongelman puolia. Mutta samalla tietysti, kun tiedämme, miten ihmiset, kansalaiset, suhtautuvat tämän tyyppisiin uudistuksiin, uusiin korkeapalkkaisiin virkamieskerroksiin tai viranhoitajakerroksiin, toinen puoli asiaa voisi olla se, miten ministerien asema vahvistuisi siinä, että heidän omaa tietotaitoansa pyrittäisiin lisäämään ja vahvistamaan myöskin heidän erityisavustajiensa roolia pystyttäisiin vahvistamaan myöskin substanssilähtöisesti tietotaidon kannalta. Tällöin poliittisen valtiosihteerijärjestelmän kehittäminen ei ehkä samalla tavalla olisi

välttämätöntä huolimatta siitä, että olemme Euroopan unionin jäsenmaa.

Ed. R e h n : Arvoisa puhemies! Kommentoisin hiukan ed. Lahtelan puheenvuoroa työttömyydestä, missä hän näki aivan oikein työttömyystilanteemme vakavuuden ja sen, että meillä ei ole mahdollisuuksia näillä keinoilla saada puolitetuksi työttömyyttä tämän vaalikauden aikana. Talouden kasvu ei korjaa työttömyystilannetta, ei myöskään suurteollisuus. Yleisesti tunnustetaan, että vain yrittäjyydellä, pk-yrityksillä ennen kaikkea, on vielä mahdollisuus korjata tilannetta ainakin jossain määrin. Edellytyksenä on kuitenkin yrittämisen kynnyksen madaltaminen aivan oleellisesti.

Asia on nähtävä kahdelta puolelta, toisaalta entisten työpaikkojen säilyttämisenä ja toisaalta luomisena. Uusien luomisessa on otettava huomioon kotitalouksien työllistämismahdollisuudet, on otettava huomioon palvelualojen mahdollisuudet, verotuksen ja muiden osuus nähtävä siten, ettei tukehduteta näitä yrityksiä, byrokratiaa on edelleen purettava. Keskusta on ehdottanut työnantajakortin laatimista, jolla lyhyet työsuhteet kirjattaisiin. Yhdellä lomakkeella saataisiin hoidetuksi työnantajan erilaiset maksut, jotka yhteiskunnan toimesta jaettaisiin asiaankuuluvasti eri instansseille.

Kaikkia näitä konsteja on käytettävä. Todellakin tilintarkastajien kirjakin osoittaa, että yksinkertainen se konsti ei ole, mutta tällä päästään kohtuulliseen tulokseen, kun käytetään erilaisia keinoja.

Ed. V i i t a m i e s : Arvoisa puhemies! Eräiden muiden tavoin haluaisin kiinnittää huomiota sivun 217 tekstiin, jossa valtiontilintarkastajat käsittelevät työttömyyden alentamisen pahinta estettä, heidän sanojensa mukaan valtion rajua velkaantumista. Näinhän asia on. Silti tuntuu siltä tekstin tyylistä ja korostuksesta päätellen, ikään kuin kirjoitukseen olisi jäänyt kirjoittajalle hieman lamavuosilta tuttu tunnetila päälle. Velkaantumisen ehkä jo vähän liialliseenkin korostukseen kiinnitti huomiota myös uusimman Suomen Kuvalehden numerossa valtiovarainministeriön Raimo Sailas. Itse asiahan on tietysti vakava ja edellyttää tarkkaa taloudenpitoa.

Tietysti vasemmistossa, työväenliikkeessä, erityisesti tähän ongelmaan on aina suhtauduttu kaksijakoisesti. Ajatuksena on perinteisesti ollut, että jos velkaongelmaan ei kiinnitetä ensisijaisesti huomiota, voitaisiin ikään kuin suurpiirteisemmin valtiontalouden avulla synnyttää uusia työpaikkoja. On totuttu vähän Keynesiä mukaillen ajattelemaan, että kun työttömyys kasvaa, vaaditaan sitten valtiolta elvytystä vaikka velkaa ottamalla. Se olikin useimmiten menneinä aikoina tuloksekasta politiikkaa, mutta kuinkahan nyt sitten tänä päivänä onkaan. Luoko budjettivaje uusia työpaikkoja, kuten täällä muutamat kansanedustajat ajattelivat, vai viekö se peräti niitä?

Suomen valtion velan määrä on tietysti edellyttänytkin laman aikana ja nytkin velkaantumisen taittamista, velkaantumisen kasvun hidastamista. Lisäksi vapautuneiden rahamarkkinoiden aikana budjettivajeen kasvu on lisännyt koko kansantaloutta kohtaan kohdistuvaa riskiä. Se on näkynyt korkeina korkoina ja epävarmuutena. Tästä on seurannut myös epätoivottua työllisyyskehitystä.

Ed. R a n t a n e n : Herra puhemies! Tilintarkastajat kajoavat myöskin kertomuksessaan poliittisten valtiosihteereiden asemaan ja ed. Tiusanen kertoi niistä ongelmista, joita siitä saattaa syntyä, miten kansalaiset suhtautuvat uusien korkeapalkkaisten virkamiesten palkkaamiseen. Jäi sellainen kuva ed. Tiusasen puheenvuorosta, että asia pitäisi ratkaistakin vain kansalaisten asenteen mukaan ja että sivuutettaisiin se ratkaiseva tosiasia, että tärkeätä se, toteutuuko poliittisen hallituksen tahto hallinnossa parhaalla mahdollisella tavalla vai vakiintuneen virkamiehistön tahto. Luulen, että parhaiten kansalaisillekin poliittisen hallituksen tahto tulisi esille, jos sen asemaa virkamieskoneistossa myöskin erityisesti korostettaisiin.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään valtiovarainvaliokuntaan.

E n s i m m ä i n e n v a r a p u h e m i e s : Eduskunnan seuraava täysistunto on tänään kello 19.45.

Täysistunto lopetetaan kello 19.38.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Seppo Tiitinen